

СЛУЖБЕН ВЕСНИК

на Република Северна Македонија

Број 132

21 мај 2020, четврток

година LXXVI

www.slvesnik.com.mk

contact@slvesnik.com.mk

СОДРЖИНА

	Стр.		Стр.
1787. Одлука на Уставниот суд на Република Северна Македонија, У.бр. 2/2019 од 4 март 2020 година.....	2	1789. Решение за давање одобрение за издавање на долгорочни хартии од вредност по пат на приватна понуда.....	18
1788. Издвоено мислење од Уставниот суд на Република Северна Македонија.....	10	1790. Мрежни правила за дистрибуција на топлинска енергија.....	19
		Огласен дел.....	1-36

УСТАВЕН СУД НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

1787.

Уставниот суд на Република Северна Македонија, врз основа на член 110 алинеја 3 од Уставот на Република Северна Македонија и членовите 55, 56 и 70 од Деловникот на Уставниот суд на Република Северна Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр.70/1992 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр.202/2019), на седницата одржана на 4 март 2020 година, донесе

ОДЛУКА

1. СЕ ОДБИВА барањето на Ајтен Бекир, Суват Бекир, Салим Сенат и Салим Севдије, сите од Скопје, поднесено преку полномошникот Кети Јандријеска Јованова, адвокат од Скопје, за заштита на слободите и правата од член 110 алинеја 3 од Уставот на Република Македонија кои што се однесуваат на забрана на дискриминација на граѓаните врз основа на националното потекло кое ја подразбира и етничката припадност.

2. Оваа одлука ќе се објави во “Службен весник на Република Северна Македонија”.

3. Ајтен Бекир, Суват Бекир, Салим Сенат и Салим Севдије, сите од Скопје, преку полномошникот Кети Јандријеска Јованова, адвокат од Скопје, до Уставниот суд на Република Северна Македонија поднесоа барање за заштита на слободите и правата од член 110 алинеја 3 од Уставот на Република Македонија кои што се однесуваат на забрана на дискриминација на граѓаните врз основа на националното потекло кое што ја подразбира и етничката припадност, а која била сторена со Пресуда П4 бр.1051/17 од 14.6.2014 година на Основниот суд Скопје 2 Скопје и Пресуда Гж.бр.4667/18 од 7.11.2018 година на Апелациониот суд во Скопје.

Според наводите во барањето на подносителите на барањето со наведените акти им било повредено правото на забрана и заштита од дискриминација врз основа на нивната национална припадност како Роми. Имено, подносителите на барањето сметаат дека тужениот Република Македонија- Министерството за внатрешни работи го повредило правото на тужителите на еднаков третман поради нивната етничка припадност на начин што им биле донесени решенија за забрана на користење на личните карти за премин на државната граница без да има барање од страна на судот за донесување на такви решенија.

Министерството за внатрешни работи во неколку наврати во различни термини донело поединечни решенија за сите подносиители на барањето со кои на истите им се забранува употреба на личните карти за преминување на државната граница со образложение дека биле исполнети условите од членот 7-а од Законот за патните исправи според кој Министерството за внатрешни работи на барање на надлежен суд, кој што под услови и на начин утврдени со Законот за патните исправи на државјаните на Република Македонија може да бара одбивање на барањето за издавање на пасош, односно одземање на пасошот, со решение ќе забрани употреба на личната карта за преминување на државната граница. Меѓутоа, во конкретниов случај не постоеа никакво барање од надлежен суд.

Наведените решенија Министерството за внатрешни работи ги донело откако подносителите на барањето биле депортирани од Германија и на истите им биле одземени патните исправи. Со ваквите дејствија тужениот незаконски, систематски и континуирано спречувал неколку илјади граѓани на Република Македонија на годишно ниво да ја напуштат својата земја, а кои граѓани биле исклучиво од ромската етничка заедница.

Основниот суд Скопје 2 Скопје со Пресуда П4-292/16 го усвоил тужбеното барање на тужителите Ајтен Бекир, Суват Бекир, Салим Сенат и Салим Севдије. Оваа пресуда била укината од страна на Апелациониот суд Скопје и во повторената постапка без ниту еден нов доказ, Основниот суд без никакво дополнително образложение, целосно го одбил тужбеното барање врз основа на истите докази на кои претходно ја усвоил тужбата.

Според подносителите на барањето Основниот суд Скопје 2 Скопје и Апелациониот суд Скопје со донесените пресуди сториле повреда на забраната за дискриминација и без никаква поткрепа од доказите изведени во постапката било утврдено дека со решенијата на Министерството за внатрешни работи, оддел за граѓански работи, сектор за управно правни работи, Одделение за управни работи Скопје, не само на тужителите, туку и на други лица им се забранувало употреба на лична карта за преминување на државна граница, а особено и содржината наведена во телеграмата бр.169 од 8.11.2011 година.

Судовите утврдиле дека на ден 8.11.2011 година, МВР Биро за јавна безбедност испратило телеграма бр.169 до сите регионални центри за гранични премини, до Одделение за управни работи Скопје и раководителите на отсеците за управни работи за постапување и на инспекторите по странци и реадмисија за запознавање. Во телеграмата било наведено дека било потребно полициските службеници во ПС и ПО за гранични проверки да преземат одредени активности и тоа: за лице за кое е добиено известување од страна на странски надлежен орган дека е присилно пратено или протерано од друга држава (депортирано лице) потребно е со тоа лице на самиот граничен премин да се врши разговор за причините поради кои е присилно вратено или протерано. ... Во истата телеграма било наведено дека согласно чл.32 ст.2 од Законот за патни исправи доколку лицето со себе поседува важечки пасош истиот се одзема со потврда за привремено одземени предмети..."

Во телеграмата на МВР бр.169 од 8.11.2011 година никаде не било наведено дека треба да се донесе решение за забрана на употреба на личната карта за преминување на државната граница.

Доказите кои што ги предложи тужениот и врз кои Судот ја темели одлуката на против докажуваат дека постои дискриминација затоа што во самиот доказ: Известување врска бр.13.2.-287/2 од 23.1.2017 год. од МВР до оддел за судски постапки и имотно праена заштита од 31.1.2017 година, а примен во МВР на 2.2.2017 година стои дека за задолжувањето да доставиме барање од надлежен суд со кој се забранува употреба на личните карти на тужителите ве известуваме дека ... за истите не е добиено барање од надлежен суд.

Подносителите на барањето сметаат дека со донесувањето на пресудите Основниот суд Скопје 2 Скопје и Апелациониот суд Скопје погрешно утврдиле дека со постапувањето на тужениот преку своите овластени службени лица не било повредено правото на слободно движење, односно не го повредил правото на тужителите да ја напуштат територијата на Република Македонија. Судот погрешно утврдил дека со решенија од Министерството за внатрешни работи, Оддел за граѓански работи, Сектор за управно правни работи, Одделение за управни работи Скопје не само на тужителите туку и на други лица им се забранувало употреба на лична карта за преминување на државната граница.

Судот не ја утврдил целосно фактичката состојба кога пропуштил да утврди врз основа на што се донесени решенија за забрана за употреба на лична карта кои

што тужениот ги достави за лицата Рамиз Зекири и Перко Георгиевски и дали се работи за ист основ како кај тужителите и дали кај овие две лица постоело барање од надлежен суд со оглед на тоа што кај тужителите немало такво барање и МВР без законска основа и самоволно ги донело спорните решенија за забрана на користење на лична карта за премин на државна граница.

Ниту тужените доставиле докази, ниту Судот утврдил дали решенијата за забрана за употреба на лична карта кои што тужениот ги достави за лицата Рамиз Зекири и Перко Георгиевски се поради нивна депортација како азиланти или по постоење на судска одлука или сторено некое кривично дело.

Илустративен доказ за дискриминацијата биле и податоците собрани од страна на Меѓународната организација - Европскиот центар за правата на Ромите (ЕЦПР) од Будимпешта според кои меѓу 2011 и мај 2015 година, ЕРПЦ има документирани 98 случаи на 281 Роми кои биле спречени да излезат од Република Македонија. Според истражувањето на ЕККС во однос на документирани случаи во периодот меѓу 2011 и 2014 година: околу 90% од случаите само Ромите беа замолени да го оправдаат своето патување; на 30% од Ромите експлицитно им било кажано дека не можат да ја поминат границата поради нивната етничка припадност т.е. не можат само поради фактот што се Роми. Се чини дека било наложено да делуваат врз основа на етничка припадност.

Донесувањето на Решение за забрана за користење на лични карти за премин преку државната граница било дел од пошироката политичка пракса на тужениот во тој период за да им се забрани на Ромите излез од Република Македонија.

Во конкретниот случај, според барањето, постоел неповолен однос на тужителите кои се Роми и сите други Роми кои се присилно вратени во Република Македонија, бидејќи лицата на кои спротивно на Законот и без наредба од суд им била наметната забрана за користење на личните карти за премин преку државната граница биле исклучиво од ромска националност и само за лицата од ромска националност не постоело барање од надлежен суд за донесување на таква мерка, услов што е предвиден во законот. Со други зборови, тужениот само на Ромите, а тука спаѓале и тужителите им изрекол мерка за забрана на користење на лични карти надвор од Законот, а судот погрешно утврдил дека таква мерка била донесена и за други лица во исти услови.

Судовите погрешно го примениле чл.38 ст.1 од Законот за спречување и заштита од дискриминација. Тужениот со ниту еден доказ не докажал дека нема сторено дискриминација, односно дека не го повредил правото на еднаков пристап на тужителите, а согласно чл.38 ст.1 од Законот за спречување и заштита од дискриминација: "Докажувањето дека немало дискриминација паѓа на товар на спротивната странка." Од друга страна, тужителите докажаа дека поради нивната етничка припадност биле погодени со оваа незаконита забрана за користење на личната карта за премин на државната граница со што им било повредено правото на слободно движење и еднаков третман. Првостепенитот суд во Пресудата воопшто не се осврнува на овој член и постапката ја води согласно Законот за парнична постапка, а не согласно Законот за спречување и заштита од дискриминација..

Понатаму, го барањето се наведува дека, судовите погрешно го примениле и член 27 став 2 од Уставот на Република Македонија кој што го гарантира правото на секој граѓанин да ја напушти територијата на Републиката и да се врати во Републиката, освен во таксативно наведените случаи во кои загарантираното право може

да се ограничи со закон и тоа единствено во случаите кога е тоа потребно заради заштита на безбедноста на Републиката, водење на кривична постапка или заштита на здравјето на луѓето (член 27 став 3 од Уставот). Со донесените решенија се повредувал и членот 54 од Уставот кој што предвидува дека слободите и правата на човекот и граѓанинот можат да се ограничат само во случаи утврдени со Уставот.

Според наводите во барањето, судовите погрешно ги примениле и одредбите од Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи во 1997 година („Службен весник на Република Македонија“ бр. 11/1997). Согласно членот 118 од Уставот на Република Македонија со чинот на ратификација, таа стана составен дел од правниот поредок на Република Македонија.

Членот 14 од Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи предвидувал дека: "Уживањето на правата и слободите, признати со оваа конвенција, ќе се обезбеди на сите без дискриминација, без оглед на пол, раса, боја на кожа, јазик, религија, политичко или друго уверување, национално или социјално потекло, припадност на национално малцинство, сопственост, род или друг статус."

Членот 2 став 2 од Протоколот бр. 4 од Конвенцијата го гарантира правото секој да ја напушти која било земја, вклучувајќи ја и својата. Во случајот на Стамосе против Бугарија (Slatose V. Видапа, жалба бр. 29713/05, пресуда од 27 Ноември 2012) која се однесува на забрана на бугарски државјанин да ја напушти територијата на Бугарија и одземање на пасошот во период од две години заради прекршување на законите за имиграција на Соединетите Американски Држави, Европскиот суд за човекови права утврди повреда на член 2 Протокол бр.4 од Конвенцијата. Имено, Судот не бил убеден дека ограничувањето на слободата на движење била со цел заштита на имиграциони прописи на странска земја е легитимна цел.

На крајот, во барањето се предлага Уставниот суд да го усвои барањето за заштита на слободите и правата и да утврди повреда на уставните права и слободи и да ја поништи Пресудата на Апелациониот суд Скопје ГЖ-4667/18 од 7.11.2018 година и сите поединечни правосилни и конечни правни акти поврзани со истата, а особено Пресудата П4-1051/17 од 14.6.2018 година на Основниот суд Скопје 2 Скопје поради повреда на членот 9 од Уставот – дискриминација врз основа на националното потекло кое што ја подразбира и етничката припадност.

4. Судот на јавната расправа и на седницата, како и од извршениот увид во доставените и прибавените докази утврди дека Основниот суд Скопје II Скопје, како првостепен парничен суд на 14.6.2018 година донел Пресуда П4 бр.-1051/17 со која го одбил како неосновано тужбеното барање на тужителите да се утврди дека тужениот Република Македонија- Министерство за внатрешни работи го повредил правото на тужителите на еднаков третман како и да го задолжи тужениот да им исплати на тужителите на име надомест на штета за повреда на личните права на секој тужител поединечен износ од по 50.000,00 денари или вкупен износ од 200.000,00 денари со законска казнена камата во висина на референтната стапка на НБ на РМ што за секое полугодие важела на последниот ден од полугодието што му претходело на тековното полугодие зголемена за осум процентни поени сметано од денот на поднесувањето на тужбата 4.3.2016 година до исплатата, а се во рок од 15 дена по приемот на пресудата, под страв на присилно извршување. Одлучено е секоја странка сама да ги сноси трошоците сторени во текот на постапката.

Образложението на првостепениот суд во однос на сите тужители, односно фактичката состојба утврдена од доказите изведени во текот на постапката упатува на тоа дека со постапувањето на тужениот преку своите овластени службени лица не било повредено правото на слободно движење, односно не е повредено правото на тужителите да ја напуштат територијата на РМ. Имено, со решение од Министерството за внатрешни работи, Оддел за граѓански работи, Сектор за управно правни работи. Одделение за управни работи Скопје не само на тужителите туку и на други лица им било забрането употреба на лична карта за преминување на државната граница, кое што произлегувало од содржината на телеграмата бр.169 од 8.11/2011 година, што значи дека забраната за излез на тужителите не била изречена како резултат на дискриминација како припадници на ромската етничка заедница.

Оттука, првостепениот суд утврдил дека во конкретниот случај не станува збор за дискриминација на тужителите по национална основа или по која било друга основа и повреда на правото на еднаквост и правото на слобода на движење во и вон територијата на Република Македонија и не станува збор за дискриминаторско однесување бидејќи ваквата забрана се однесувала и кон други лица што не биле припадници на ромската етничка заедница.

Од сите изведени докази во текот на постапката Судот утврдил дека нема повреда на членовите 5, 6, 8 и 15 од Законот за спречување и заштита од дискриминација, како ниту повреда на член 15 од Законот за гранична контрола и член 189 од Законот за облигационите односи.

Незадоволни од Пресудата на Основниот суд Скопје II Скопје, подносителите на барањето, преку полномошникот адвокатот Кети Јандријеска Јованова, поднеле жалба до Апелациониот суд Скопје против првостепената пресуда. Апелациониот суд Скопје на 7.11.2018 година донел пресуда Гж бр.4667/18 со која жалбата на тужителите ја одбил како неоснована, а пресудата на Основниот суд Скопје II Скопје П4 бр.1051/17 од 14.6.2018 година, во целост ја потврдил.

Апелациониот суд утврдил дека првостепениот суд правилно одлучил дека тужениот не се однесувал дискриминаторски кон тужителите затоа што се Роми, ниту пак поради тоа им било попречувано правото на слободно движење и преминување на државната граница само со лична карта, бидејќи на истите им биле одземени патните исправи откако биле депортирани, такво постапување тужениот имал и кон други лица кои не биле од ромска етничка припадност, со што не биле повредени одредбите од Законот за спречување и заштита од дискриминација и од Законот за гранична контрола.

Полномошникот на подносителите, адвокат Кети Јандријеска Јованова ја примила пресудата на Апелациониот суд на 26.11. 2018 година.

Преку истиот полномошник, барањето за заштита на слободите и правата до Уставниот суд е поднесено на 3.1.2019 година, во рамките на рокот од 2 месеци предвиден во членот 51 од Деловникот на Уставниот суд.

5. Според член 8 став 1 алинеја 1 од Уставот основните слободи и права на човекот и граѓанинот признајат во меѓународното право и утврдени со Уставот се темелни вредности на уставниот поредок на Република Македонија.

Според членот 9 од Уставот, граѓаните на Република Македонија се еднакви во слободите и правата независно од полот, политичкото и верското уверување, имотната и општествената положба. Граѓаните пред Уставот и законите се еднакви.

Согласно член 27 став 2 од Уставот секој граѓанин има право да ја напушти територијата на Републиката и да се врати во Републиката. Според ставот 3 од овој член, остварувањето на овие права може да се ограничи со закон, единствено во случаите кога е тоа потребно заради заштита на безбедноста на Републиката, водење на кривична постапка или заштита на здравјето на луѓето.

Според член 50 став 1 од Уставот секој граѓанин може да се повика на заштита на слободите и правата утврдени со Уставот, пред судовите и пред Уставниот суд на Република Северна Македонија, во постапка заснована на начелата на приоритет и итност.

Според членот 54 од Уставот, слободите и правата на човекот и граѓанинот можат да се ограничат само во случаи утврдени со Уставот и тоа само во време на воена или вонредна состојба, според одредбите на Уставот, при што ограничувањето на слободите и правата не може да биде дискриминаторско по основ на пол, раса, боја на кожа, јазик, вера, национално или социјално потекло, имот или општествена положба. Ограничувањето на слободите и правата, според ставот 4 на овој член, не може да се однесува на правото на живот, забраната на мачење, на нечовечко и понижувачко постапување и казнување, на правната одреденост на казните дела и казните како и на слободата на уверувањето, совеста, мислата, јавното изразување на мислата и вероисповеста.

Со член 110 алинеја 3 од Уставот, Уставниот суд ги штити слободите и правата на човекот и граѓанинот што се однесуваат на слободата на уверувањето, совеста, мислата и јавното изразување на мислата, политичкото здружување и дејствување и забраната на дискриминација на граѓаните по основ на пол, раса, верска, национална, социјална и политичка припадност.

Според член 112 став 3 од Уставот, одлуките на Уставниот суд се конечни и извршни.

Согласно членот 51 од Деловникот, секој граѓанин што смета дека со поединечен акт или дејство му е повредено право или слобода утврдени во член 110 алинеја 3 од Уставот на Република Македонија, може да бара заштита од Уставниот суд во рок од 2 месеца од денот на доставувањето на конечен или правосилен поединечен акт, односно од денот на дознавањето за преземање дејство со кое е сторена повредата, но не подоцна од 5 години од денот на неговото преземање.

Во членот 52 од Деловникот е предвидено дека во барањето од членот 51, потребно е да се наведат причините поради кои се бара заштита на слободите и правата, актите или дејствијата со кои тие се повредени, фактите и доказите врз кои се заснова барањето, како и други податоци потребни за одлучување на Уставниот суд.

Наводите во барањето дека во конкретниот случај не било постапено согласно овластувањата при вршењето на граничната контрола, со недозволување на премин на државната граница на барателите, според наше мислење, не се докази за дискриминаторски дејствија, имајќи во вид дека граничните премини се места определени од надлежен орган на државната власт за преминување на државната граница, што претпоставува претходно исполнување на одредени услови за премин на границата, уредени со закон, а во конкретниот случај, од приложените одговори по наводите од барањето, доставени од Министерството за внатрешни работи, како и исказите на претставниците на Министерството за внатрешни работи дадени на одржаната јавна расправа, не произлегува дека условите за премин на границата биле исполнети од страна на барателите, односно не произлегува дека барателите ги оправдале и поткрепили причините за целното патување и излез од државата само со лична карта.

Со членот 2 од Законот за гранична контрола („Службен весник на Република Македонија“ број 171/2010), е определено дека граничната контрола која што ги опфаќа работите што се однесуваат на гранични проверки и на граничен надзор, како и анализа на опасностите по националната безбедност и анализа на законите кои можат да влијаат на безбедноста на границата, се врши со цел за: спречување и откривање на кривични дела и прекршоци и откривање и фаќање на нивните сторители, спречување и откривање на илегалната миграција и трговија со луѓе, заштита на животот, здравјето на луѓето, личната сигурност, имотот, животната средина и природата и спречување и откривање на други опасности по јавниот ред, правниот поредок, националната безбедност и меѓународните односи.

Согласно членот 4 од Законот за гранична контрола, овој закон се применува на сите лица кои ја преминуваат државната граница на Република Северна Македонија, без притоа да ги загрозат правата на бегајците и лицата кои бараат меѓународна заштита, особено во однос на невраќањето.

Според членот 7 од наведениот закон, при вршењето на граничната контрола полициските службеници работат согласно со овластувањата утврдени со овој и друг закон. Овластувањата од ставот 1 на овој член полициските службеници можат да ги применат на целата територија на Република Македонија.

Согласно со членот 8 од Законот за гранична контрола, при извршувањето на граничната контрола полициските службеници се должни целосно да го почитуваат човековото достоинство. Сите овластувања што ги преземаат полициските службеници во текот на извршувањето на граничната контрола треба да бидат сразмерни со целта заради која се преземаат. Во текот на вршењето на граничната контрола полициските службеници не смеат да прават дискриминација по однос на полот, расната или етничката припадност, бојата на кожата, возраста, националната припадност, социјалното потекло, верското уверување, неспособноста или сексуалната определба, имотната и општествената положба.

Според членот 15 од Законот за гранична контрола, минимални гранични проверки се спроведуваат над сите лица кои ја преминуваат државната граница со цел да се провери и утврди нивниот идентитет врз основа на дадениот патен документ или друг документ пропишан за преминување на државната граница (став 1). Минималните гранични проверки од ставот 1 на овој член се состојат од брза и едноставна проверка со помош на соодветни технички уреди и со проверка во соодветните евиденции и електронски бази на податоци исклучиво за да се провери дали патниот документ, односно другиот документ пропишан за преминување на државната граница е украден, злоупотребен, изгубен или е неважечки, да се провери неговата валидност, како и да се провери присуството на знаци кои укажуваат на злоупотреба, фалсификување или преправање на документот (став 2).

Минималните гранични проверки од ставот 2 на овој член се применуваат за државјаните на Република Македонија, како и за лицата кои го уживаат правото на Заедницата за слободно движење (став 3). При спроведување на минималните гранични проверки на лицата државјани на Република Македонија, како и над лицата кои го уживаат правото на Заедницата за слободно движење, полицискиот службеник може врз не систематска основа да провери во соодветните евиденции и електронски бази на податоци дали тие лица претста-

вуваат закана за националната безбедност, јавната политика, меѓународните односи или закана по јавното здравје (став 4).

Во оваа насока Министерството за внатрешни работи, даде одговор по однос наводите во барањето, во кој се наведени причините поради кои подносителите не можеле да ја напуштат територијата на Република Северна Македонија Македонија, а тоа бил фактот што при вршењето на подетални гранични проверки кои се темелеле на направени анализи на ризик и профилирање на патници, констатирано било дека на истите им биле одземени патните исправи како последица на нивно враќање, односно депортирање од држави членки на Европската унија. Според статистичките податоци во тековната година вкупно биле депортирани 139 лица од различни етникуми и националности.

Согласно со член 5 став 1 од Шенгенскиот граничен кодекс Регулатива (ЕС)бр.562/2006, усвоена од Европскиот парламент и Советот на Европа на 15.3.2006 година, влезена во сила на 15.10.2006 година), покрај останатите услови за влез кои треба да ги исполнуваат лицата, утврден е и условот истите да ги образложат причините и условите за планираниот престој, да имаат доволно средства за издржување и тоа како за планираниот престој така и за враќање во државата од каде доаѓа или за патување во трета држава во која сигурно ќе биде прифатено или каде што ќе може законски да се стекне со тие средства, а во оваа насока основна заложба на Република Северна Македонија е изградба на систем на гранична контрола кој ќе биде компатибилен на стандардите на Шенгенскиот правен поредок во кој се вградени највисоките демократски придобивки на европските земји.

Имајќи го предвид наведеното, Судот оцени дека овие податоци доволно говорат за тоа дека не може да се прифати тврдењето во барањето дека националната припадност на подносителите на барањето била критериум за нејзино издвојување од останатите лица кои патувале преку граничниот премин Табановце, односно не може да се прифати тврдењето дека полицискиот службеник во вршењето на службените задачи и овластувања, при преземањето на дејствието се раководел исклучиво од националната припадност и бојата на кожата на која припаѓале подносителите на барањето.

Тргувајќи од погоре наведеното, според Судот, може да се констатира, дека овластувањата на граничната полиција согласно Законот за гранична полиција, изразени преку дејствија на полициските службеници надлежни за вршење на гранична контрола, кои барателите со иницијативата ги посочуваат како дејствие на службеник на Министерството за внатрешни работи со кое и била извршена дискриминација по основите наведени во барањето, всушност се дејствија на постапување на надлежно службено лице согласно со закон, од чиј исход тие не се задоволни.

Со оглед на тоа дека пред Судот не се презентираа докази дека токму дејствијата кои ги презело службеното лице на граничната полиција на ден 14.7.2014 година, кои резултирале со неможност подносителите да ја преминат границата и да ја напуштат територијата на Република Македонија на граничниот премин Табановце, само со лична карта без да приложат и потребна патна исправа, сметаме дека во конкретниот случај, забраната за премин на државната граница на подносителите на барањето, не може да се смета за случај на дискриминација по основ на расна и национална припадност.

Согласно член 1 од Законот за личната карта личната карта е јавна исправа со која се докажува идентитетот, државјанството на Република Македонија, живеа-

лиштето и адресата на граѓанинот на Република Македонија. Личната карта може да се употребува и за преминување на државната граница, во случаи и под услови утврдени со меѓународен договор ратификуван согласно со Уставот на Република Македонија. Граѓанинот може да има само една лична карта.

Согласно член 7-а од Законот за личната карта, Министерството за внатрешни работи на барање на надлежниот суд, кој под услови и начин утврдени со Законот за патните исправи на државјаните на Република Македонија може да бара одбивање на барањето за издавање на пасош, односно одземање на пасошот, со решение ќе забрани употреба на личната карта за преминување на државната граница (став 1). Против решението од ставот 1 на овој член жалба може да се поднесе до Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен (став 2). Жалбата од ставот 2 на овој член не го одлага извршувањето на решението (став 3).

Согласно член 37 од Законот за патните исправи, поднесеното барање за издавање пасош или виза, ќе се одбие и нема да се издаде пасош или виза ако:

„1) против лицето кое бара издавање на пасош или виза е поведена кривична постапка - на барање од надлежниот суд,

2) лицето кое бара издавање на пасош или виза е осудено на безусловна казна затвор - додека не ја издржи казната,

3) тоа го побара Центарот за социјална работа во врска со вршењето надзор над родителското право и работите со старателството, согласно со Законот за семејството,

4) е поднесено барање за поведување на прекршочна постапка согласно со членовите 44 и 45 од овој закон,

5) на лицето му престанало државјанството на Република Македонија или лицето не е државјанин на Република Македонија,

6) ако лицето е присилно вратено или протерано од друга држава поради постапување спротивно на прописите за влез и престој во таа држава - укината е точката 6 со Одлука на Уставниот суд на Република Македонија објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр.106/2014 од 14 јули 2014 година,

7) ако не се исполнети условите предвидени во членовите 11 и 12 на овој закон.

Ако некоја од причините од ставот 1 на овој член настапила по издавањето на пасошот или визата, пасошот ќе се одземе, а визата ќе се поништи.

Според член 38 од истиот закон, за сите факти кои за последица имаат престанување на причините за одбивање на барањето за издавање на пасош или виза, надлежниот суд или орган, должен е веднаш да го известат Министерството за внатрешни работи.

Ќе се смета дека се престанати причините за одбивање на барањето за издавање на пасош или виза од член 37 став 1 точка 1 на овој закон, ако надлежниот суд или орган не го обнови барањето по истекот на една година од денот на поднесувањето на барањето за одбивање на барањето за издавање на пасош или виза.

Ќе се смета дека се престанати причините за одбивање на барањето за издавање на пасош или виза од член 37 став 1 точка 4 на овој закон по истекот на рокот од шест месеци од денот на поднесување на барањето за поведување на прекршочната постапка.

Ќе се смета дека се престанати причините за одбивање на барањето за издавање на пасош или виза од член 37 став 1 точка 6 од овој закон по истекот на една година од денот на донесувањето на решението од членот 39 од овој закон (овој став 4 е укинат со погоре наведената одлука на Уставниот суд).

Според Судот, а тргнувајќи од наводите изнесени во поднесеното барање, во овој случај не може да стане збор за повреда на одредбите од Уставот предвидени во член 110 алинеја 3, што се однесува на забрана на дискриминација на граѓаните по основ на националното потекло, од причина, за таква повреда, во постапка пред редовен суд, може да стане збор само ако подносителот на барањето пред Уставниот суд докаже дека за иста фактичка и правна состојба, од страна на редовниот суд, на друго лице му била дадена заштита на слободите и правата, за разлика од подносителите на барањето, и тоа исклучиво поради постоење на некој од дискриминаторските основи, или во овој случај поради неромската национална припадност. Тоа овде не е случај.

Имено, во членот 1 од Законот за спречување и заштита од дискриминација („Службен весник на Република Македонија“ бр. 50/2010, 44/2014 и 150/2015), којшто бил во правна сила во време на донесување на правосилната пресуда, се предвидува дека со овој закон се обезбедува спречување и заштита од дискриминација во остварувањето на правата загарантирани со Уставот на Република Македонија, закон и ратификувани меѓународни договори.

Според член 14 од Конвенцијата, уживањето на правата и слободите, признати со оваа конвенција, треба да се обезбеди без никаква дискриминација заснована врз пол, раса, боја на кожата, јазик, вера, политичко или кое и да е друго мислење, национално или социјално потекло, припадност на национално малцинство, материјална положба, потекло раѓање или кој и да е друг статус.

Република Македонија наведените права во Конвенцијата ги уреди во националното законодавство изразено преку Законот за спречување и заштита од дискриминација.

Според член 1 став 1 од истиот закон, со овој закон се обезбедува спречување и заштита од дискриминација во остварувањето на правата загарантирани со Уставот на Република Северна Македонија и закон и ратификувани меѓународни договори.

Во членот 3 од Законот се наведува дека се забранува секоја директна или индиректна дискриминација повикување и поттикнување на дискриминација и помагање во дискриминаторско постапување врз основа на пол, раса, боја на кожа, род, припадност на маргинализирана група, етничка припадност, јазик, државјанство, социјално потекло, религија или верско уверување, други видови уверувања, образование, политичка припадност, личен или општествен статус, ментална и телесна попреченост, возраст, семејна или брачна состојба, имотен статус, здравствена состојба или која било друга основа е предвидена со закон или со ратификуван меѓународен договор.

Согласно член 5 точка 4 од Законот, дискриминаторско однесување и постапување е секое активно или пасивно однесување на секое лице од страна на јавните власти, како и од страна на правни и физички лица од приватниот и јавниот сектор во јавниот живот, кое создава основа за привилегирање или депривилегирање на некое лице на неоправдан начин, или кое го изложува на неправеден и деградирачки однос во споредба со други лица во слична ситуација базирана на која било од дискриминаторските основи.

Од доказите изведени во текот на постапката, од анализата на наведените законски одредби, како и од исказите на сослушаните присутни апликанти, неспорно утврдиме дека минимални гранични проверки претставуваат проверки на идентитетот, на валидноста на патниот документ, како и други видови на докумен-

ти со кои државјаните на Република Северна Македонија, согласно билатералните договори можат да ја преминуваат државната граница. Според Законот за гранична контрола контролите се применуваат со еднаков обем и при влез и при излез од територијата на Република Северна Македонија. Државата како што е должна да се грижи за своите лица кои се во странство, така е должна да се грижи и за својот углед во странство.

Согласно законските процедури надлежниот орган кој донесува решение за одземање на патна исправа истото го става во системот за контрола на патници и возила со одредена забелешка. Забраната за напуштање на територијата на државата со одземањето на патниот документ подразбира и забрана за користење и на други документи предвидени за преминување на државната граница. Ваквите правила исклучиво се применуваат, односно се однесуваат само на депортирани лица кои со документи од странска држава биле присилно донесени на територијата на Република Северна Македонија. Имено, во случајов станува збор за лица кои најчесто чинеле, односно сторувале одреден број на кривични дела или други девијантни однесувања согласно Законот на таа држава и затоа истата се одлучила на присилна депортација.

Дискриминаторското постапување спрема припадниците на ромската заедница кое што всушност би го декларирал институтот дискриминација со сите нејзини заштитни карактеристики и доведување на подносителите на барањето во неповолна состојба, нееднаква состојба, односно различен третман од сите депортирани лица, каде како компаратор во конкретната ситуација се оние кои имале ист статус, е прашањето дали со тоа биле понеповолно и различно третирани, односно дали некое од нивните граѓански права било ограничено, за разлика од случајот со апликантите.

Од утврдената правна и фактичка состојба, која е погоре наведена, Судот оцени дека во конкретниот случај не постои дискриминација во остварувањето на правата загарантирани со Уставот на Република Македонија, јасен и ратификуван меѓународен договор, односно не е сторена дискриминација по основ на национална припадност на барателите во остварувањето на правото на слобода на движење, со што се повредувале нивните права од аспект на член 110 алинеја 3 од Уставот кој ги штити слободите и правата на граѓаните, а кои децидно се наведени во истиот.

Тргувајќи од уставно и меѓународно загарантираното право, забраната за дискриминација по основ на национална припадност, која е предвидена во член 110 алинеја 3 од Уставот, според Судот, во конкретниот случај не може да стане збор за забрана на дискриминација по основ на национална припадност од причина што преземените дејствија од страна на граничната контрола не претставуваат дејствија кои би значеле повреда на слободите и правата, како и забрана на дискриминација по основ на национална припадност предвидени во член 110 алинеја 3 од Уставот, за што е надлежен Уставниот суд. Имено, од доказниот материјал обезбеден во текот на претходната постапка, а и во фаза на одржување на јавната расправа според Судот, јасно и недвосмислено произлегува дека забрана за преминување на границата со лична карта освен на подносителите на барањето била пропишана и за други лица кои биле депортирани од земјите на Европската Унија, а кои се припадници на друга националност. Што значи дека основ за забрана за преминување на граничниот премин Табановце од страна на барателите не е дискриминација по основ на националната припадност, како што тврдат барателите, туку фактот што истите има-

ле статус на депортирани лица со одземаена патна исправа и во кој случај се применуваат и се во правна сила погоре цитираните одредби од Законот за личната карта, Законот за патните исправи, како и Законот за гранична контрола.

Имено, во текот на постапката не се утврди дека има различно постапување против други лица, односно дејствијата биле преземани против сите лица кои имале статус на депортирани, а не само против подносителите на барањето. Поточно без никаква селективност по национална припадност на сите лица со статус на протерани, односно депортирани им се носат решенија за забрана за напуштање на државата, што значи без оглед на нивната етничка, социоекономска, полова, расна или друга припадност. Таа забрана за патување се однесува за патувања во странство без разлика каков документ за патување поседува лицето, меѓу кои е и лична карта. Ова значи дека лицето кое има забрана согласно членот 37 од Законот за патни исправи нема право и не може да му биде дозволен излез од државата бидејќи има забрана. Оттука, Уставниот суд постапувајќи во смисла на одредбите од член 110 алинеја 3 од Уставот и член 51 од Деловникот на Уставниот суд, задржувајќи се на своите децидно наведени надлежности во цитираните одредби не може да прифати постоење на дискриминација по основ на национална припадност на што се укажува во барањето.

Со барањето за заштита на слободите и правата како наводи за причините поради кои се бара заштита е околноста дека подносителите на барањето за заштита на слободите и правата сметаат дека правосилната пресуда на Основниот суд била заснована на погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба и погрешно било применето материјалното право, кога не го имале во вид фактот дека без барање на надлежен суд, спротивно на член 7-а став 1 од Законот за личната карта, биле донесени означените решенија за забрана за употреба на личната карта за преминување на државната граница, на што тие ги засновале своите наводи во жалбената постапка пред второстепениот суд, кои не биле прифатени, односно биле одбиени како неосновани, а кои наводи и сега се истакнуваат во барањето пред Уставниот суд за заштита на слободите и правата, од што произлегува дека предмет на барањето е овој суд да се впушти во преиспитување на одлуките на судовите во поглед на фактичката состојба и примената на материјалното право.

Според Судот, уставниот инструмент - барање за заштита на слободите и правата не може да се користи за таа цел бидејќи не претставува ниту редовно, ниту вонредно правно средство, туку истото има согласно уставните определби сосема поинаква цел - заштита на слободи и права од супсидијарен карактер, што се согледува од функционалното разграничување помеѓу надлежностите на Уставниот суд и другите судови. Оттука, Уставниот суд може да ги оценува донесените акти и пресуди, кои и во конкретниот случај се предмет на оценување, само од аспект на можна повреда на слободите и правата од член 110 алинеја 3 од Уставот, но не и да навлегува во оценка на правилна примена на материјалното право од страна на редовните судови.

Во конкретна правна ситуација од прибавениот доказан материјал, како и од исказите на претставниците на Министерството за внатрешни работи дадени на одржаната јавна расправа, Судот со сигурност констатира дека донесените решенија од страна на Министерството за внатрешни работи се засноваат исклучиво на испратена телеграма, а не и по барање на надлежен суд, како што бара законската одредба, но во оваа постапка по поднесено барање во смисла на член

110 алинеја 3 од Уставот, Уставниот суд е ограничен во постапувањето и не може да има улога на инстанционо повисок суд и да врши ревизија на фактичката состојба и примената на материјалното право на правосилната пресуда на Основниот суд која е посочена како акт со кој се сторени повредите од наведениот член од Уставот. Тоа значи дека Уставниот суд не ја преиспитува фактичката состојба и примената на законите од страна на редовните судови, туку само утврдува дали со правосилниот поединечен акт е или не е сторена повреда на член 110 алинеја 3 од Уставот.

Понатаму, од изнесената фактичка и правна состојба во барањето за заштита на слободите и правата неспорно произлегува дека судовите, чиј поединечен правосилен акт е предмет на оценување, не се органите кои што ја довеле во прашање слободата на движењето гарантирана во членот 27 од Уставот на Република Северна Македонија, односно изворната одлука за попречување на слободата на движењето не е донесена од редовните судови, од каде истите не можат да бидат посочени како сторители на повреда на ова право. Граничната полиција при Министерството за внатрешни работи-Скопје, според овластувањата, е органот кој што не им дозволил на барателите напуштање на територијата на Република Северна Македонија при направената гранична контрола на критичниот датум, но овој орган во постапката пред Уставниот суд не е посочен како можен сторител на повредата.

Имајќи го предвид наведеното, Судот оцени дека овие податоци доволно говорат за тоа дека не може да се прифати тврдењето во барањето дека националната припадност на подносителите на барањето била критериум за нивно попречување за преминување преку граничниот премин Табановце, односно не може да се прифати тврдењето дека полицискиот службеник во вршењето на службените задачи и овластувања, при преземањето на дејствието се раководел исклучиво од националната припадност и бојата на кожата на која припаѓале подносителите на барањето.

Имено, од исказите на претставниците на Министерството за внатрешни работи дадени на јавната расправа се утврди дека органот постапувал во смисла на одредбите на Законот за гранична контрола и Законот за патните исправи, од причина што и други депортирани лица имаат забрана за користење на лична карта за премин преку државната граница, без оглед на нивната етничка припадност, што значи за сите националности. Клучен елемент во конкретниот случај е фактот на депортација, а не националната, етничката припадност. Ваква забрана за преминување на државната граница важела и за други депортирани лица на кои им била дадена забрана за користење на патната исправа. Оттука, јасно произлегува дека и на други лица кои биле принудно вратени, депортирани, им биле одземени патните исправи, без оглед на националната припадност, што значи дека и други лица кои имале статус на депортирани, имале еднаков третман и кон нив се постапувало согласно одредбите на Законот за патните исправи. Истовремено, и за други депортирани лица надлежниот орган донесува Решение за забрана за користење на патната исправа согласно членот 37 од Законот за патните исправи, и при негово донесување не е допуштена никаква селективност по ниту еден основ. Ова, е со цел државата да преземе мерки на претпазливост за сите лица кои имаат статус на депортираност, односно протерување од друга држава, а заради заштитата на безбедноста во целина. Вакви дејствија биле преземени и против други протерани лица, а не само про-

тив барателите, поради што не може да се прифати тврдењето на барателите дека во случајов има дискриминаторско однесување.

Министерството за внатрешни работи како државен орган има должност и обврска да презема мерки за оние лица кои биле протерани, депортирани, со цел заштита на националната безбедност, јавната политика, како и меѓународните односи. Оттука, според Судот, забраната за преминување на државната граница, односно нејзино напуштање, е во согласност со наведените законски одредби.

Тргувајќи од погоре наведеното, може да се констатира, дека овластувањата на граничната полиција согласно Законот за гранична полиција, изразени преку дејствија на полициските службеници надлежни за вршење на гранична контрола, кои барателите со иницијативата ги посочуваат како дејствие на службеник на Министерството за внатрешни работи со кое и била извршена дискриминација по основите наведени во барањето, всушност се дејствија на постапување на надлежно службено лице согласно со закон, од чиј исход тие не се задоволни.

Со оглед на тоа дека пред Судот не се презентираа докази дека токму дејствијата кои што ги презело службеното лице на граничната полиција на критичниот ден, кои резултирале со неможност подносителите да ја преминат границата и да ја напуштат територијата на Република Македонија на граничниот премин Табановце, само со лична карта без да приложат и потребна патна исправа, Судот оцени дека во конкретниот случај, забраната за премин на државната граница на подносителите на барањето, не може да се смета за случај на дискриминација по основ на расна и национална припадност.

Останатите наводи во барањето одат во насока на поставување на овој суд во позиција на инстанционо повисок суд по однос на одлуките донесени од страна на Основниот суд Скопје 2 Скопје и Апелациониот суд Скопје. Ова од причина што Уставниот суд на Република Македонија, согласно членот 110 од Уставот нема надлежност да постапува од аспект на сторени суштествени повреди на одредбите на парничната постапка, погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба и погрешна примена на материјалното право, посебно на членот 7-а од Законот за личната карта кое доведува и до повреда на членот 27 од Уставот. Имено, во барањето подносителите наведуваат дека судовите во редовна постапка погрешно и нецелосно ја утврдиле фактичката состојба, па како последица на тоа погрешно го примениле материјалното право, односно сториле повреда на одредбите од Законот за спречување и заштита од дискриминација и Законот за личната карта.

Меѓутоа, според Судот, етничката припадност, на која се укажува во барањето, се разгледува како дел од расната дискриминација и истата се смета за заштитна основа за дискриминација.

Изразот дискриминација означува изложување на одредено лице на нееднаков, различен или понеповолен третман или положба во споредба со други лица кои се наоѓаат во иста ситуација, односно неоправдано правно или фактичко, непосредно или посредно правеење на разлика или нееднакво постапување односно пропуштање (исклучување, ограничување или давање првенство) во однос на лица или групи на лица, кое се заснова на некоја нивна карактеристика (дискриминаторска основа).

Суштествено кај случаите на дискриминација е лицето кое тврди дека му е повредено правото на еднакво постапување со дискриминација, треба да ги изнесе сите факти и докази во поткрепа на своето тврдење од-

носно да докаже дека со дејствието што го оспорува тој бил дискриминиран по една или повеќе дискриминаторски основи, односно треба да покаже релевантни факти и докази дека бил изложен на нееднаков третман или недоволен третман во споредба со друго лице во иста ситуација, за да се активира механизмот за заштита од дискриминација.

Од тука произлегува дека за да постои дискриминација, вклучително и индиректна дискриминација, првенствено мора да се утврди постоењето на различен, неповолен третман на едно лице или група на лица во однос на друго лице односно друга група на лица и дека таквиот неповолен третман е поради заштитената карактеристика на лицето, што во конкретниот случај не се докажа.

Имено, во барањето за заштита на слободите и правата подносителите немаат поднесено каков и да било доказ во наведенава смисла. Бидејќи со барањето не се презентирани докази во поткрепа на тврдењето за нееднаково постапување во еднакви случаи, односно дека барателите биле во иста правна и фактичка положба со друго лице или лица, но дека тие биле понеповолно третирани во однос на тие лица поради нивното ромско етничко потекло, и дека на тој начин биле оневозможени во остварувањето на истите слободи и права, сметаме дека во конкретниот случај не може да се прифати дека е сторена дискриминација по основ на национална припадност во смисла на член 110 алинеја 3 од Уставот.

За да се покрене прашањето за заштита на слободи и права, како претпоставка нужно е потребно да се приложат релевантни докази за сторена повреда, бидејќи се штитат само повредени права, но, не декларативно искажани повреди, туку поткрепени со соодветни докази за таа цел, од кои објективно ќе произлегува вмешување на јавните власти во слободите и правата на граѓаните преку ограничување на истите

Видно од погоре изнесеното, а и практика на Европскиот суд за човекови права, се забележува дека за мериторно впуштање по барање за заштита на одредено право, за кое се смета дека е спречено или ограничено, потребно е тоа ограничување или спречување да произлегува од актот на јавната власт, за што потребно е да се приложат релевантни факти и докази, поточно да се покаже *prima facie* (релевантни факти) за да понатаму се пристапи кон мериторно впуштање по прашањето за бараната заштита, а во конкретниот случај со барањето тие отсуствуваат.

Мериторното постапување подразбира неспорно покажување на доволно докази за вмешување на јавните власти во правото, по што товарот на докажувањето преминува на другата страна (јавната власт), која што наметнала ограничување на некое право, а која ќе треба да ги објасни и оправда основите за таквото постапување. Поконкретно, при мериторното одлучување, и кај уважувањето, а и кај одбивањето на барањето, несомнено мора да постои докажана повреда на слобода или право, при што Судот со одлука одлучува дали ќе ја даде бараната заштита, или пак, ќе одбие да ја даде бараната заштита. Што значи и кај уважувањето на барањето и кај одбивањето на барањето, доказот за сторена повреда на слобода или право, со вмешување на јавната власт преку одредени наметнати ограничувања во слободите и правата, е клучен предуслов за мериторно одлучување, а кој треба да го обезбеди лицето кое бара заштита со покажување на *prima facie* (релевантни факти).

Следствено на обезбедени релевантни факти и докази за сторена повреда на слобода или право, улогата на Уставниот суд, преку тестот на проценка (примену-

ван од страна на Европскиот суд за човекови права) е да цени дали тоа вмешување во правото, има основа во закон (дали било пропишано со закон), дали вмешувањето следело некаква легитимна цел, дали било пропорционално на легитимната цел што се следи, односно целта која сакала да се постигне, дали било неопходно во едно демократско општество, односно дали вмешувањето одговарало на „неодложна општествена потреба“.

По овие проценки, Судот, во секој конкретен случај, одлучува дали вмешувањето на јавните власти се темели на разумна и оправдана основа (ако е случај, го одбива барањето и не ја дава заштитата) или пак вмешувањето се темели на неразумна и неоправдана основа (ако е случај, го уважува барањето и ја дава заштитата).

Имајќи предвид дека посочениот поединечен правосилен акт со барањето, не претставува акт во смисла на ограничување, оневозможување или каква било забрана за дискриминација по основ на национална припадност, туку станува збор за донесена правосилна судска одлука со која е одбиено тужбеното барање на тужителите за надомест на штета по основ на дискриминација, истото укажува дека посочените акти не се акти со кои се одлучувало за заштита од забраната на дискриминација по основ на национална припадност.

Исто така од погоре изнесеното, треба да се има во вид дека заштитата се дава, заради сторена повреда на релација орган на јавните власти спрема субјектот-жртва на повреденото право.

Со оглед на тоа дека пред Судот не се презентираа докази дека токму дејствијата кои што ги презело службеното лице на граничната полиција на критичниот ден, кои резултирале со неможност подносителите да ја преминат границата и да ја напуштат територијата на Република Македонија на граничниот премин Табановце, само со лична карта без да приложат и потребна патна исправа, Судот оцени дека во конкретниот случај, забраната за премин на државната граница на подносителите на барањето, не може да се смета за случај на дискриминација по основ на расна и национална припадност во смисла на основите од член 110 алинеја 3 од Уставот.

Имено, во конкретниот случај за прашањето поставено со барањето подносителите веќе го искористиле ефикасното правно средство - тужба пред надлежниот суд кој што во постапка заснована на начелата на приоритет и итност за заштита од дискриминација, и по изведување на контрадикторна доказна постапка утврдил фактичка состојба, и врз основа на која по слободно судиско уверување го применил материјалното право и ја донел правосилната пресуда, која што во конкретниот предмет е акт со кој наводно е сторена дискриминацијата, и постапувајќи по истата Судот го одбил тужбеното барање во целост.

6. Врз основа на изнесеното Судот одлучи како во точката 1 од оваа одлука.

7. Оваа одлука Судот, со мнозинство гласови, ја донесе во состав од претседателот на Судот, Сали Мура-ти и судиите: Насер Ајдари, Елена Гошева, Никола Ивановски, Јован Јосифовски, д-р Осман Кадриу, д-р Дарко Костадиновски, Вангелина Маркудова и Владимир Стојаноски.

У. бр. 2/2019
4 март 2020 година
Скопје

Претседател
на Уставниот суд на Република
Северна Македонија,
Сали Мурати, с.р.

1788.

Врз основа на член 25 став 6 од Деловникот на Уставниот суд на Република Северна Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 70/1992 и („Службен весник на Република Северна Македонија“ 202/2019), по моето гласање против Решението У.бр.02/2019 од 4 март 2020 година, а со кое се отфрли барањето на Ајтен Бекир, Суват Бекир, Салим Сенат и Салим Севдије, сите од Скопје, поднесено преку полномошникот Кети Јандријеска Јованова, адвокат од Скопје, за заштита на слободите и правата од член 110 алинеја 3 од Уставот на Република Македонија којшто се однесуваат на забрана на дискриминација на граѓаните врз основа на националното потекло којшто ја подразбира и етничката припадност, го издвојувам и писмено го образложувам следното

ИЗДВОЕНО МИСЛЕЊЕ

Со наведеното Решение, Уставниот суд со мнозинство гласови го отфрли барањето за заштита на слободите и правата којшто се однесуваат на забрана на дискриминација по основ на расна и национална припадност.

Судот во својата одлука констатира: “Тргувајќи од погоре наведеното, може да се констатира, дека овластувањата на граничната полиција согласно Законот за гранична полиција, изразени преку дејствија на полициските службеници надлежни за вршење на гранична контрола, кои барателите со иницијативата ги посочуваат како дејствие на службеник на Министерството за внатрешни работи со кое и била извршена дискриминација по основите наведени во барањето, всушност се дејствија на постапување на надлежно службено лице согласно со закон, од чиј исход тие не се задоволни.

Со оглед на тоа дека пред Судот не се презентираа докази дека токму дејствијата којшто ги презело службеното лице на граничната полиција на критичниот ден, кои резултирале со неможност подносителите да ја преминат границата и да ја напуштат територијата на Република Македонија на граничниот премин Табановце, само со лична карта без да приложат и потребна патна исправа, Судот оцени дека во конкретниот случај, забраната за премин на државната граница на подносителите на барањето, не може да се смета за случај на дискриминација по основ на расна и национална припадност во смисла на основите од член 110 алинеја 3 од Уставот.

Имено, во конкретниот случај за прашањето поставено со барањето подносителите веќе го искористиле ефикасното правно средство – тужба пред надлежниот суд којшто во постапка заснована на начелата на приоритет и итност за заштита од дискриминација, и по изведување на контрадикторна доказна постапка утврдил фактичка состојба, и врз основа на која по слободно судиско уверување го применил материјалното право и ја донел правосилната пресуда, којашто во конкретниот предмет е акт со кој наводно е сторена дискриминацијата, и постапувајќи по истата Судот го одбил тужбеното барање во целост.“

Воопшто не се согласувам со мнозинството судии кое во конкретниот случај не утврди повреда на член 9, член 27 став 2 и членот 54 од Уставот и членот 14 од Конвенцијата, во врска со членот 2 од Протоколот бр.1.

За Судот не е спорно дека согласно член 27 од Уставот, на секој граѓанин на Република Македонија му се гарантира правото на слободно движење и избор на местото на своето живеење на територија на Република Северна Македонија, како и правото да ја напушти територијата на Република Северна Македонија

и да се врати во неа. Остварувањето на ова право може да се ограничи со закон единствено во случаите кога е тоа потребно заради заштита на безбедноста на Републиката, водење на кривична постапка или заштита на здравјето на луѓето.

Правото на слобода на движење и напуштање на матичната држава е регулирано со повеќе меѓународни документи за заштита на човековите слободи и права како што се Универзалната декларација за човековите права, Меѓународниот пакт за граѓански и политички права, Конвенцијата на ООН за елиминирање на расна дискриминација во сите нејзини форми.

Имајќи го во предвид претходно наведеното, не се согласувам со констатациите во Одлуката дека во барањето не се презентирани факти и докази за тоа дека барателите биле различно третирали во однос на другите граѓани, односно факти и докази дека на барателите им биле намалени можностите во остварувањето на слободите и правата поради нивната расна и национална припадност.

Моето мислење дека Судот требаше да утврди дека е направена повреда по основ на расна и национална припадност уште повеќе е зацврстена во аргументите на Одлуката на Уставниот суд на Република Македонија У.бр.189/2012 од 25 јуни 2014 год. со која се укинали член 37 став 1 точка 6 и член 38 став 4 од Законот за патни исправи на граѓаните на Република Македонија („Службен весник на Р. Македонија“ бр.67/1992, 20/2003, 46/2004, 19/2007, 84/2008, 51/2011 и 135/2011).

Сметам дека на подносителите на барањето со наведените акти во оспорената одлука на судот им било повредено правото на забрана и заштита од дискриминација врз основа на нивната национална припадност како Роми, а Министерството за внатрешни работи го повредило правото на тужителите на еднаков третман поради нивната етничка припадност на начин што им биле донесени решенија за забрана на користење на личните карти за премин на државната граница без да има барање од страна на судот за донесување на такви решенија.

Министерството за внатрешни работи без законски основ во неколку наврати во различни термини донело поединечни решенија за сите подносителите на барањето со кои на истите им се забранува употреба на личните карти за преминување на државната граница со образложение дека биле исполнети условите од чл.7-а од Законот за патните исправи според кој Министерството за внатрешни работи на барање на надлежен суд, којшто под услови и на начин утврдени со Законот за патните исправи на државјаните на Р. Македонија може да бара одбивање на барањето за издавање на пасош, односно одземање на пасошот, со решение ќе забрани употреба на личната карта за преминување на државната граница. Меѓутоа, во конкретниот случај не постоело никакво барање од надлежен суд.

Уште повеќе што Основниот суд Скопје 2 со Пресуда П4-292/16 првин го усвоил тужбеното барање на тужителите/барателите Ајтен Бекир, Суват Бекир, Салим Сенат и Салим Севдије, со која пресуда ги констатирал наведените повреди. Оваа пресуда била укината од страна на Апелационен суд Скопје и во повторената постапка без ниту еден нов доказ, Основниот суд без никакво дополнително образложение, целосно го одбил тужбеното барање врз основа на истите докази и анализи на кои претходно ја усвоил тужбата на тужителите односно сега барателите.

Мојот личен став е дека Основниот суд Скопје 2 и Апелационен суд Скопје со донесените пресуди сториле повреда на забраната за дискриминација и без никаква поткрепа од доказите изведени во постапката би-

ло утврдено дека со решенијата на Министерството за внатрешни работи, Оддел за граѓански работи, Сектор за управно-правни работи, Одделение за управни работи Скопје, не само на тужителите, туку и на други лица им се забранувало употреба на лична карта за преминување на државна граница, а особено и содржината наведена во телеграмата бр.169 од 8.11.2011 година.

Точен е фактот дека судовите утврдиле дека на ден 8.11.2011 год., МВР Бирото за јавна безбедност испратило телеграма бр.169 до сите регионални центри за гранични премини, до Одделението за управни работи Скопје и раководителите на отсеците за управни работи за постапување и на инспекторите по странците и реадмисија за запознавање. Во телеграмата било наведено дека било потребно полициските службеници во ПС и ПО за гранични проверки да преземат одредени активности и тоа: за лице за кое е добиено известување од страна на странски надлежен орган дека е присилно пратено или протерано од друга држава (депортирано лице) потребно е со тоа лице на самиот граничен премин да се врши разговор за причините поради кои е присилно вратено или протерано... Во истата телеграма било наведено дека согласно чл.32 ст.2 од Законот за патни исправи доколку лицето со себе поседува важечки пасош истиот се одзема со потврда за привремено одземено предмети..."

Но, од увидот врз телеграмата на МВР бр.169 од 8.11.2011 година никаде не било наведено дека треба да се донесе решение за забрана на употреба на личната карта за преминување на државната граница.

Сметам дека доказите коишто ги предложиле барателите и врз кои Судот ја темели одлуката напотив докажуваат дека постои дискриминација затоа што во самиот доказ: Известување врска бр.13.2.-287/2 од 23.1.2017 год. од МВР до Оддел за судски постапки и имотно прашање на заштита од 31.1.2017 год., а примен во МВР на 2.2.2017 година стои дека за задолжувањето да достават барање од надлежен суд со кој се забранува употреба на личните карти на тужителите ве известуваме дека ... за истите не е добиено барање од надлежен суд.

Според моето мислење со донесувањето на пресудите Основниот суд Скопје 2 Скопје, Апелационен суд Скопје и Уставниот суд погрешно ги утврдиле фактите дека со постапувањето на МВР преку своите овластени службени лица не било повредено правото на слободно движење, односно не го повредило правото на барателите да ја напуштат територијата на Република Македонија. Судовите погрешно утврдиле дека со решенија од Министерството за внатрешни работи, Оддел за граѓански работи, Сектор за управно-правни работи, Одделение за управни работи Скопје не само на барателите туку и на други лица им се забранувало употреба на лична карта за преминување на државната граница.

Судовите не ја утврдиле целосно фактичката состојба кога пропуштиле да утврдат врз основа на што се донесени решенија за забрана за употреба на лична карта коишто МВР ги достави за лицата Рамиз Зекири и Перко Георгиевски и дали се работи за ист основ како кај барателите и дали кај овие две лица постоело барање од надлежен суд со оглед на тоа што кај барателите немало такво барање и МВР без законска основа и самоволно ги донело спорните решенија за забрана на користење на лична карта за премин на државна граница.

Првото сум на стојалиште дека ниту тужените доставиле докази, ниту Судот утврдил дали решенијата за забрана за употреба на лична карта коишто тужениот ги достави за лицата Рамиз Зекири и Перко Георгиев-

ски се поради нивна депортација како азиланти или поради постоење на судска одлука или сторено некое друго кривично дело.

Од приложените докази и на јавната расправа се докажа дека донесувањето на Решение за забрана за користење на лични карти за премин преку државната граница било дел од пошироката политичка пракса на тужениот во тој период за да им се забрани на Ромите излез од Република Македонија.

Сметам дека, во конкретниов случај, постоел неповолен однос на барателите кои се Роми и сите други Роми кои се присилно вратени во Република Македонија, бидејќи лицата на кои спротивно на Законот и без наредба од суд им била наметната забрана за користење на личните карти за премин преку државната граница биле исклучиво од ромска националност и само за лицата од ромска националност не постоело барање од надлежен суд за донесување на таква мерка, услов што е предвиден во Законот. Од доказите се гледа дека МВР само на Ромите, а тука спаѓале и барателите, им изрекол мерка за забрана на користење на лични карти надвор од Законот, а судот погрешно утврдил дека таква мерка била донесена и за други лица во исти услови.

Исто така, сметам дека судовите погрешно го примениле чл.38 ст.1 од Законот за спречување и заштита од дискриминација. Тужениот со ниту еден доказ не докажал дека нема сторено дискриминација, односно дека не го повредил правото на еднаков пристап на тужителите, а согласно чл.38 ст.1 од Законот за спречување и заштита од дискриминација: „Докажувањето дека немало дискриминација паѓа на товар на спротивната странка." Од друга страна, барателите докажаа дека поради нивната етничка припадност биле погодени со оваа незаконита забрана за користење на личната карта за премин на државната граница со што им било повредено правото на слободно движење и еднаков третман. Од друга страна, Првостепениот суд во Пресудата воопшто не се осврнува на овој член и постапката ја води согласно Законот за парнична постапка, а не согласно Законот за спречување и заштита од дискриминација.

Според моето мислење, судовите, а посебно Уставниот суд во својата одлука погрешно го примениле и член 27 став 2 од Уставот на Република Македонија којшто го гарантира правото на секој граѓанин да ја напушти територијата на Републиката и да се врати во Републиката, освен во таксативно наведените случаи во кои загарантираното право може да се ограничи со закон и тоа единствено во случаите кога е тоа потребно заради заштита на безбедноста на Републиката, водење на кривична постапка или заштита на здравјето на луѓето (член 27 став 3 од Уставот). Со донесените решенија се повредува и членот 54 од Уставот којшто предвидува дека слободите и правата на човекот и граѓанинот можат да се ограничат само во случаи утврдени со Уставот.

Сметам дека, судовите погрешно ги примениле и одредбите од Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи од 1997 година („Службен весник на Република Македонија" бр. 11/1997). Согласно членот 118 од Уставот на Република Македонија со чинот на ратификација, таа станала составен дел од правниот поредок на Република Македонија.

Членот 14 од Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи предвидува дека: „Уживањето на правата и слободите, признати со оваа конвенција, ќе се обезбеди на сите без дискриминација, без оглед на пол, раса, боја на кожа, јазик, религија, политичко или друго уверување, национално или социјално потекло, припадност на национално малцинство, сопственост, род или друг статус."

Членот 2 став 2 од Протоколот бр. 4 од Конвенцијата го гарантира правото секој да ја напушти која било земја, вклучувајќи ја и својата. Во случајот на Стамосе против Бугарија (Slatose V. ВиЈдапа, жалба бр. 29713/05, пресуда од 27 Ноември 2012) која се однесува на забрана на бугарски државјанин да ја напушти територијата на Бугарија и одземање на пасошот во период од две години заради прекршување на законите за имиграција на Соединетите Американски Држави, Европскиот суд за човекови права утврдил повреда на член 2 Протокол бр.4 од Конвенцијата. Имено, Судот не бил убеден дека ограничувањето на слободата на движење била со цел заштита на имиграциони прописи на странска земја е легитимна цел.

Сметам дека погрешен е наводот на првостепениот суд дека во конкретниот случај не станува збор за дискриминација на барателите по национална основа или по која било друга основа и повреда на правото на еднаквост и правото на слобода на движење во и вон територијата на Република Македонија и не станува збор за дискриминаторско однесување бидејќи ваквата забрана се однесувала и кон други лица што не биле припадници на ромската етничка заедница.

Сметам дека во конкретниот случај има и повреда на членовите 5, 6, 8 и 15 од Законот за спречување и заштита од дискриминација, како и повреда на членот 15 од Законот за гранична контрола и членот 189 од Законот за облигационите односи.

Од друга страна од анализите на наводите на одлуката на Уставниот суд не се дава одговор на следните спорни работи:

- Дали имало претходно барање на надлежниот суд за донесување на решение за забрана на употреба на личната карта за преминување на државната граница?

- Дали според МВР има законски основ, односно согласно со која одредба се донесени решенија за забрана за користење на лични карти за премин преку граница кога членот 27 од Уставот и член 2 став 2 од Протоколот бр.4 од Конвенцијата се јасни и прецизни?

- Дали по депортирањето на лицата по исти основи на сите им се одземаат патните исправи и им се донесени решенија за забрана за користење на лична карта за премин преку граница?

- Дали на сите депортирани лица од странство по истиот основ им се донесува решение за забрана на употреба на личната карта за преминување на државната граница?

- Дали се точни наводите дека органите имаат селективен пристап кон ромската популација во ваквите околности?

- Аналогијата и праксата што ја користи судот во предметот не дава одговор дали се работи за иста околност, дали претходно имало барање на надлежниот суд за донесување на забрана за депортирање?

- Дали мерката претежно се однесува кон ромската заедница и дали органите имаат различен третман на лица кои се во аналогни или релевантно слични ситуации?

- Дали кај органите за внатрешни работи постои неповолен однос при напуштање на државната граница во однос на Ромите?

- Дали со забраната кај наведените лица имало различни ефекти што ги создава нивниот третман со луѓето со различни карактери во конкретниот случај по основ на националност?

- Се знае дека долги години во земјата ромската заедница поради нејзиниот севкупен статус се вбројува како „заштитна група“, и дали со мерките на надлежните органи кај Ромите се чувствува значително понегативен ефект?

За наведените прашања и други околности за жал во одлуката на овој суд нема одговори, а доколку има некои одговори тие не се јасни, прецизни и поткрепени со докази и точни статистики за да се утврди точната фактичка состојба.

Од причини што Уставот предвидува сосема јасни, прецизни права и нивната заштита и тоа: според член 8 став 1 алинеја 1 од Уставот основните слободи и права на човекот и граѓанинот признати во меѓународното право и утврдени со Уставот се темелни вредности на уставниот поредок на Република С. Македонија.

Според членот 9 од Уставот, граѓаните на Република С. Македонија се еднакви во слободите и правата независно од полот, политичкото и верското уверување, имотната и општествената положба. Граѓаните пред Уставот и законите се еднакви.

Согласно член 27 став 2 од Уставот секој граѓанин има право да ја напушти територијата на Републиката и да се врати во Републиката. Според ставот 3 од овој член, остварувањето на овие права може да се ограничи со закон, единствено во случаите кога е тоа потребно заради заштита на безбедноста на Републиката, водење на кривична постапка или заштита на здравјето на луѓето.

Според член 50 став 1 од Уставот секој граѓанин може да се повика на заштита на слободите и правата утврдени со Уставот, пред судовите и пред Уставниот суд на Република Северна Македонија, во постапка заснована на начелата на приоритет и итност.

Според членот 54 од Уставот, слободите и правата на човекот и граѓанинот можат да се ограничат само во случаи утврдени со Уставот и тоа само во време на воена или вонредна состојба, според одредбите на Уставот, при што ограничувањето на слободите и правата не може да биде дискриминаторско по основ на пол, раса, боја на кожа, јазик, вера, национално или социјално потекло, имот или општествена положба. Ограничувањето на слободите и правата, според ставот 4 на овој член, не може да се однесува на правото на живот, забраната на мачење, на нечовечко и понижувачко постапување и казнување, на правната одреденост на казните дела и казните како и на слободата на уверувањето, совеста, мислата, јавното изразување на мислата и вероисповеста.

За жал, слободно можам да кажам дека во Одлуката многу малку се анализира наведените уставни одредби. А да биде анализирана, сметам дека според затечената фактичка состојба, со сигурност, Судот ќе утврди повреда на сите наведени уставни и други законски одредби како што наведувам во ова издвоено мислење.

Сметам дека од утврдената правна и фактичка состојба на јавната расправа, која преставува составен дел на одлуката на Судот, во конкретниот случај постои дискриминација во остварувањето на правата загарантирани со Уставот на Република Македонија и ратификуван меѓународен договор, односно е сторена дискриминација по основ на национална припадност на барателите во остварувањето на правото на слобода на движење, со што се повредувале нивните права од аспект на член 110 алинеја 3 од Уставот кој ги штити слободите и правата на граѓаните, а кои децидно се наведени во истиот.

На мислење сум дека во текот на постапката се утврди дека има различно постапување против други лица, односно дејствијата биле преземени само против подносителите на барањето, а не и против сите лица кои имале статус на депортирани.

Во конкретнава правна ситуација од прибавениот доказан материјал, како и од исказите на претставниците на Министерството за внатрешни работи дадени

на одржаната јавна расправа, сметам дека донесените решенија од страна на Министерството за внатрешни работи се засноваат исклучиво на испратена телеграма, а не и по барање на надлежен суд, како што бара законската одредба, но во оваа постапка по поднесено барање во смисла на член 110 алинеја 3 од Уставот, Уставниот суд требаше да констатира повреда кај органите на МВР и врз основа на приложените докази и материјалното право да утврди дека и редовните судови во судските постапки неосновано не констатирале дека со правосилни поединечни акти е сторена повреда на чл.110 алинеја 3 од Уставот.

Понатаму, од изнесената фактичка и правна состојба во барањето за заштита на слободите и правата неспорно произлегува дека судовите, чијшто поединечен правосилен акт е предмет на оценување, не се органите коишто ја довеле во прашање слободата на движењето гарантирана во членот 27 од Уставот на Република Северна Македонија, односно изворната одлука за попречување на слободата на движењето не е донесена од редовните судови, од каде истите не можат да бидат посочени како сторители на повреда на ова право. Граничната полиција при Министерството за внатрешни работи-Скопје, според овластувањата, е органот којшто не им дозволил на барателите напуштање на територијата на Република Северна Македонија при направената гранична контрола на критичниот датум, но овој орган во постапката пред Уставниот суд не е посочен како можен сторител на повредата.

Имајќи го предвид наведеното, сметам дека Судот погрешно оцени дека овие податоци доволно говорат за тоа дека не може да се прифати тврдењето во барањето дека националната припадност на подносителите на барањето била критериум за нивно попречување за преминување преку граничниот премин, односно, не може да се прифати тврдењето дека полицискиот службеник во вршењето на службените задачи и овластувања, при преземањето на дејствието се раководел исклучиво од националната припадност и бојата на кожата на која припаѓале подносителите на барањето.

Имено, од исказите на претставниците на Министерството за внатрешни работи дадени на јавната расправа не се утврди дека органот постапувал во смисла на одредбите на Законот за гранична контрола и Законот за патните исправи, од причина што и други депортирани лица имале забрана за користење на лична карта за премин преку државната граница, без оглед на нивната етничка припадност, што значи за сите националности. Клучен елемент во конкретниот случај не е фактот на депортација, туку националната, односно етничката припадност. Не се докажа фактот дека ваква забрана за преминување на државната граница важела и за други депортирани лица на кои им било забрането користење на патната исправа. Оттука, од доказите не произлегува дека и на други лица кои биле принудно вратени, депортирани, им биле одземени патните исправи, без оглед на националната припадност, што значи дека и други лица кои имале статус на депортирани, имале еднаков третман и кон нив се постапувало согласно одредбите на Законот за патните исправи.

Исто така, заслужува внимание и фактот дека иако Уставниот суд во предметот У.бр.189/2012 од 26.6.2014 год., објавен во „Службен весник на РМ бр.106/2014“ од 14.7.2014 год. го прогласи член 37 ст.1 т.6 од Законот за патните исправи за противуставен, МВР продолжувал да го применува спорниот член 37 ст.1 точка 6 од Законот за патните исправи и ПО НЕГОВОТО УКИНУВАЊЕ ОД СТРАНА на Уставниот суд. МВР носи решенија за забрана за употреба на личните карти на лицата Ајтен Бекир и Суват Бекир

двајцата од Скопје по стапување во сила на Одлуката на Уставниот суд, а РЕШЕНИЈАТА ЗА ОДЗЕМАЊЕ НА ПАТНИТЕ ИСПРАВИ НА ОВИЕ ЛИЦА СЕ ДОНЕСЕНИ НА ДЕН 16.07.2019 година, односно 2 дена по донесување на решенијата со кои се забранува употребата на личната карта и по укинувањето на член 37 ст.1 т. 6 од Законот за патните исправи.

Исто така од приложените докази несомнено се гледа повреда на постапката и правата на барателите од страна на МВР, кога по скандалозните решенија за одземање на патните исправи на овие лица кои се донесени по укинување на наведениот член од страна на овој суд, на ден 1.5.2015 год. МВР донесува РЕШЕНИЕ БР.10.1.4.1-1647/3 НА ИМЕ НА СУВАТ БЕКИР И РЕШЕНИЕ БР.10.1.4.1-1647/3 НА ИМЕ НА АЈТЕН БЕКИР ЗА ПОНИШТУВАЊЕ НА РЕШЕНИЈА ЗА ОДЗЕМАЊЕ НА НИВНИТЕ ПАТНИ ИСПРАВИ коишто се одземени со решение од 16.7.2014 год.) и признава дека понижувањето е донесено од причини што врз основа на Одлуката на Уставниот суд на Република Македонија (одлука од 14.7.2014 год.) престанува обврската за одземање на патните исправи.

Со оглед на тоа што пред Судот не се презентираа докази дека токму дејствијата коишто ги презело службеното лице на граничната полиција на критичниот ден, кои резултирале со неможност подносителите да ја преминат границата и да ја напуштат територијата на Република Македонија на граничниот премин, само со лична карта без да приложат и потребна патна исправа, Судот оцени дека во конкретниов случај, забраната за премин на државната граница на подносителите на барањето, не може да се смета за случај на дискриминација по основ на раса и национална припадност.

Изразот дискриминација означува изложување на одредено лице на нееднаков, различен или понеповолен третман или положба во споредба со други лица кои се наоѓаат во иста ситуација, односно неоправдано правно или фактичко, непосредно или посредно правнење на разлика или нееднакво постапување односно пропуштање (исклучување, ограничување или давање првенство) во однос на лица или групи на лица, кое се заснова на некоја нивна карактеристика (дискриминаторска основа).

Не се точни наводите на Судот дека „Суштествено кај случаите на дискриминација лицето кое тврди дека му е повредено правото на еднакво постапување со дискриминација, треба да ги изнесе сите факти и докази во поткрепа на своето тврдење, односно да докаже дека со дејствието што го оспорува тој бил дискриминиран по една или повеќе дискриминаторски основи, односно треба да покаже релевантни факти и докази дека бил изложен на нееднаков третман или неповолен третман во споредба со друго лице во иста ситуација, за да се активира механизмот за заштита од дискриминација“.

Исто така, сметам дека се погрешни наводите на Судот во оваа одлука: „дека за да постои дискриминација, вклучително и индиректна дискриминација, првенствено мора да се утврди постоењето на различен, неповолен третман на едно лице или група на лица во однос на друго лице односно друга група на лица и дека таквиот неповолен третман е поради заштитената карактеристика на лицето, што во конкретниов случај не се докажа“.

Исто така, сметам дека спротивно на нашиот Устав, законите, меѓународните норми и дефиниции се и следните наводи на Судот „Имено, во барањето за заштита на слободите и правата подносителите немаат поднесено каков и да било доказ во наведенава смисла бидејќи со барањето не се презентирани докази во пот-

крепа на тврдењето за нееднакво постапување во еднакви случаи, односно дека барателите биле во иста правна и фактичка положба со друго лице или лица, но дека тие биле понеповолно третирани во однос на тие лица поради нивното ромско етничко потекло, и дека на тој начин биле оневозможени во остварувањето на истите слободи и права, сметаме дека во конкретниот случај не може да се прифати дека е сторена дискриминација по основ на национална припадност во смисла на член 110 алинеја 3 од Уставот“.

Исто така, не се согласувам и сметам дека не се точни наводите и тезите на Судот дека „За да се покре-не прашањето за заштита на слободи и права, како претпоставка нужно е потребно да се приложат релевантни докази за сторена повреда, бидејќи се штитат само повредени права, но, не декларативно искажани повреди, туку поткрепени со соодветни докази за таа цел, од кои објективно ќе произлегува вмешување на јавните власти во слободите и правата на граѓаните преку ограничување на истите,“ наведените заклучоци и тези на Судот не се во духот на заштита и докажување на дискриминација.“

Сметам дека, мериторното постапување подразбира неспорно покажување на доволно докази за вмешување на јавните власти во правото, по што товарот на докажувањето преминува на другата страна (јавната власт), којашто наметнала ограничување на некое право, а која ќе треба да ги објасни и оправда основите за таквото постапување. Поконкретно, при мериторното одлучување, и кај уважувањето, а и кај одбивањето на барањето, несомнено мора да постои докажана повреда на слобода или право, при што Судот со одлука одлучува дали ќе ја даде бараната заштита, или пак, ќе одбие да ја даде бараната заштита. Што значи и кај уважувањето на барањето и кај одбивањето на барањето, доказот за сторена повреда на слобода или право, со вмешување на јавната власт преку одредени наметнати ограничувања во слободите и правата, е клучен предуслов за мериторно одлучување.

Следствено на обезбедени релевантни факти и докази за сторена повреда на слобода или право, улогата на Уставниот суд, преку тестот на проценка (применуван од страна на Европскиот суд за човекови права) е да цени дали тоа вмешување во правото, има основа во закон (дали било пропишано со закон), дали со вмешувањето следело некаква легитимна цел, дали било пропорционално на легитимната цел што се следи, односно целта која сакала да се постигне, дали било неопходни во едно демократско општество, односно дали вмешувањето одговарало на „неодложна општествена потреба“.

Сметам дека, Судот, во секој конкретен случај, одлучува дали вмешувањето на јавните власти се темели на разумна и оправдана основа (ако е случај, го одбива барањето и не ја дава заштитата) или пак вмешувањето се темели на неразумна и неоправдана основа (ако е случај, го уважува барањето и ја дава заштитата).

Сметам дека правото на слобода на движење и правото на напуштање на земјата и неговото значење за остварување на другите слободи и права, произлегува дека и ограничувањата на правото на напуштање на земјата мора да се толкуваат строго, во смисла на тоа да не ја загрозуваат и негираат самата суштина на слободата на движење. Или, како што наведува Комитетот за човекови права на Обединетите нации во својот Генерален коментар бр.27- Слобода на движење:

„1. Слободата на движење е неодоив услов за слободниот развој на личноста“.

2. Дозволените ограничувања кои можат да бидат применети на правата заштитени со членот 12 (од Пактот) не смеат да го негираат (поништат) принципот на слобода на движење...

13. При усвојувањето на закони во кои се предвидени ограничувања што се дозволени согласно член 12 став 3, државите треба секогаш да бидат водени од принципот дека ограничувањата не смеат да ја нарушат суштината на правото.“

Судот при одлучување недоволно давал место, односно поинаку толкувал и недоволно се повикувал на меѓународните норми, стандарди, препораки, извештаи и пресуди на меѓународните судови.

Поради утврдување на точната фактичка состојба, ќе се обидам од една друга перспектива да дадам место и толкување на меѓународните норми по оваа конкретна проблематика, положбата на Ромите, препораките, директна и индиректна дискриминација, товарот на докажување на дискриминација поразлично од оно што Судот наведува или не навел во својата одлука:

Имено Парламентарно собрание 1. Препорака бр.1203 (1993) за Ромите во Европа, меѓу другото, ги изнесе следниве општи согледувања:

Една од целите на Советот на Европа е да се унапредува појавата на вистински европски културен идентитет. Европа е дом на многу различни култури и сите тие, вклучувајќи ги и многуте малцински култури, придонесуваат кон и ја збогатуваат културната разновидност на Европа.

Ромите имаат посебно место меѓу малцинствата. Со оглед на тоа што живеат насекаде во Европа, без земја која може да ја наречат своја, тие се вистинско европско малцинство, но малцинство кое не се вклопува во дефинициите за национални или јазични малцинства.

Нетолеранцијата кон Ромите постоела отсекогаш. Сепак сè повеќе има зачестени појави на расна или социјална омраза и напнати односи меѓу заедниците што придонесува кон незавидната ситуација во која денес живеат мнозинството Роми.

Почитувањето на правата на Ромите, индивидуалните, основните и човековите права и нивните права како малцинство е од суштинско значење за подобрување на нивната ситуација.

На мислење сум дека Судот при одлучување недоволно ги земал во предвид наведените препораки, исто така, и

Препорака бр.1557 (2002) за правната положба на Ромите во Европа предвидува меѓу другото, го наведува следново: „...Денес Ромите сè уште се подложени на дискриминација, маргинализација и сегрегација. Дискриминацијата е широко распространета на секое поле од јавниот и приватниот живот, вклучително и во однос на пристапот кон јавни места, образование, вработување, здравствена заштита и домување, како и во однос на преминувањето на границите и пристап кон пошта за азил. Маргинализацијата и економската и социјална сегрегација на Ромите се претвораат во етничка дискриминација, која вообичаено ги погодува најслабите социјални групи.“

Ромите претставуваат специјална малцинска група, затоа што имаат статус на двојно малцинство. Тие претставуваат етничка заедница и најголем дел од нив припаѓаат на маргинализираните групи во општеството.

Собранието ги повикува државите да гарантираат еднаков третман за ромското малцинство, како етничка или национална малцинска група на полето на образованието, вработувањето, домувањето, здравствената заштита и јавните услуги.

Исто така, во оваа насока се ставовите и на Европска комисија против расизам и нетолеранција (ЕКРИ). Борба против расизмот и нетолеранцијата против Ромите (донесена од ЕКРИ на 6 март 1998 г.) Во релевантните делови од оваа препорака се наведува следново:

„...Потсетувајќи дека борбата против расизмот, ксенофобијата, антисемитизмот и нетолеранцијата претставува составен дел од заштитата и унапредувањето на човековите права, како и дека овие права се универзални и неделиви и дека сите луѓе, без никаква разлика, ги имаат овие права; Нагласувајќи дека борбата против расизмот, ксенофобијата, антисемитизмот и нетолеранцијата пред сè претставува прашање на заштитата на правата на ранливите припадници на општеството; Убедена дека во сите активности за борба против расизмот и дискриминацијата, вниманието треба да се насочи кон жртвата и подобрувањето на состојбата на жртвата; Забележувајќи дека Ромите низ цела Европа страдаат од постојани предрасуди, потоа тие се жртви на расизмот кој е длабоко вкоренет во општеството, а истите се цел на понекогаш насилни појави на расизам и нетолеранцијата и дека нивните основни права редовно се повредуваат или се загрозуваат; Исто така забележувајќи дека постојаните предрасуди против Ромите доведуваат до нивна дискриминација на многу полиња во општествениот и економски живот и дека таквата дискриминација претставува голем фактор во процесот на општествена исклученост која погодува многу Роми; Убедена дека унапредувањето на начелото на толеранција е гаранција за зачувување на отворени и плуралистички општества кои овозможуваат мирен соживот; на Владите на државите - членки им го препорачува следново: ...- да обезбедат дека се борат против самата дискриминација, како и дискриминаторските практики преку соодветно законодавство и во граѓанско-правната рамка да воведат конкретни одредби за оваа цел.“

Општа политичка препорака на ЕКРИ бр.7 за националното законодавство за борба против расизам и расна дискриминација (донесена од ЕКРИ на 13 декември 2002 г. Во целите на оваа препорака, се користат следниве дефиниции: „(а) под 'расизам' се подразбира верување дека основата како што е раса, боја на кожа, јазик, религија, национална припадност или национално или етничко потекло го оправдува непочитувањето на одредено лице или група на лица или чувство на супериорност на одредено лице или група на лица. (б) под 'директна расна дискриминација' се подразбира секоја форма на различно постапување врз основа на раса, боја на кожа, јазик, религија, национална припадност или национално или етничко потекло, а за кое нема објективно и разумно оправдување.

Различно постапување нема објективно и разумно оправдување доколку со него не се постигнува легитимна цел или доколку нема разумен пропорционален сооднос меѓу средствата кои се користат и целта која се сака да се постигне.

Од друга страна под 'индиректна расна дискриминација' се подразбираат случаи во кои навидум неутрален фактор, како што се одредба, критериум или практика не можат лесно да бидат исполнети од или кои ставаат во понеповолна положба ...припадници на група определени како такви врз основа на раса, боја на кожа, јазик, религија, национална припадност или национално или етничко потекло, освен доколку за ваквиот фактор нема објективно и разумно оправдување. Ова би било случај доколку се сака да се постигне легитимна цел и доколку има разумен пропорционален сооднос меѓу употребените средства и целта која се сака да се постигне.“

Во објаснувачкиот меморандум кон оваа препорака се забележува (точка 8) дека дефинициите за директна и индиректна расна дискриминација содржани во став 1(б) и (в) од Препораката црпат инспирација од дефинициите содржани во Директивата на Советот

2000/43/ЕС за спроведување на начелото на еднакво постапување со лицата без оглед на нивното расно или етничко потекло и Директивата на Советот 2000/78/ЕС со која се воспоставува општа рамка за еднакво постапување при вработување и професионални занимања, како и од прецедентното право на Европскиот суд за човекови права.

Од друга страна се знае дека начелото на забрана на дискриминација и барањето за еднакво постапување е долго воспоставено начело во најголем број од инструментите на Европската заедница, а врз основа на чл.13 од Договорот за основање на Европската заедница. Оваа одредба му овозможува на Советот, преку едногласна одлука, по предлог/препорака од Комисијата и по консултации со Европскиот парламент, да донесе мерки неопходни за борба против дискриминацијата врз основа на род, раса или етничко потекло, вероисповед или уверување, хендикеп, возраст или сексуална ориентација.

Членот 4 став 1 кој се однесува на товарот на докажување гласи: „Државите-членки преземаат онакви мерки какви што се неопходни во склад со нивните национални судски системи за да обезбедат дека кога лицето кое смета дека е оштетено заради тоа што начелото на еднакво постапување не било применето врз него, ќе утврди пред суд или друг надлежен орган, факти врз основа на кои може да се претпостави дека има директна или индиректна дискриминација, тогаш тужената странка треба да докаже дека не било повредено начелото на еднакво постапување.

Слично на целта на Директивата на Советот 2000/43/ЕС од 29 јуни 2000 год., за спроведување на начелото на еднакво постапување со лицата без поглед на нивното расно или етничко потекло е и Директивата 2000/78/ЕС од 27 ноември 2000 год. за воспоставување на општа рамка за еднакво постапување при вработување и професионални занимања е да се забранат, во областите на кои се однесуваат овие директиви, директната или индиректна дискриминација врз основа на раса, етничко потекло, вероисповед или уверување, хендикеп, возраст или сексуална ориентација.

Во преамбулите на двете Директиви се вели следново: „Оценката на фактите од кои може да се утврди дека имало директна или индиректна дискриминација е прашање на националните судски или други надлежни власти, во склад со правилата од националното право или пракса. Таквите правила може конкретно да предвидат дека индиректната дискриминација може да се утврди преку кои било средства, вклучително и врз основа на статистички податоци“ и дека „Правилата за товарот на докажување мора да се прилагодат кога има *prima facie* случај на дискриминација, а со цел начелото на еднакво постапување делотворно да се примени, товарот на докажување мора да премине на тужената страна кога ќе се изнесат докази за таква дискриминација.“

Конкретно, Директивата 2000/43/ЕС го предвидува следново: член 2 Концепт на дискриминација „1. Во целите на оваа директива, начелото на еднакво постапување значи дека нема директна или индиректна дискриминација заснована на расно или етничко потекло. 2. Во целите на став 1: (а) директна дискриминација се смета дека настанала кога со едно лице се постапува понеповолно отколку што било постапувано и се постапува со друго лице во слична ситуација, а врз основа на расно или етничко потекло; (б) индиректна дискриминација се смета дека настанала кога навидум неутрална одредба, критериум или практика би ставила лица од одредено расно или етничко потекло во особено понеповолна положба во споредба со други лица,

освен доколку таквата одредба, критериум или практика се објективно оправдани со легитимна цел, а средствата кои се користат за постигање на таа цел се соодветни и неопходни....”

Член 8 предвидува Товарот на докажување „Државите - членки преземаат онакви мерки какви што се неопходни, во склад со нивните национални судски системи, за да обезбедат дека, кога лицата кои се сметаат дека се оштетени затоа што начелото на еднакво постапување не било применето врз нив, ќе утврдат, пред суд или друг надлежен орган, факти од кои може да се претпостави дека имало директна или индиректна дискриминација, тужената страна е таа која треба да докаже дека немало повреда на начелото на еднакво постапување. 2. Ставот 1 од друга страна не ги спречува државите - членки да воведат правила на докажување кои се поповолни за тужителот.

Според прецедентно право на Судот на правдата на Европската заедница (Судот на правдата), дискриминацијата, која подразбира примена на различни правила во различни ситуации или примена на истото правило во различни ситуации може да биде очигледна или прикриена и директна или индиректна.

Во пресудата во случајот Giovanni Maria Sotgiu v. Deutsche Bundespost од 12 февруари 1974 год., Судот на правдата подвлекол дека: „Правилата во однос на еднаквото постапување ... забрануваат не само очигледна дискриминација врз основа на национална припадност, туку и прикриени форми на дискриминација, кои со примена на други критериуми со кои се прави разлика, всушност го произведуваат истиот резултат...”

На крајот во пресудата во случајот Commission of the European Communities v. Republic of Austria (пресуда од 7 јули 2005 год., случај C-147/03), Судот на правдата забележува: Според утврденото прецедентно право, начелото на еднакво постапување забранува не само очигледна дискриминација заснована на национална припадност, туку ги забранува и сите прикриени форми на дискриминација, кои со примена на други критериуми со кои се прави разлика, всушност го произведуваат истиот резултат. Следствено, предметното различно постапување може да се оправда само доколку истото се заснова на објективни согледувања кои не се поврзани со националната припадност на засегнатите лица и доколку е пропорционално со легитимната цел на националните одредби (случај C-274/96 Bickel and Franz [1998] ECR I-7637).

Исто така, и во Меѓународниот пакт за граѓански и политички права во членот 26 се предвидува: „Сите лица се еднакви пред законот и имаат право без никаква дискриминација на подеднаква заштита пред законот. Во таа смисла, законот мора да забранува секаква дискриминација и да им гарантира на сите лица подеднаква и делотворна заштита од секоја дискриминација, на која било основа, како што е расата, бојата, полот, јазикот, верата, политичкото или друго убедување, националното или социјалното потекло, имотна состојба, раѓањето, или секоја друга состојба.“

Исто така и Комитетот за човекови права на Обединетите нации, во точките 7 и 12 од Општиот коментар бр.18 од 10 ноември 1989 год., за недискриминација, го изразил следново мислење: „... Комитетот верува дека терминот 'дискриминација' како што е употребен во Пактот треба да се разбере во смисла на тоа дека означува каква било разлика, исклученост, ограничување или давање предност кои се засноваат на која било основа како што се раса, боја, пол, јазик, вероисповед, политичко или друго мислење, национално или социјално потекло, имотен, статус по раѓање или друг статус и кои имаат за цел или го произведуваат резултатот

на поништување или спречување на признавањето, уживањето или користењето од страна на сите лица, на рамноправна основа, на сите права и слободи. ...кога државата-членка донесува законодавство, тоа мора да биде усогласено со барањата од членот 26 во смисла на тоа дека неговата содржина не треба да биде дискриминаторска...”

Г. Комитет за елиминација на расна дискриминација во Општата препорака бр. 14 од 22 март 1993 год. за дефиницијата на дискриминација, меѓу другото, го истакнува следново: „1. ... Разликата е спротивна на Конвенцијата доколку има за цел или го произведува резултатот на загрозување на одредени права и слободи. Ова е потврдено со обврската која ја имаат државите-членки според член 2 став 1 (в) да поништат каков било закон или практика кои резултираат со создавање или продолжување на расна дискриминација.

Во праксата на ЕСЧП во повеќе наврати утврдил дека под дискриминација се подразбира различно постапување без објективно и разумно оправдување на лица во слична ситуација (Willis v. the United Kingdom, no. 36042/97, § 48, ECHR 2002-IV, и Okpiz v. Germany, no. 59140/00, § 33, 25 октомври 2005 год.).

Сепак, членот 14 не им забранува на државите-членки со дадени групи да постапуваат различно со цел да се коригираат „фактички нееднаквости“ меѓу нив; навистина во одредени околности непресекањето обид да се исправи нееднаквоста преку различно постапување може само по себе да доведе до повреда на членот (Case “relating to certain aspects of the laws on the use of languages in education in Belgium” v. Belgium (merits), 23 јули 1968 год., p. 34, § 10, Series A no. 6; Thlimmenos v. Greece [GC], no. 34369/97, § 44, ECHR 2000-IV; и Stec and Others v. the United Kingdom [GC], no. 65731/01, §51, ECHR 2006-VI).

Судот, исто така, прифаќа дека одредена општа политика или мерка којашто има непропорционално штетно влијание врз одредена група може да се смета за дискриминаторска без оглед на тоа што истата не е конкретно насочена против таа група (предмет Hugh Jordan) и дека дискриминација потенцијално спротивна на Конвенцијата може да резултира од де факто ситуација.

Дискриминацијата, меѓу другото, врз етничкото потекло на лицето е форма на расна дискриминација. Расната дискриминација е особено навредлив вид на дискриминација и со оглед на нејзините опасни последици, бара од властите особено внимание и одлучна реакција. Токму поради оваа причина, властите мора да ги искористат сите достапни средства за борба против расизмот, со што се зајакнува демократската визија за општество во кое разновидноста не се смета за закана, туку како извор на богатство.

Судот во Стразбур, исто така, смета дека никакви разлики во постапувањето коишто се засновани само или во одлучувачка мерка на етничкото потекло на лицето не може објективно да се оправдаат во едно современо демократско општество засновано на начелата на плурализмот и почитувањето на различните култури.

Што се однесува до товарот на докажување во оваа сфера, Судот утврдил дека штом жалителот покажал разлика во постапувањето, тогаш Владата е таа која треба да докаже дека таквото постапување е оправдано (меѓу други авторитативни мислења (Chassagnou and Others v. France [GC], nos. 25088/94, 28331/95 и 28443/95, §§ 91-92, ECHR 1999-III).

Што се однесува до прашањето што претставува prima facie доказ со кој може да се пренесе товарот на докажување врз тужената држава, во случајот (Nachova

and Others), Судот подвлекол дека во постапката пред Судот нема процедурални пречки за допуштеноста на доказите или претходно определени формули за негова оценка. Судот донесува заклучоци кои според него се поддржани со слободна оценка на сите докази, вклучително и на индикациите кои може да произлезат од фактите и поднесоците на странките. Според утврдено-то прецедентно право на Судот, доказот може да произлезе од коегзистенцијата на достаточни силни, јасни усогласени индикации или слични неспорни претпоставки за фактите. Натаму, нивото на уверливост потребно за да се дојде до одреден заклучок и во врска со ова поделбата на товарот на докажување се тесно поврзани со специфичните одлики на фактите, природата на изнесените наводи и правото од Конвенцијата за кое станува збор.

Судот, исто така, прифаќа дека не во сите постапки според Конвенцијата може строго да се примени начелото *affirmanti incumbit probatio* (тој кој изнесува наводи мора да ги докаже тие наводи, *Aktaş v. Turkey*, no. 24351/94, § 272, ECHR 2003-V). Во одредени околности, во кои предметните настани се целосно или во голем дел во рамките на исклучивото познавање на властите, товарот на докажување може да се смета дека го имаат властите кои треба да дадат задоволително и убедливо објаснување (*Salman v. Turkey* [GC], no. 21986/93, § 100, ECHR 2000-VII, и *Anguelo-va v. Bulgaria*, no. 38361/97, §111, ECHR 2002-IV). Во случајот *Nachova and Others*.

Во врска со ова, Судот забележува дека во правните системи на многу земји доказот за дискриминаторското влијание на одредена политика, одлука или практика ја укинува потребата да се докаже намерата да се стори наводната дискриминација при вработување или во давањето на услуги.

На крајот, како што се забележува во претходни случаи, ранливата положба на Ромите значи дека треба да се посвети посебно внимание на нивните потреби и на нивниот различен животен стил и во контекстот на релевантна регулаторна рамка и при донесување на одлуки во конкретен случај (*Chapman v. the United Kingdom* [GC], no.27238/95, §96, ECHR 2001-I, и *Connors v. the United Kingdom*, no. 66746/01, §84, 27 мај 2004 год.). Во случајот *Chapman*, Судот исто така подвлекува дека може да се каже дека меѓу државите-членки на Советот на Европа се јавува меѓународен консензус за признавањето на посебните потреби на малцинствата и за обврската да се заштити нивната безбедност, идентитет и животен стил, не само во целите на зачувување на интересите на самите малцинства, туку и со цел да се зачува културната разновидност која е од важност за целата заедница. 2. Примена на горенаведените начела во конкретниот случај Судот забележува дека како резултат на нивната турбулентна историја и постојаното раселување, Ромите станале специфичен вид на маргинализирано и ранливо малцинство (општите согледувања во Препораката бр.1203 (1993) за Ромите во Европа на парламентарното Собрание, и т.4 од Препораката бр.1557 (2002) за правната положба на Ромите во Европа. Како што забележал Судот во претходните случаи, ним затоа им е потребна посебна заштита. Како што потврдуваат активностите на бројни европски и меѓународни организации и препораките на телата на Советот на Европа.

Во овој случај жалителите изнесуваат навод дека тие биле во различна ситуација од граѓаните кои не се Роми, а кои бараат посебен третман, или дека тужената држава не презела афирмативни мерки да се исправи фактичката нееднаквост или разликите меѓу нив (*Thlimmenos* и *Stec and Others*).

Според нивните поднесоци, сè што треба да се утврди е дека без објективно и разумно оправдување, со нив се постапувало понеповолно отколку со граѓани кои не се Роми во слична ситуација и дека ова во нивниот случај преставува дискриминација.

Судот во претходни случаи веќе прифатил дека разликата во постапувањето може да биде во форма на непропорционално негативно влијание на општа политика или мерка која иако дефинирана со неутрални термини дискриминира одредена група (*Hugh Jordan* и *Hoogendijk*). Во согласност со, на пример директивите на Советот 97/80/ЕС и 2000/43/ЕС и дефиницијата дадена од ЕКРИ, таквата ситуација може да претставува „индиректна дискриминација“, за која не мора да постои намера да се дискриминира.

Дали во конкретниот случај се јавува претпоставка за индиректна дискриминација.

Судот повторува дека разликата во постапувањето е дискриминаторска доколку за неа „нема објективно и разумно оправдување“, односно доколку разликата не е во служба на постигнување на „леgitимна цел“ или доколку нема „разумен однос на пропорционалност“ меѓу средствата што се користат и целта којашто се сака да се постигне (*Larkos v. Cyprus* [GC], no. 29515/95, § 29, ECHR 1999-I, и *Stec and Others*. Кога разликата во постапувањето се заснова на раса, боја на кожа или етничко потекло, концептот на објективно и разумно оправдување мора да се толкува што е можно построго.

Исто така, Судот, во голем број случаи ја утврдил својата практика во врска со жалби за повреда на правото на слобода на движење и принципот на недискриминација (види меѓу другото, *Shioshvili and Others v. Russia*, no.19356/07, 20 December 2016; *Timishev v. Russia*, nos.55762/00 and 55974/00, ECHR 2005-XII; *AND Pilav v. Bosnia and Herzegovina*, no. 41939/07, 9 June 2016).

Сепак, секогаш кога на националните власти ќе им се доделат дискрециони права коишто може да претставуваат вмешување во користењето на правата од Конвенцијата, заштитните процедури достапни на поединецот се од суштинска важност при определувањето дали тужената држава, при воспоставувањето на регулаторната рамка, се задржала во рамките на нејзините дискрециони права.

Оттука, секоја мерка што претставува ограничување на правото треба да се оценува не само од гледна точка на нејзината законитост, односно предвиденост во законот, туку и од аспект на нејзината неопходност и пропорционалност.

Според тоа, ценам дека преземените дејствија на овластениот службеник се прекумерни и непропорционални, и истите не можат да се подведат под дозволени ограничувања на правото на подносителите да ја напуштат РМ.

Имајќи го предвид наведеното, сметам дека во конкретниот случај на подносителите на барањето за заштита на слободите и правата што се однесуваат на забрана на дискриминација по основ на раса и национална припадност, со преземените дејствија од страна на овластениот полициски службеник им било ограничено правото на слободата на движење, односно правото да ја напуштат територијата на Република Македонија од причини што тужениот Република Македонија-Министерството за внатрешни работи го повредил правото на тужителите на еднаков третман.

Претседател
на Уставниот суд на Република
Северна Македонија,
Сали Мурати, с.р.

КОМИСИЈА ЗА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

1789.

Врз основа на член 2 став 1 точка 28, член 9 и член 27 од Законот за хартии од вредност („Службен весник на РМ“ број 95/2005, 25/2007, 07/2008, 57/2010, 135/2011, 43/2014, 15/2015, 154/2015, 192/2015, 23/2016, 83/2018 и „Службен весник на РСМ“ бр. 31/2020), Комисијата за хартии од вредност на Република Северна Македонија, постапувајќи по Барањето на Охридска Банка АД Скопје поднесено на ден 8.5.2020 година, на седницата одржана на ден 14.5.2020 година донесе

РЕШЕНИЕ

ЗА ДАВАЊЕ ОДОБРЕНИЕ ЗА ИЗДАВАЊЕНА ДОЛГОРОЧНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ ПО ПАТ НА ПРИВАТНА ПОНУДА

1. На Охридска Банка АД Скопје се дава одобрение за издавање на долгорочни хартии од вредност по пат на приватна понуда - тринаесетта емисија на 119.000 обични акции со поединечна продажна вредност по акција од 5.168,00 денари и вкупна продажна вредност на емисијата од 614.992.000,00 денари, согласно Одлуката СО.бр. 0201-21172/3 од 08.05.2020 година за зголемување на акционерскиот капитал со издавање на обични акции со право на глас од 13-та емисија по пат на приватна понуда на институционален инвеститор, донесена од Собранието на акционери на Банката.

2. Издавачот на долгорочни хартии од вредност од точка 1 на ова Решение е должен да ги изврши сите обврски од хартиите од вредност во рокот и на начинот предвиден со Законот и Одлуката СО.бр. 0201-21172/3 од 08.05.2020 година за зголемување на акционерскиот капитал со издавање на обични акции со право на глас од 13-та емисија по пат на приватна понуда на институционален инвеститор.

3. Издавачот на долгорочни хартии од вредност од точка 1 на ова Решение е должен во рок од 8 (осум) дена од реализацијата на емисијата да го пријави за упис зголемувањето на основната главнина во Трговскиот регистар.

4. Одобрението за издавање на хартии од вредност по пат на приватна понуда ќе се спроведе под услов Централниот регистар на Република Северна Македонија да донесе решение за упис на зголемувањето на основната главнина.

5. Издавачот на долгорочни хартии од вредност од точка 1 на ова Решение е должен да ги предаде хартиите од вредност за регистрирање во депозитарот за хартии од вредност во рок од 3 (три) работни дена од денот на уписот на зголемувањето на основната главнина во трговскиот регистар.

6. Издавачот на долгорочни хартии од вредност од точка 1 на ова Решение е должен во рок од 5 (пет) работни дена од регистрацијата на акциите во депозитарот за хартии од вредност до Комисијата за хартии од вредност на Република Северна Македонија да достави доказ дека е извршен упис на акциите.

7. Ова Решение ќе се објави во „Службен весник на Република Северна Македонија“.

УП1 10-46
14 мај 2020 година
Скопје

Комисија за хартии од вредност
на Република Северна Македонија
Претседател,
м-р **Нора Алиџи**, с.р.

Нè базè тè ненит 2 paragrafi 1 pika 28, ненит 9 dhe ненит 27 nga Ligji për Letra me Vlerë (Gazeta Zyrtare e RM-së numër 95/2005, 25/2007, 07/2008, 57/2010, 135/2011, 43/2014, 15/2015, 154/2015, 192/2015, 23/2016, 83/2018 dhe Gazeta Zyrtare e RMV-së nr. 31/2020), Komisioni i Letrave me Vlerë i Republikës së Maqedonisë së Veriut, duke vepruar ndaj Kërkesës së Ohridska Bankës SHA Shkup të parashtruar më datë 8.5.2020, në seancën e mbajtur më datë 14.5.2020 mori

AKTIVENDIM

PËR DHËNIE TË MIRATIMIT TË EMETIMIT TË LETRAVE AFATGJATË ME VLERË NËPËRMJET OFERTËS PRIVATE

1. Ohridska Bankës SHA Shkup i jepet miratim për emetimin e letrave afatgjatë me vlerë nëpërmjet ofertës private – emetimi i trembëdhjetë i 119.000 aksioneve të zakonshme me vlerë individuale të shitjes për aksion prej 5.168,00 denarë dhe vlerë të përgjithshme të shitjes të emetimit prej 614.992.000,00 denarë, në përputhje me Vendimin SO nr. 0201-21172/3 datë 8.5.2020 për rritjen e kapitalit aksionar me emetimin e aksioneve të zakonshme me të drejtë vote nga emetimi i 13-të nëpërmjet ofertës private të një investitori institucional, miratuar nga Kuvendi i Aksionarëve të Bankës.

2. Emetuesi i letrave afatgjatë me vlerë nga pika 1 e këtij aktvendimi ka për obligim që të kryejë të gjitha detyrimet nga letrat me vlerë brenda afatit dhe në mënyrën e paraparë me Ligjin dhe Vendimin SO nr. 0201-21172/3 datë 8.5.2020 për rritjen e kapitalit aksionar me emetimin e aksioneve të zakonshme me të drejtë vote nga emetimi i 13-të nëpërmjet ofertës private të një investitori institucional.

3. Emetuesi i letrave afatgjatë me vlerë nga pika 1 e këtij aktvendimi ka për obligim që brenda 8 (tetë) ditëve nga realizimi i emetimit të paraqesë për regjistrim rritjen e kapitalit themelor në Regjistrin Tregtar.

4. Miratimi për emetimin e letrave me vlerë nëpërmjet ofertës private do të zbatohet me kusht që Regjistri Qendror i Republikës së Maqedonisë së Veriut të marrë aktvendim për regjistrimin e rritjes së kapitalit themelor.

5. Emetuesi i letrave afatgjatë me vlerë nga pika 1 e këtij aktvendimi ka për obligim që të dorëzojë letrat me vlerë për regjistrim në depozitarin e letrave me vlerë brenda 3 (tre) ditësh pune nga dita e regjistrimit të rritjes së kapitalit themelor në regjistrin tregtar.

6. Emetuesi i letrave afatgjatë me vlerë nga pika 1 e këtij aktvendimi ka për obligim që brenda 5 (pesë) ditësh pune nga regjistrimi i aksioneve në depozitarin e letrave me vlerë, të dorëzojë dëshmi deri te Komisioni i Letrave me Vlerë i Republikës së Maqedonisë së Veriut se është bërë regjistrim i aksioneve.

7. Ky aktvendim do të botohet në “Gazetën Zyrtare të Republikës së Maqedonisë së Veriut”.

PA1 10-46
14.5.2020
Shkup

Komisioni i Letrave me Vlerë i Republikës
së Maqedonisë së Veriut
Kryetarja,
Mr.Sc. **Nora Aliti**, d.v.

ДИСТРИБУЦИЈА НА ТОПЛИНА БАЛКАН ЕНЕРЏИ ДООЕЛ СКОПЈЕ

1790.

Врз основа на член 157 од Законот за енергетика („Службен весник на Република Македонија“ бр.96/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 96/19) по претходно одобрение од Регулаторна комисија за енергетика и водни услуги на Република Северна Македонија со Одлука за одобрување на Мрежните правила за дистрибуција на топлинска енергија на Друштвото за дистрибуција на топлинска енергија ДИСТРИБУЦИЈА НА ТОПЛИНА БАЛКАН ЕНЕРЏИ ДООЕЛ Скопје бр.11-669/3 од 14.05.2020 година, Операторот на системот за дистрибуција на топлинска енергија Дистрибуција на топлина Балкан Енерџи ДООЕЛ - Скопје година донесе:

МРЕЖНИ ПРАВИЛА ЗА ДИСТРИБУЦИЈА НА ТОПЛИНСКА ЕНЕРГИЈА**I. ОПШТИ ОДРЕДБИ****Член 1****Предмет на уредување**

- (1) Со овие мрежни правила за дистрибуција на топлинска енергија (во понатамошниот текст: Мрежни правила) се уредуваат:
- 1) техничко-технолошките услови за приклучување на потрошувачите и на производителите на топлинска енергија на системот за дистрибуција на топлинска енергија, засновани на начелата на недискриминација, објективност и транспарентност,
 - 2) техничките и другите услови што треба да ги обезбедат корисниците на системот за дистрибуција на топлинска енергија,
 - 3) мерките, активностите и постапките во случај на хаварии,
 - 4) условите и начинот за пристап на трета страна на системот за дистрибуција на топлинска енергија засновани на начелата на недискриминација, објективност и транспарентност,
 - 5) функционалните барања и класата на точност на мерните уреди, како и начинот на мерење и пресметка на испорачаната топлинска енергија, и
 - 6) содржината на плановите за развој на системот за дистрибуција на топлинска енергија, како и начинот и постапката според која корисниците на системот ги доставуваат неопходните податоци за изготвување на плановите за развој,
 - 7) начинот и постапката за обезбедување на системска резерва и системски услуги од страна на регулираниот производител,
 - 8) начинот и постапката на размена на податоците помеѓу операторот на системот за дистрибуција на топлинска енергија, регулираниот производител, производителите и снабдувачите, и
 - 9) начинот и постапката за обезбедување на информации за корисниците на системот.

Член 2**Дефиниции и користени кратенки**

- (1) Изразите употребени во овие Мрежни правила го имаат следното значење:
- 1) **Главен вод** е дел од дистрибутивната мрежа кој преставува функционална врска помеѓу производствените постројки за топлинска енергија и секундарните водови;
 - 2) **Грејна инсталација на потрошувачот** ја сочинуваат грејни тела на потрошувачот и приклучните цевки, вклучително и арматура, кои се надоврзуваат на заедничката инсталација на објектот;
 - 3) **Дистрибутивна мрежа** е мрежа од меѓусебно поврзани главни и секундарни водови и препумпни станици, со пропратна арматура, кои претставуваат составен дел на системот за дистрибуција за топлинска енергија и преку кои се врши дистрибуција на топлинска енергија од местата на приклучок на производните постројки до приклучоците на потрошувачите;

- 4) **Дистрибуција на топлинска енергија** е пренесување на топлоносител преку дистрибутивна мрежа и управување со системот за дистрибуција на топлинска енергија на определено подрачје заради испорака на топлинска енергија до мерните места на потрошувачите, не вклучувајќи снабдување со топлинска енергија;
- 5) **Заедничка инсталација на објектот** е севкупност од циркулациони пумпи, цевководи, вентили и служи доведената топлинска енергија до топлинските потстанции да се дистрибуира до грејната инсталација на потрошувачот и да овозможи затоплување на поедините имоти.
- 6) **Загуби во системот за дистрибуција за топлинска енергија** е разликата помеѓу вкупно преземената топлинска енергија на влез во системот за дистрибуција и вкупно испорачаната топлинска енергија на мерните места на потрошувачите;
- 7) **Корисник на системот за дистрибуција за топлинска енергија** (во понатамошниот текст: **корисник**) е физичко или правно лице кое го користи системот за дистрибуција заради предавање и/или преземање на топлинска енергија за греење;
- 8) **Мерно место** е точката на предавање на топлинската енергија во топлинската потстанција;
- 9) **Мерен уред на влез во системот за дистрибуција** е уред кој служи за мерење на испорачаната топлинска енергија од регулираниот производител и производителите во системот за дистрибуција на топлинска енергија;
- 10) **Мерен уред на влез во топлинската потстанција** е уред кој служи за мерење на испорачаната топлинска енергија до потрошувачите од системот за дистрибуција на топлинска енергија;
- 11) **Оператор на системот за дистрибуција на топлинска енергија** (во понатамошниот текст: **оператор на системот за дистрибуција**) е друштво коешто поседува лиценца за вршење на енергетска дејност дистрибуција на топлинска енергија и управува со системот за дистрибуција на топлинска енергија;
- 12) **Потрошувач на топлинска енергија** е субјект кој што топлинска енергија ја користи за сопствена потреба;
- 13) **Приклучок на системот за дистрибуција за топлинска енергија** (во понатамошниот текст: **приклучок**) е функционална врска на водови, опрема и уреди со која објектите и инсталациите на корисникот се поврзуваат на дистрибутивната мрежа;
- 14) **Производител на топлинска енергија** (во понатамошниот текст: **производител**) е носител на лиценца кој врши енергетска дејност производство на топлинска енергија за греење без обврска да обезбеди системски услуги за потребите на операторот на системот за дистрибуција;
- 15) **Регулиран производител на топлинска енергија** (во понатамошниот текст: **регулиран производител**) е производител на топлинска енергија кој има обврска да обезбедува топлинска енергија за потребите на потрошувачите и системски услуги за потребите на операторот на системот за дистрибуција;
- 16) **Секундарен вод** е дел од дистрибутивната мрежа кој претставува функционална врска помеѓу главните водови и приклучоците на објектите;
- 17) **Систем за дистрибуција на топлинска енергија** (во понатамошниот текст: **систем за дистрибуција**) е енергетски систем составен од дистрибутивната мрежа, приклучоци и топлински потстанции и пропратната арматура;
- 18) **Системски или помошни услуги** се услуги за работата на системот за дистрибуција на топлинска енергија заради обезбедување на сигурно и доверливо работење и управување со системот, кои ги обезбедува регулираниот производител;
- 19) **Снабдувач со топлинска енергија** (во понатамошниот текст: **снабдувач**) е друштво коешто поседува лиценца за вршење на енергетска дејност снабдување со топлинска енергија.;
- 20) **Топлоносител** е хемиски третирана вода со која се пренесува топлинската енергија од регулираниот производител и производителот на топлинска енергија до потрошувачот;
- 21) **Топлинска потстанција** е дел од системот за дистрибуција кој се надоврзува приклучокот и служи за регулација на влезните параметри на топлоносителот во објектот на потрошувачот и мерење на испорачаната топлинска енергија;

- 22) **Уред за локално распределување** е уред чие мерење служи за одредување на локалното распределување на топлинската енергија помеѓу различни потрошувачи во еден објект.

II. ТЕХНИЧКО-ТЕХНОЛОШКИ УСЛОВИ ЗА ПРИКЛУЧУВАЊЕ НА ПОТРОШУВАЧИТЕ И ПРОИЗВОДИТЕЛИТЕ НА СИСТЕМОТ ЗА ДИСТРИБУЦИЈА НА ТОПЛИНСКА ЕНЕРГИЈА

Член 3

Техничко-технолошки услови за приклучување на потрошувачите

- (1) Потрошувачите на топлинската енергија треба да бидат приклучени на системот за дистрибуција во согласност со важечките технички стандарди и на начин што нема да предизвика нарушување на доверливоста на целиот систем.
- (2) За да бидат приклучени на системот за дистрибуција, објектите на потрошувачите треба да ги задоволат техничките барања во однос на техничкото решение за приклучок, топлинска потаница, уредите за мерење и комуникациските системи пропишани со овие Мрежни правила и Посебните технички услови за проектирање, изведба и одржување на системот за дистрибуција на топлинска енергија.

Член 4

Техничко-технолошки услови за приклучување на регулиран производител и производител

- (1) Сите постројки за производство на топлинска енергија треба да бидат приклучени на системот за дистрибуција во согласност со важечките технички стандарди и на начин што нема да предизвика нарушување на доверливоста на целиот систем.
- (2) Регулираниот производител на топлинска енергија треба да обезбеди топлинска енергија за потребите на потрошувачите, енергија за покривање на топлинските загуби во системот, системска резерва и системски услуги за одржување на потребните работни параметри во рамките на системот за дистрибуција на кој е приклучен, по регулирани услови, цени и тарифи;
- (3) Производителот на топлинска енергија се приклучува кон системот за дистрибуција на начин на кој не треба да предизвика зголемување на трошоците за дистрибуција на топлинска енергија.
- (4) Техничкото решение за приклучок на постројките на регулираниот производител и производителите кои се приклучуваат на системот за дистрибуција го одобрува операторот на системот за дистрибуција и истото мора да биде во согласност со овие Мрежни правила и Посебните технички услови за проектирање, изведба и одржување на системот за дистрибуција на топлинска енергија.

Член 5

Посебни технички услови за проектирање, изведба и одржување на системот за дистрибуција

- (1) Посебните технички услови за проектирање, изведба и одржување на системот за дистрибуција на топлинска енергија ги донесува операторот на системот за дистрибуција, по претходно одобрување од страна на Регулаторната комисија за енергетика и водни услуги на Република Северна Македонија (во понатамошниот текст: Регулаторна комисија за енергетика) и ги објавува на својата веб страна. Истите особено ги обработуваат техничките барања во однос на проектирањето, изведбата и одржувањето на дистрибутивната мрежа, приклучоците, топлинските потстанции и грејните инсталации на потрошувачите, вклучувајќи ги и заедничките грејни инсталации на објектите.

III. УСЛОВИ И НАЧИН ЗА ПРИСТАП НА ТРЕТА СТРАНА НА СИСТЕМОТ ЗА ДИСТРИБУЦИЈА НА ТОПЛИНСКА ЕНЕРГИЈА

3.1 ПОСТАПКА ЗА ПРИКЛУЧУВАЊЕ НА ПОТРОШУВАЧ НА СИСТЕМОТ ЗА ДИСТРИБУЦИЈА

Член 6

Согласност за приклучување

- (1) Барателот за приклучување (физичко или правно лице) на системот за дистрибуција заради преземање на топлинска енергијата за греење, постапката за приклучување на својот објект на системот за дистрибуција ја отпочнува со поднесување на Барање за согласност за приклучување на системот за дистрибуција до операторот на системот за дистрибуција. Барањето треба да ги содржи следните податоци:
 - 1) податоци за барателот;
 - 2) адреса на објектот;
 - 3) тип на објектот;
 - 4) податоци за инвеститорот;
 - 5) површина за затоплување (m^2);
 - 6) инсталирана топлинска моќност (kW);
 - 7) ситуација 1:1000 со вцртана локација на топлинската потстанција;
 - 8) ревидиран основен проект за термотехника за внатрешната грејна инсталација на објектот, кој претходно добил позитивно мислење или е корегирани согласно преземените обврски од страна на барателот, потврдени во нотарски заверена Изјава, кој ги содржи следниве податоци:
 1. рекапитулар на проектирани топлински потреби по групи на потрошувачи (W);
 2. рекапитулар на грејни површини, односно зафатнините на просториите кои се греат (m^2 , m^3);
 3. пресметка на трансмисионите и вентилационите загуби на објектот со спецификација на употребените коефициенти за пренос на топлина;
 4. хидраулична пресметка на цевната мрежа и режим на регулација на објектот, како и проток на топлиноносител за секој посебен дел од објектот;
 5. избор и пресметка на уредите на секундарниот дел од топлинската потстанција (циркулациони пумпи, топлински изменувач, експанзионен сад);
 6. графичка документација со цртежи и детали.
- (2) Барател чиј објект е исклучен од системот за дистрибуција, за повторно приклучување должен е на сопствен трошок да ги прилагоди приклучокот и топлинската потстанција согласно важечките Посебни технички услови, наведени во член 5 на овие Мрежни правила.
- (3) Исклучок од став 2 на овој член е кога операторот на системот за дистрибуција со увид на топлинската потстанција ќе констатира дека истата е комплетна, функционална и на неа не се вршени преправки од моментот на исклучување од системот за дистрибуција, а снабдувачот со увид на внатрешната инсталација ќе утврди дека истата е комплетна, функционална и дека се исполнети техничките и законски предуслови за приклучување на барателот. Притоа треба да се запазени следните технички предуслови:
 - 1) објектот да биде приклучен на системот за дистрибуција преку шахта со соодветна затварачка арматура или затварачка арматура за предизолиран систем, чија локација е одобрена од операторот на системот за дистрибуција;
 - 2) мерилото за топлинска енергија да биде поставено на доводниот цевковод во топлинската потстанција.

- (4) Доколку Барателот за повторно приклучување од став 2 на овој член вршел измени на објектот, грејната инсталација и инсталираната моќност, должен е да ја помине целосната постапка за приклучување, согласно овие Мрежни правила.
- (5) Операторот на системот за дистрибуција, во рок од 15 дена по добиеното Барање за согласност за приклучување на системот за дистрибуција, издава Решение за согласност за приклучување на системот за дистрибуција, доколку на предвидената локација постои расположлив капацитет на дистрибутивната мрежа.
- (6) Доколку на предвидената локација нема секундарен вод, а изградбата на истата е техно-економски исплатлива, согласно Законот за енергетика, во тој случај пред издавање на Решението за согласност за приклучување на системот за дистрибуција, се потпишува Спогодба со која, операторот на системот за дистрибуција се обврзува да изгради секундарен вод, додека барателот се обврзува да ги обезбеди сите услови за редовен режим на греење на објектот наведен во барањето.
- (7) Операторот на системот за дистрибуција, во рок од 15 дена по потпишувањето на Спогодбата за изградба на секундарен вод и уплата на предвидениот аванс од надоместокот за создавање на технички услови, од страна на барателот, издава Решение за согласност за приклучување на системот за дистрибуција.
- (8) Решението за согласност за приклучување на системот за дистрибуција, покрај основните податоци за потенцијалниот потрошувач, ги содржи следниве податоци:
 - 1) одобрена инсталирана топлинска моќност;
 - 2) основни технички податоци за приклучување, кои содржат идејна траса со дијаметар на цевководот;
 - 3) пресметана висина на надоместокот кој треба да го плати барателот на операторот на системот за дистрибуција за создавање на технички услови;
 - 4) обврските на операторот на системот за дистрибуција во врска со приклучувањето;
 - 5) рокот во кој барателот треба да го плати надоместокот за создавање на технички услови на операторот на системот за дистрибуција;
 - 6) рокот во кој операторот на системот за дистрибуција ќе создаде услови барателот да го изврши приклучувањето;
 - 7) крајниот рок за отпочнување на изведба на приклучокот и топлинската потстанција кој е најдоцна 2 години од датумот на издавање на Решението за согласност за приклучување на системот за дистрибуција, по што престанува неговата важност;
 - 8) правна поука.
- (9) Решението за согласност за приклучување на системот за дистрибуција престанува да важи доколку изградбата на приклучокот не започне во рокот определен во Одобрението за градење на приклучокот.
- (10) Доколку операторот на системот за дистрибуција го одбие Барањето за приклучување на системот за дистрибуција, во Решението за согласност за приклучување на системот за дистрибуција ќе ги образложи причините поради кои барањето е одбиено.
- (11) Против Решението за согласност за приклучување на системот за дистрибуција барателот може да поднесе жалба до Регулаторната комисија за енергетика.

Член 7

Барање за техничко решение за топлинска потстанција

- (1) Барателот за приклучување на системот за дистрибуција, кој за објектот има добиено Решение за согласност за приклучување на системот за дистрибуција, поднесува Барање за техничко решение за топлинска потстанција во рокот определен во Решението за согласност за приклучување на системот за дистрибуција.

Член 8

Техничко решение за топлинска потстанција

- (1) Операторот на системот за дистрибуција, во рок од 15 дена од приемот на Барањето за решение за топлинска потстанција, ќе издаде Техничко решение за топлинска потстанција.

- (2) Техничкото решение за топлинска потстанција, покрај основните податоци за потрошувачот, ги содржи следниве податоци и прилози:
- 1) спецификација на елементи и опрема во топлинската потстанција со димензија, карактеристики и стандарди;
 - 2) технолошка шема на топлинската потстанција;
 - 3) скица на простор за сместување на топлинската потстанција;

Член 9

Проектирање на приклучок

- (1) Основниот проект за приклучокот треба да биде изготвен според техничките податоци од Решението за согласност за приклучување на системот за дистрибуција, од страна на лиценцирана фирма за проектирање и ревидиран од лиценцирана фирма за ревизија, според важечкиот закон за градба, верификуван од страна на операторот на системот за дистрибуција дека е во согласност со Посебните технички услови за проектирање, изведба и одржување на системот за дистрибуција.
- (2) По исклучок на став 1 од овој член, операторот на системот за дистрибуција може да изготви проект за приклучокот на трошок на барателот.

Член 10

Изведба на приклучок и топлинска потстанција

- (1) Изведбата на приклучокот и топлинската потстанција во сите фази е на трошок на барателот и истите се во негова сопственост.
- (2) Барателот писмено ќе го извести операторот на системот за дистрибуција за датумот кога ќе почне да го изведува приклучокот и топлинската потстанција. Кон писменото известување Барателот доставува и копија од проектите од член 8 од овие Мрежни правила и назначува одговорно лице за комуникација со техничкиот надзор на операторот на системот за дистрибуција.
- (3) Врз основа на Проектот за приклучок, Техничкото решение за топлинска потстанција и Посебните технички услови за проектирање, изведба и одржување на системот за дистрибуција, барателот за приклучување пристапува кон изградба на приклучокот и топлинската потстанција, при што операторот на системот за дистрибуција:
 - 1) врши технички надзор во сите фази на изградба на приклучокот и топлинската потстанција;
 - 2) за резултатите од техничкиот надзор на секоја фаза на изградба на приклучокот и топлинската потстанција писмено го известува одговорното лице на барателот;
 - 3) оперативно го организира спојувањето на приклучокот со дистрибутивната мрежа;
 - 4) на барателот му издава Потврда за изведен приклучок, Потврда за изведено приклучување и Потврда за изведена топлинска потстанција, со кои потврдува дека приклучокот, топлинската потстанција и приклучувањето се изведени целосно согласно проектите и Посебните технички услови за проектирање, изведба и одржување на системот за дистрибуција;
 - 5) на барателот му издава документ - Согласност за пристап на системот за дистрибуција, врз основа на Потврдите за изведени приклучок, топлинска потстанција и приклучување за објектот на барателот.
- (4) Приклучокот се изведува преку шахта со соодветна затварачка арматура или затварачка арматура за предизолиран систем. Шахтата, односно затварачката арматура за предизолиран систем, мора да биде на локација која е одобрена од операторот на системот за дистрибуција.
- (5) По исклучок од став (4) на овој член, новиот приклучок може да се изведе на постоечки приклучок, согласно техничките услови наведени во овие Мрежни правила, доколку корисникот на постоечкиот приклучок и имот достави писмена согласност за приклучување на новиот корисник до операторот на системот за дистрибуција, по претходно решавање на имотно-правните односи.

Член 11**Пробна испорака на топлинска енергија за новоприклучен потрошувач на системот за дистрибуција**

- (1) Пробна испорака на топлинска енергија за новоприклучен потрошувач на системот за дистрибуција (пробно греење) се врши заради утврдување на техничко-технолошката функционалност на приклучокот, топлинската потаница и грејната инсталација на потрошувачот, вклучувајќи ја заедничката инсталација на објектот.
- (2) Објекти кај кои одржувањето на приклучокот, топлинската постаница и грејната инсталација го вршат самите потрошувачи (семејни станбени куќи и деловни објекти), немаат обврска за пробна испорака на топлинска енергија.
- (3) Пред поднесување на Барање за пробна испорака на топлинска енергија, барателот е должен да ги пријави сите промени на основниот проект за термотехника за внатрешната грејна инсталација на објектот, односно промените на инсталираната топлинска моќност, до снабдувачот.
- (4) Доколку постои отстапување помеѓу инсталираната топлинска моќност и топлинската моќност наведена во Решението за согласност за приклучување на системот за дистрибуција, операторот на системот за дистрибуција може да не дозволи пробна испорака на топлинска енергија, заради утврдување на потребните измени во приклучокот и топлинската потаница.
- (5) Пред поднесување на Барање за пробна испорака на топлинска енергија, Барателот е должен да го плати на операторот на системот за дистрибуција, надоместокот за создавање на технички услови во системот за дистрибуција, во согласност со реално инсталираната топлинска моќност на објектот.
- (6) Барателот за приклучување на системот за дистрибуција до снабдувачот поднесува Барање за пробна испорака на топлинска енергија. Кон барањето приложува:
 - 1) доказ за уплата за топлинска енергија на снабдувачот за периодот на пробно греење, согласно Тарифниот систем за продажба на топлинска енергија и потпишаниот Договор за пробна испорака на топлинска енергија;
 - 2) основен проект за термотехника за внатрешната грејна инсталација на објектот, изработен од страна на лиценцирана фирма за проектирање и ревидиран од лиценцирана фирма за ревизија;
 - 3) Согласност за пристап на системот за дистрибуција, издадена од операторот на системот за дистрибуција;
 - 4) потврда за платен надоместок за создавање на технички услови во системот за дистрибуција;
 - 5) список со податоци на потенцијални потрошувачи, согласно член 196 од Закон за енергетика;
 - 6) потврда за извршено испитување со вода, под минимален притисок од 9 бари, на внатрешната инсталација на објектот од страна на изведувачот, а потврдено од надзор на инвеститорот.
- (7) Периодот на пробната испорака го одредува снабдувачот и трае најмалку 15 дена, но не повеќе од 30 дена. Пробна испорака се врши во период од 15^{ти} ноември до 15^{ти} март,
- (8) По исклучок од став (7) од овој член, пробната испорака може да започне пред 15^{ти} ноември, но не порано од 1^{ви} ноември доколку нема дневен прекин на испораката на топлинска енергија 3 (три) последователни дена.
- (9) Снабдувачот презема мерки за информирање на Барателот и потрошувачите за почетокот, текот и активностите што следат по завршување на постапката. На почетокот на пробното греење снабдувачот во писмена форма до секој сопственик на посебен дел од објектот доставува договор за снабдување со топлинска енергија и известување за текот и постапката на пробното греење, во кое информира за приближниот износ за надоместокот за топлинска енергија, очекуваниот датум на отпочнување со редовна испорака на топлинска енергија и условите и обврските за потрошувачите кои сакаат да се исклучат, во согласност со Правилата за снабдување со топлинска енергија.

- (10) Операторот на системот за дистрибуција, во координација со снабдувачот, изработува Процедура за пуштање на нов објект во пробна испорака на топлинска енергија и мерки за воспоставување на нормална испорака на топлинска енергија во новиот објект за време на пробната испорака на топлинска енергија. Целта на Процедурата ќе биде да се утврди:
- 1) распределба на активностите кои треба да ги преземат операторот на системот за дистрибуција и снабдувачот, со цел да се воспостави нормална и квалитетна испорака на топлинска енергија во објектот;
 - 2) редослед на активности кои треба да се преземат пред и по почетокот на пробната испорака на топлинска енергија во објектот;
 - 3) начин на меѓусебно известување за текот на пробната испорака;
 - 4) начин на известување на барателот за текот на пробната испорака и активностите кои тој треба да ги преземе, во случај на намален квалитет на греење.
- (11) За време на пробната испорака на топлинска енергија, операторот на системот за дистрибуција врши контрола и испитување на функционалноста на секој дел од топлинската потстанција и приклучокот поодделно и како целина.
- (12) Испораката на топлинска енергија во пробно греење се врши согласно температурен дијаграм за испорака на топлинска енергија на влез во грејната инсталација на потрошувачот во зависност од температурата на надворешниот воздух, кој го дефинира снабдувачот и истиот не смее да биде повисок од температурниот дијаграм (режим) наведен во основниот проект за термотехника за внатрешната грејна инсталација на потрошувачот.
- (13) Доколку објектот во периодот на пробната испорака потроши топлинска енергија која ја надминува пресметаната топлинска енергија согласно член 42 на овие Мрежни правила за 20% или повеќе, Барателот за приклучување е должен од почеток да ја започне постапката за приклучување на објектот, со поднесување на ново и коригирано барање за согласност за приклучување на системот за дистрибуција.
- (14) Во случај на констатирана нефункционалност на приклучокот, топлинската потстанција и внатрешната грејна инсталација, поодделно или како целина, операторот на системот за дистрибуција ја прекинува пробната испорака на топлинска енергија и за тоа ги известува снабдувачот и барателот за приклучување. Испораката продолжува по отстранување на недостатоците од страна на барателот за приклучување.
- (15) Во случај на утврдена функционалност на сите делови на топлинската потстанција и приклучокот во периодот на пробна испорака на топлинска енергија, операторот на системот за дистрибуција изготвува Потврда за функционален прием на приклучокот и топлинската потстанција, која ја доставува до снабдувачот и барателот за приклучување.
- (16) Функционалноста на грејната инсталација на потрошувачот, вклучувајќи ја и заедничката инсталација на објектот, се потврдува преку Записник за енергетски прием кој го прави снабдувачот, за време на пробната испорака на топлинска енергија.
- (17) По успешно завршување на пробната испорака на топлинска енергија (со потврдена функционалност на приклучокот, топлинската потстанција и грејната инсталација), снабдувачот изготвува Изјава за одобрување на термоенергетски прием на објектот, која ја доставува до операторот на системот за дистрибуција, барателот за приклучување и потрошувачите.

Член 12

Редовен режим на греење

- (1) Објектот чиј термоенергетски прием е одобрен согласно член 11, став (17) од овие Мрежни правила, ќе премине во редовен режим на греење доколку:
- 1) нема измени во приклучокот, топлинска потстанција и заедничката грејна инсталација на објектот;
 - 2) потрошувачите кои сакаат да користат топлинска енергија склучиле договор за снабдување со топлинска енергија со снабдувачот;
 - 3) потрошувачите кои што не сакаат да користат топлинска енергија се исклучени од грејната инсталација на објектот, согласно насоките на операторот на системот за дистрибуција и се соодветно обезбедени - пломбирани од страна на барателот и снабдувачот;

- 4) барателот за приклучување на системот за дистрибуција има обезбедено приклучок за континуирано напојување со електрична енергија на уредите во топлинската потстанција.
- (2) Објектот од член 11, став (2) на овие Мрежни правила, ќе премине во редовен режим на греење со поднесување на Барање за редовен режим за греење, доколку:
 - 1) има доставено доказ за сопственост на објектот до снабдувачот;
 - 2) има Согласност за пристап на системот за дистрибуција, издадена од операторот на системот за дистрибуција за потребите на снабдувачот;
 - 3) има потврда за платен надоместок за создавање на технички услови во системот за дистрибуција;
- (3) Редовниот режим на греење започнува со пуштањето во работа на топлинската потстанција од страна на операторот на системот за дистрибуција, по претходен налог од снабдувачот.
- (4) Барателот за приклучување на објектот на системот за дистрибуција гарантира за квалитетот на испораката на топлинска енергија до секој посебен дел од објектот најмалку 12 месеци од денот на започнување на редовната испорака на топлинска енергија, доколку операторот на системот за дистрибуција врши испорака на топлинска енергија согласно температурниот дијаграм на влез во заедничката грејна инсталација, дефиниран со овие Мрежни правила.

3.2 НАДОМЕСТОК ЗА ПРИКЛУЧУВАЊЕ

Член 13

Надоместок за приклучување

- (1) Надоместокот за приклучување го плаќа барателот за приклучување и се состои од:
 - 1) надоместок за проектирање и изградба на приклучок и топлинска потстанција;
 - 2) надоместок за создавање технички услови во системот за дистрибуција за приклучување на нови потрошувачи.
- (2) Надоместокот од став (1) од овој член барателот ги уплаќа на операторот на системот за дистрибуција.
- (3) Операторот на системот за дистрибуција ќе им обезбеди на лицата кои бараат приклучување на дистрибутивната мрежа детална проценка на трошоците за изградба на приклучокот и топлинската потстанција и проценка на трошоците за создавање на техничките услови во системот за дистрибуција за приклучување на нови потрошувачи.
- (4) Средствата од надоместокот за создавање на технички услови во системот за дистрибуција за приклучување, заедно со средствата од амортизација на дистрибутивната мрежа и други средства, се користат за инвестиционо одржување и проширување на системот за дистрибуција.
- (5) Методологијата за пресметка на надоместокот за приклучување која ја изготвува операторот на системот за дистрибуција е дадена во Анекс 1 кој е составен дел од овие Мрежни правила

3.3 ПОСТАПКА ЗА ИСКЛУЧУВАЊЕ НА ПОТРОШУВАЧ ОД СИСТЕМОТ ЗА ДИСТРИБУЦИЈА

Член 14

Исклучување по барање

- (1) Секој потрошувач може да побара исклучување од системот за дистрибуција на топлинска енергија, согласно Правилата за снабдување со топлинска енергија.
- (2) Потрошувачот од став (1) од овој член поднесува барање за исклучување до снабдувачот кој, доколку утврди дека потрошувачот ги исполнил сите достасани обврски за преземената топлинска енергија согласно договорот за снабдување и ги исполнил сите услови за исклучување согласно Правилата за снабдување со топлинска енергија, Барањето на потрошувачот за исклучување го доставува до операторот на системот за дистрибуција.
- (3) Во случај да се исклучува целото мерно место, исклучувањето го реализира операторот на системот за дистрибуција.

- (4) Во случај потрошувачот да се исклучува од грејната инсталација на објектот, операторот на системот за дистрибуција ги обезбедува потребните технички услови за извршување на исклучувањето и го известува потрошувачот за денот и часот, односно периодот во кој може да се изврши исклучувањето.
- (5) Потрошувачот го известува операторот на системот за дистрибуција за завршеното исклучување кој треба во најкус можен рок да ја стави грејната инсталација во функција и да овозможи испорака на топлинска енергија до останатите потрошувачи на мерното место.
- (6) Исклучувањето на потрошувач од грејната инсталација се врши исклучиво во периоди во кои нема испорака на топлинска енергија.
- (7) Контролата на извршеното исклучување ја врши снабдувачот. За извршеното исклучување се составува Записник кој се потпишува од страна на снабдувачот и потрошувачот кој бара исклучување.
- (8) Потрошувачот кој бара исклучување ги поднесува сите трошоци поврзани со исклучувањето.
- (9) Исклучениот потрошувач во иднина треба да им овозможи на операторот на системот за дистрибуција и снабдувачот пристап до мерното место, односно приклучокот, топлинската потстанција и грејната инсталација, заради проверка на мерните уреди и арматура, контрола на неовластено користење на топлинска енергија, отчитување на мерачот или распределителот и изведување на ремонтни активности.

Член 15

Присилно исклучување

- (1) Присилно исклучување на корисници од системот за дистрибуција може да спроведе снабдувачот, во случај кога потрошувачот не ги исполнува условите од договорот за снабдување со топлинска енергија, а по обезбедување на услови за реализација од страна на операторот на системот за дистрибуција.
- (2) Присилно исклучување на корисници од системот може да спроведе операторот на системот за дистрибуција во случај кога корисникот неовластено презема топлинска енергија, предизвикува дерегулација на системот, ја загрозува безбедноста, сигурноста и функционалноста на системот заради техничка неисправност на грејната инсталација и опремата во топлинската потстанција, не дозволува пристап до приклучната шахта, затварачка арматура за предизолиран систем или топлинската потстанција за техничка проверка на мерните уреди и арматурата на овластените лица на операторот на системот за дистрибуција, како и за изведување на ремонтни активности, за што писмено ќе ги известат потрошувачот и снабдувачот..

Член 16

Место и начин на исклучување

- (1) Сите постројки за производство и потрошувачка на топлинската енергија треба да бидат исклучени од системот за дистрибуција во согласност со важечките технички стандарди и со цел да се избегне нарушување на функционалноста на целиот систем.
- (2) Местото на исклучување кај корисниците е местото каде се врши примопредавање на топлинската енергија, при што се применува начин на исклучување кој ќе оневозможи повторно приклучување без најава кај операторот на системот за дистрибуција.
- (3) Во станбени, станбено-деловни, деловно-станбени и деловни објекти, каде распределбата на надоместокот се врши преку еден мерен уред на влез во топлинска потстанција се врши поединечно исклучување на посебен дел на објектот, при што истиот е одвоен од заедничката грејна инсталација.
- (4) Исклучување на мерно место се врши со физичко одвојување на мерното место во топлинската потстанција и со физичко одвојување на делот од системот за дистрибуција кој станува неактивен како последица на исклучување на мерното место. Трошоците за физичкото одвојување ги сноси барателот за исклучување.

- (5) При исклучување на топлинската потстанција од системот за дистрибуција која му била претходно дадена во владение на операторот на системот за дистрибуција, операторот на системот за дистрибуција во рок од 1 месец треба да изврши примопредавање на топлинската потстанција на барателот, со записник во кој се наведени елементите кои се вградени.

3.4 ПОСТАПКА ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ НА ПРИКЛУЧОК И/ИЛИ ТОПЛИНСКА ПОТСТАНИЦА

Член 17

Барање за согласност за изменување на постоен приклучок и/или топлинска потстанција

- (1) Потрошувачот на топлинска енергија до операторот на системот за дистрибуција поднесува Барање за согласност за изменување на постоен приклучок и/или топлинска потстанција, во случаи кога:
- 1) ја зголемува приклучната инсталирана моќност и/или
 - 2) го менува постојниот приклучок и/или
 - 3) врши одделување на едно мерно место на поголем број мерни места на иста локација.

Член 18

Решение за согласност за измена на приклучок и/или топлинска потстанција

- (1) Операторот на системот за дистрибуција, во рок од 15 дена по добиеното Барање за согласност за изменување на постоен приклучок и/или топлинска потстанција, издава Решение за согласност за измена на приклучок и топлинска потстанција.
- (2) Решението за согласност за измена на приклучок и/или топлинска потстанција, покрај податоци за барателот и правна поука, содржи Техничко решение и технички услови за измената, кои согласно Посебните технички услови за проектирање, изведба и одржување на системот за дистрибуција, треба да бидат исполнети од страна на барателот, со цел приклучокот и/или топлинската потстанција, по изведената измена, да бидат ставени во функција и повторно приклучени кон системот за дистрибуција.
- (3) За објектите кои се директно приклучени на секундарен вод, во Техничкото решение и технички услови за измена на приклучок и/или топлинската потстанција треба да се предвиди изградба на шахта со соодветна затварачка арматура или затварачка арматура за предизолиран систем.
- (4) Во случај на одбивање на Барањето за согласност за изменување на постоен приклучок и/или топлинска потстанција, во Решението за согласност за измена на приклучок и/или топлинска потстанција покрај правната поука и основните податоци за барателот, операторот на системот за дистрибуција ќе ги образложи причините за одбивањето на барањето.

Член 19

Изведба на измените на приклучокот и/или топлинска потстанција

- (1) Изведбата на измените на приклучокот и/или топлинската потстанција во сите фази е на трошок на барателот.
- (2) Барателот ќе го доплати на операторот на системот за дистрибуција само делот од надоместокот за приклучување што се однесува за создавање технички услови во системот за приклучување на нови корисници само за зголемената приклучна моќност.
- (3) Барателот писмено ќе го извести операторот на системот за дистрибуција за датумот кога ќе започне изведбата на измената на приклучокот и/или топлинската потстанција, ќе наведе очекувано времетраење за завршување на работите и ќе назначи одговорно лице за комуникација со техничкиот надзор на операторот на системот за дистрибуција.
- (4) Доколку измената на приклучокот и/или топлинската потстанција вклучува прекин на испораката на топлинска енергија за повеќе потрошувачи, неопходно е барателот да добие согласност за работа од сите засегнати потрошувачи или од нивен правен застапник, или да започне со работа откако ќе се створат услови за истото со што нема да има прекин на испораката на топлинска енергија за потрошувачите или истиот ќе биде краткотраен.

- (5) Терминот на отпочнување на активностите за измена на приклучокот и/или топлинската потстанција го одредува операторот на системот за дистрибуција.
- (6) Врз основа на Решението за согласност за измена на приклучок и/или топлинска потстанција и Посебните технички услови за проектирање, изведба и одржување на системот за дистрибуција, барателот пристапува кон измена на приклучокот и/или топлинската потстанција, при што операторот на системот за дистрибуција:
 - 1) врши технички надзор во сите фази на изведбата;
 - 2) за резултатите од техничкиот надзор на секоја фаза на изведбата писмено го известува одговорното лице на барателот;
 - 3) оперативно го организира спојувањето на приклучокот и/или топлинската потстанција со дистрибутивната мрежа и
 - 4) издава Потврда за изведени измени на приклучок и/или топлинска потстанција, со кои потврдува дека измените се изведени целосно согласно Решението за согласност за измена на приклучок и/или топлинска потстанција и Посебните технички услови за проектирање, изведба и одржување на системот за дистрибуција.

3.5 ПОСТАПКА ЗА ДИСЛОКАЦИЈА НА ДЕЛ ОД СИСТЕМОТ ЗА ДИСТРИБУЦИЈА

Член 20

Барање за согласност за дислокација на дел од системот за дистрибуција

- (1) Барање за согласност за дислокација на дел од системот за дистрибуција може да поднесе правно или физичко лице до операторот на системот за дистрибуција.

Член 21

Решение за согласност за дислокација на дел од системот за дистрибуција

- (1) Операторот на системот за дистрибуција, во рок од 15 дена по добиеното Барање за согласност за дислокација на дел од системот за дистрибуција издава Решение за согласност за дислокација на дел од системот за дистрибуција.
- (2) Решението за согласност за дислокација на дел од системот за дистрибуција, освен податоци за барателот и правна поука, содржи Техничко решение и технички услови за дислокација на дел од системот за дистрибуција кои согласно Посебните технички услови за проектирање, изведба и одржување на системот за дистрибуција, треба да бидат исполнети од барателот за да новоизградениот дел од системот за дистрибуција биде ставен во функција.
- (3) Техничкото решение треба да биде во согласност со плановите за развој на системот за дистрибуција.
- (4) Во случај на негативно Решение за согласност за дислокација на дел од системот за дистрибуција, покрај правната поука и основните податоци за барателот, операторот на системот за дистрибуција ќе ги образложи причините поради кои истото е негативно.

Член 22

Проект за дислокација на дел од системот за дистрибуција

- (1) Основниот проект за дислокацијата на дел од системот за дистрибуција треба да биде изготвен согласно Техничкото решение за дислокација, од лиценцирана фирма за проектирање, ревидиран од лиценцирана фирма за ревизија и треба да биде верификуван од страна на операторот на системот за дистрибуција.
- (2) Основниот проект за дислокацијата на дел од системот за дистрибуција, треба да се изработи врз основа на детален урбанистички план или врз основа на проект за инфраструктура.

- (3) Барателот на дислокацијата на дел од системот за дистрибуција, на сопствен трошок, ја подготвува и поднесува целокупната документација потребна за издавање на Одобрение за градење до надлежните институции. Во случај на потреба, операторот на системот за дистрибуција на барателот му издава Полномошно со кое барателот може да аплицира за Одобрение за градење пред надлежните институции.
- (4) Операторот на системот за дистрибуција на трошок на барателот може да изготви проект за дислокација на дел од системот за дистрибуција.

Член 23

Изведба на дислокација на дел од системот за дистрибуција

- (1) Изведбата на дислокација на дел од системот за дистрибуција е на трошок на барателот.
- (2) Постоечкиот дел останува целосно функционален, односно не се уништува и отстранува, сè додека не се изгради и спои новоизградениот дел. Физичкото уништување на стариот дел од системот за дистрибуција може да се реализира исклучиво по завршување на активностите за дислокација и поврзувањето на постоечкиот систем за дистрибуција.
- (3) Поврзувањето на новиот дел кон системот за дистрибуција се врши во период од 1 мај до 1 септември во тековната година.
- (4) По исклучок од став (3) на овој член, поврзувањето на новиот дел кон системот за дистрибуција може да се изврши и надвор од наведениот период доколку операторот на системот за дистрибуција процени дека постојат технички услови за реализација на приклучувањето.
- (5) Терминот за поврзување на новиот дел од дислокацијата го одредува операторот на системот за дистрибуција.
- (6) Пред почеток на изведба на дислокацијата на дел од системот за дистрибуција се потпишува договор помеѓу операторот на системот за дистрибуција и барателот.
- (7) Барателот писмено ќе го извести операторот на системот за дистрибуција за датумот кога ќе почне да го изведува новиот дел од дистрибутивната мрежа и назначува одговорно лице за комуникација со техничкиот надзор на операторот на системот за дистрибуција.
- (8) При изведбата на дислокацијата, операторот на системот за дистрибуција:
 - 1) врши технички надзор во сите фази на изведбата;
 - 2) за резултатите од техничкиот надзор на секоја фаза на изведбата писмено го известува одговорното лице на барателот;
 - 3) оперативно го организира поврзувањето на новоизградениот дел на системот за дистрибуција;
 - 4) издава Потврда за изведениот дел од системот за дистрибуција, со кои потврдува дека новоизградениот вод е целосно изведен согласно Решението за согласност за дислокација на дел од системот за дистрибуција;
- (9) По завршување на дислокацијата на дел од системот за дистрибуција, барателот е обврзан да ја достави целокупната документација за новоизведениот дел до операторот на системот за дистрибуција.
- (10) По исклучок од став (2) на овој член, доколку се доведува во опасност имотот и здравјето на граѓаните или се работи за дислокација од државен интерес, може да се дозволи уништување на постоечкиот активен дел, а истото ќе биде констатирано со приложување на соодветна документација и по извршен заеднички увид на претставници на операторот на системот за дистрибуција и барателот на дислокацијата. Во овој случај барателот е должен во период од 1 мај до 1 септември во тековната година целосно да ја изврши дислокацијата, што вклучува и нејзино поврзување со системот за дистрибуција.

IV. ТЕХНИЧКИ И ДРУГИ УСЛОВИ КОИ ТРЕБА ДА ГИ ОБЕЗБЕДАТ КОРИСНИЦИТЕ НА СИСТЕМОТ ЗА ДИСТРИБУЦИЈА НА ТОПЛИНСКА ЕНЕРГИЈА

Член 24

Точка на примопредавање на топлинската енергија помеѓу корисниците на системот за дистрибуција

- (1) Точката на примопредавање на топлинската енергија помеѓу операторот на системот за дистрибуција и регулираниот производител, односно производителот, се верификуваните мерни уреди во сопственост на операторот на системот за дистрибуција.
- (2) Точката на примопредавање на топлинската енергија меѓу операторот на системот за дистрибуција и снабдувачот со топлинска енергија е мерното место, односно мерниот уред на влез во топлинската потстанција.
- (3) Точката на примопредавање на топлинската енергија помеѓу снабдувачот и потрошувачите е мерното место, односно мерниот уред на влез во топлинската потстанција.

Член 25

Точка на физичко разграничување помеѓу корисниците на системот за дистрибуција

- (1) Точката на физичко разграничување помеѓу операторот на системот за дистрибуција и регулираниот производител, односно производителот, се првите вентили на главните водови.
- (2) Точката на физичко разграничување помеѓу операторот на системот за дистрибуција и потрошувачите се точките на поврзување на приклучоците со дистрибутивната мрежа.

Член 26

Технички и други услови кои треба да ги обезбеди регулираниот производител

- (1) Регулираниот производител треба:
 - 1) да обезбеди сигурно, безбедно, континуирано и квалитетно производство на топлинска енергија за потребите на потрошувачите;
 - 2) да обезбеди енергија за покривање на загубите во системот, системска резерва и системски услуги за одржување на потребни работни параметри (температура и притисок) во рамките на системот за топлинска енергија на којшто е приклучен;
 - 3) да врши испорака на произведената топлинска енергија до точката на прием на системот за дистрибуција;
 - 4) на носителите на лиценца за вршење на енергетска дејност дистрибуција на топлинска енергија и снабдување со топлинска енергија да им ги обезбеди сите потребни информации и податоци за извршување на нивните обврски од лиценците;
 - 5) да управува со работата на постројките за производство на топлинска енергија во согласност со закон, други прописи, Мрежните правила и условите и критериумите пропишани во лиценцата;
 - 6) да ги одржува квалитетно своите производни единици и приклучокот кон системот за дистрибуција;
 - 7) навремено да го извести операторот на системот за дистрибуција за евентуалните намалувања или прекини на испораката на топлинската енергија, причините на прекиноот на производство на топлинска енергија, како и очекуваното време на траењето на прекиноот.

Член 27**Технички и други услови кои треба да ги обезбеди производителот****(1) Производителот треба:**

- 1) да обезбеди сигурно, безбедно и квалитетно производство и испорака на топлинска енергија до точката на прием во системот за дистрибуција;
- 2) да врши мерење на испорачаната топлинска енергија во системот за дистрибуција со сопствени верификувани мерила, кои се во функција на контролно мерење на мерењето што го врши операторот на системот за дистрибуција со своите верификувани мерила;
- 3) да му ги обезбеди на операторот на системот за дистрибуција сите потребни податоци и информации кои се неопходни за извршувањето на неговите обврски од лиценцата;
- 4) да ги известат операторот на системот за дистрибуција и регулираниот производител за евентуалните намалувања или прекини на испораката на топлинската енергија, како и очекуваното време на траењето на прекилот.

Член 28**Технички и други услови кои треба да ги обезбеди потрошувачот****(1) Потрошувачот, вклучувајќи го и исклучениот потрошувач, треба:**

- 1) да ги одржува приклучокот, топлинската потстанција и грејната инсталација, вклучувајќи ја и заедничката грејна инсталација на објектот;
- 2) одржувањето да го прави на начин на кој:
 1. нема да предизвика дерегулација на системот за дистрибуција,
 2. нема да ја наруши сигурноста и доверливоста на системот за дистрибуција,
 3. нема да ја попречува и нема да влијае врз квалитетот на испораката на топлинска енергија кон другите потрошувачи,
 4. нема да го загрози сопственото здравје и имот, и здравјето и имотот на другите;
- 3) секоја постапка на одржување на грејна инсталација, топлинската потстанција и приклучокот да ја пријави кај операторот на системот за дистрибуција и снабдувачот, при што операторот на системот за дистрибуција врши празнење на грејната инсталација на објектот;
- 4) да не врши самостојно, односно неовластено празнење на грејната инсталација, топлинската потстанција и приклучокот;
- 5) да ги надомести трошоците за празнење на топлиноносителот од инсталацијата и да се придржува кон зададените временски рокови, согласно со Одлуката за определување на трошоци за исклучување и приклучување на топлинска потстанција на потрошувач од системот за дистрибуција и трошоци за празнење на инсталација заради изведување на сервисни активности и приклучување и исклучување на грејна инсталација донесена согласно Тарифниот систем за продажба на топлинска енергија
- 6) да не врши манипулација со мерните уреди;
- 7) да обезбеди непречен пристап до сите елементи на системот за дистрибуција на овластените лица на операторот на системот за дистрибуција, вклучувајќи ја опремата во склоп на дистрибутивната мрежа, приклучокот, топлинската потстанција, мерните уреди, заедничката грејна инсталација на објектот и грејната инсталација на потрошувачот;
- 8) да одржува хигиена во пристапните простории и во просторијата на топлинската потстанција;
- 9) да обезбедува континуирано напојување со електрична енергија на уредите во топлинската потстанција;
- 10) во најкус можен рок да пријави кај операторот на системот за дистрибуција дефект, односно оштетување на топлинската потстанција, приклучокот, мерните уреди и грејните инсталации;
- 11) да не врши приклучување на објект, уред или инсталација на системот на дистрибуција и грејната инсталација, вклучувајќи ја и заедничката инсталација на објектот, и да не овозможува приклучување на друг потрошувач без согласност на операторот на системот за дистрибуција;

- 12) да не ја користи опремата и уредите во топлинските потстанции и грејната инсталација, вклучувајќи ја и заедничката инсталација на објектот, спротивно на препораките и упатствата од операторот на системот за дистрибуција;
- 13) да не вградува во топлинската потстанција и во грејната инсталација, вклучувајќи ја и заедничката инсталација на објектот, елементи кои не се во согласност во Посебните технички услови за проектирање, изведба и одржување на системот за дистрибуција и не се во согласност со проектот за термотехнички инсталации на објектот;
- 14) во ремонтниот период, од 1^{ви} мај до 30^{ти} септември, да обезбеди услови операторот на системот за дистрибуција да спроведе ремонтни активности на системот за дистрибуција, односно потрошувачот е должен да ги држи затворени првите вентили на топлинската потстанција, доколку пристапот во топлинската потстанција (колективни станбени куќи и деловни објекти) не е ограничен од страна на операторот на системот за дистрибуција.

Член 29

Ограничување на пристап во просториите на топлинските потстанции

- (1) Со цел обезбедување на квалитетна и навремена испорака на топлинска енергија, пристапот во просториите на топлинските потстанции во станбени, станбено-деловни и деловно-станбени објекти, е ограничен од страна на операторот на системот за дистрибуција.
- (2) Ограничувањето на пристапот во просториите на топлинските потстанции се врши со цилиндер/катанец, поставен од страна на операторот на системот за дистрибуција.
- (3) Операторот на системот за дистрибуција не може да гарантира квалитетна и навремена испорака на топлинска енергија во објект во кој пристап во просторијата на топлинската потстанција, имаат и други лица, покрај овластените лица на операторот на системот за дистрибуција.
- (4) На писмено барање од овластени лица на потрошувачите, операторот на системот за дистрибуција е должен да им обезбеди увид во просториите на топлинските потстанции.

Член 30

Управување и одржување на приклучокот и топлинската потстанција

- (1) Операторот на системот за дистрибуција врши управување со приклучокот и топлинската потстанција, согласно овие Мрежни правила.
- (2) Со цел обезбедување на сигурноста и доверливоста на системот за дистрибуција, операторот на системот за дистрибуција може да врши одржување и замена на елементи на приклучоците и топлинските потстанции на објектите.

V. МЕРКИ, АКТИВНОСТИ И ПОСТАПКИ ВО СЛУЧАЈ НА ХАВАРИИ

Член 31

Заштита на системот

- (1) Со цел да се обезбеди заштита на системот за дистрибуција, неговото проектирање и изведба се врши на начин кој ќе овозможи исклучување на пооделни делови на дистрибутивната мрежа, со цел изолирање на причината за настанатата хаварија, со што тоа минимално ќе се одрази на останатите делови од системот за дистрибуција.
- (2) Заштитата на системот за дистрибуција се постигнува преку вградување на затварачка арматура заради изолирање, заштита од ангажирање на проток над дозволениот заради спречување на хидраулична дерегулација на системот и продор на нетретирана вода од инсталацијата на објектот кон системот за дистрибуција.
- (3) Во случај на дефект на дистрибутивната мрежа, заради негова санација и овозможување на безбедно и сигурно функционирање на системот за дистрибуција, сопственикот/корисникот на имотот

каде е настанат дефектот е обврзан на операторот на системот за дистрибуција да му дозволи непречен пристап до местото на дефектот.

- (4) Операторот на системот за дистрибуција, по претходно известување упатено до сопственикот/корисникот на имотот каде е настанат дефектот, е должен да пристапи кон санација на истиот и враќање во првобитна состојба на местото каде што е вршена санацијата.
- (5) Операторот на системот за дистрибуција со свои интерни акти уредува правила и процедури за преземање на мерки и постапки за безбедно и сигурно функционирање на системот за дистрибуција, како и за ефикасно отстранување на можни дефекти.

Член 32

Одбранбен план

- (1) Заради спречување на појава, ширење и пренесување на појави и настани кои предизвикале или би можеле да предизвикаат прекин или дерегулација на испораката на топлинска енергија, операторот на системот за дистрибуција донесува Одбранбен план.
- (2) Во Одбранбениот план се пропишани превентивни и корективни мерки за:
 - 1) заштита од зголемени загуби на топлиноносител;
 - 2) заштита од дерегулација на системот за дистрибуција;
- (3) Превентивните мерки вклучуваат активности со кои се намалува можноста за појава на дефект или дерегулација на системот за дистрибуција, односно во случај на појава на дефект или дерегулација, влијанието на останатиот дел од системот да биде минимално;
- (4) Корективните мерки вклучуваат активности за изолирање на делот од системот за дистрибуција каде што се појавил дефектот или изворот на дерегулацијата, за да се избегне понатамошно ширење на последиците.

Член 33

Мерки за заштита од зголемени губитоци на топлоносителот

- (1) Со цел спречување на зголемена загуба на топлиноносител, односно намалување на влијанието од зголемена загуба на топлиноносител врз функционирањето на системот за дистрибуција и испораката на топлинска енергија, операторот на системот за дистрибуција во Одбранбениот план треба да предвиди активности со кои ќе се:
 - 1) намали можноста за појава на дефект кој би предизвикал зголемени загуби на топлиноносител, преку редовни проверки и испитување под испитен притисок за откривање на слабите точки на системот;
 - 2) изолира изворот на зголемените загуби, со цел да се спречи ширење на појавата и поголеми прекини на испораката на топлинска енергија, доколку тоа е можно;
- (2) Испитувањето под испитен притисок заради откривање на слабите точки на системот, како превентивна мерка, се врши во ремонтниот период (вон грејна сезона), со хидрауличко напрегање на дистрибутивната мрежа и приклучоците на натпритисок од 12 бари.
- (3) Губитоците на топлоносител се следат преку систем за далечинско мониторирање и управување на системот за дистрибуција.

Член 34

Мерки за заштита од дерегулација на системот за дистрибуција

- (1) За одржување на потребниот проток на топлоносителот во системот за дистрибуција, неопходно е местата на приклучок на корисниците да бидат обезбедени со соодветни регулатори (ограничувачи) на протокот на топлоносителот и друга опрема која е во функција на одржување на протокот кај корисниците.
- (2) Со цел да се намали можноста за предизвикување на дерегулација на функционирањето на системот за дистрибуција, односно промени на параметрите на топлоносителот предизвикани од

несоодветен начин на приклучување и користење на истиот од страна на корисниците, операторот на системот за дистрибуција во Одбранбниот план треба да предвиди активности со кои ќе се:

- 1) врши контрола на местата за можната појава на дерегулација;
- 2) елиминираат утврдените причини за појавата на дерегулација на функционирањето на системот за дистрибуција.

VI. ФУНКЦИОНАЛНИ БАРАЊА И КЛАСА НА ТОЧНОСТ НА МЕРНИТЕ УРЕДИ, КАКО И НАЧИН НА МЕРЕЊЕ И ПРЕСМЕТКА НА ПРЕЗЕМЕНА И ИСПОРАЧАНА ТОПЛИНСКА ЕНЕРГИЈА ВО И ОД СИСТЕМОТ ЗА ДИСТРИБУЦИЈА НА ТОПЛИНСКА ЕНЕРГИЈА

Член 35

Мерни уреди за мерење на преземена топлинска енергија во системот за дистрибуција

- (1) Мерењето на топлинската енергија која операторот на системот за дистрибуција ја презема во системот за дистрибуција од регулираниот производител и од производителите на топлинска енергија се врши со верификувани мерни уреди за топлинска енергија и истите се во сопственост на операторот на системот за дистрибуција.
- (2) Мерните уреди за мерење на преземената топлинска енергија се поставуваат на влез во системот за дистрибуција.
- (3) Потребниот простор и трошоците за електрична енергија кои ги користат верификуваните мерни уреди ги обезбедуваат регулираниот производител, односно производителите.
- (4) Типот, карактеристиките и местоположбата на мерните уреди ја утврдува операторот на системот за дистрибуција во зависност од техничките можности на приклучното место и истата може да биде во или надвор од границите на имотот на регулираниот производител, односно производителите.
- (5) Опремата преку која може да се влијае на точноста и исправноста на мерењето на испорачаната топлинската енергија потребно е да биде соодветно обезбедена - пломбирана од страна на операторот на системот за дистрибуција.
- (6) Производителите на топлинска енергија набавуваат, поставуваат, одржуваат контролни верификувани мерни уреди, кои се нивна сопственост и со кои се мери предадената топлинска енергија во системот за дистрибуција.

Член 36

Мерни уреди за мерење на испорачана топлинска енергија на мерните места

- (1) Мерењето на топлинската енергија која операторот на системот за дистрибуција ја испорачува до мерните места во топлинските потстанции се врши со верификувани мерни уреди на топлинска енергија поставени на место дефинирано од страна на операторот на системот за дистрибуција.
- (2) Операторот на системот за дистрибуција врши набавка, верификација, поставување и одржување на мерните уреди во топлинските потстанции кои се приклучени на системот за дистрибуција.
- (3) Мерниот уред на топлинска енергија на мерното место во топлинската потстанција е сопственост на операторот на системот за дистрибуција.
- (4) Потребниот простор, комплетната инсталација и трошоците за електрична енергија кои ги користат мерните уреди на топлинска енергија, ги обезбедува потрошувачот.
- (5) Типот, карактеристиките и местоположбата на мерните уреди ја утврдува операторот на системот за дистрибуција во зависност од техничките можности и истото може да биде во или надвор од границите на имотот на потрошувачите.
- (6) Опремата преку која може да се влијае на точноста и исправноста на мерењето на испорачаната топлинската енергија потребно е да биде соодветно обезбедена - пломбирана од страна на операторот на системот за дистрибуција.

- (7) Контрола, замена на неисправен мерен уред и негова редовна верификација врши операторот на системот за дистрибуција.
- (8) Контрола на мерниот уред во топлинската потстанција, негова замена и вонредна верификација може да побара потрошувач или група на потрошувачи на мерното место со поднесување на писмено барање до снабдувачот кој контролата, замената и вонредната верификација ја организира во договор со барателот и операторот на системот за дистрибуција.
- (9) Ако при вонредна верификација на мерниот уред, по барање на потрошувачот, се утврди дека мерниот уред е неисправен, трошокот за контрола, замена и вонредна верификација на мерниот уред е на товар на операторот на системот за дистрибуција, во спротивно сите трошоци се на товар на барателот на вонредната верификација.
- (10) Потрошената топлинска енергија на мерното место во периодот за кој мерниот уред се прогласува за неисправен се пресметува согласно член 42 од овие Мрежни правила.

Член 37

Уреди за локално распределување на топлинската енергија

- (1) Уредот чие мерење служи за одредување на локалното распределување на топлинската енергија помеѓу различните потрошувачи во еден објект во кој има само еден таков мерен уред, е составен дел од системот за мерење на потрошена топлинска енергија во објектот и е во сопственост на потрошувачот.
- (2) Постапката за вградување на уредите чие мерење служи за одредување на локалното распределување на топлинската енергија кај новите и постоечките објекти се уредува со Правилата за снабдување со топлинска енергија, додека начинот за распределба и пресметка на потрошената топлинска енергија се уредува со Тарифниот систем за продажба на топлинска енергија.
- (3) Операторот на системот за дистрибуција на топлинска енергија врши отчитување на уредите за локално распределување, при што податоците ги доставува до снабдувачот.
- (4) Сите карактеристики на уредите за локално распределување на топлинската енергија се одредени во Посебните технички услови за проектирање, изведба и одржување на системот за дистрибуција.

Член 38

Стандарди на мерните уреди на топлинска енергија на влез во дистрибутивната мрежа и во топлинските потстанции

- (1) Мерните уреди треба да бидат со соодветна класа на точност и прописно пломбирани и верификувани на начин и во рок утврдени со Законот за метрологија и други соодветни подзаконски акти.
- (2) Мерните уреди треба да:
 - 1) регистрираат проток на топлоносителот, температура на влезната и повратната линија на топлоносителот и да бидат димензионирани според потребите на корисникот;
 - 2) бидат во согласност со стандардот МКС ЕН 1434 и класа на точност 2.
- (3) Сите карактеристики на мерната опрема и поставувањето се одредени во Посебните технички услови за проектирање, изведба и одржување на системот за дистрибуција.

Член 39

Мерени големини на топлоносителот на влез во дистрибутивната мрежа

- (1) Мерните уреди треба да ги регистрираат и локално да ги покажуваат следниве податоци:
 - 1) регистрирана кумулативна топлинска енергија во kWh или MWh;
 - 2) регистриран кумулативен волумен на топлоносителот во m³;
 - 3) температура на топлоносителот на доводниот и повратниот вод во °C;
 - 4) моментален проток на топлоносителот во m³/h и
 - 5) моментална моќност во KW или MW.

Член 40**Отчитување на мерни уреди**

- (1) Отчитувањето на мерни уреди на влез во системот за дистрибуција се врши од страна на операторот на системот за дистрибуција во присуство на претставници на регулираниот производител, односно производителот и Регулаторната комисија за енергетика со отчитување на лице место, првиот ден во месецот, при што се изготвува записник кој го потпишуваат сите присутни претставници, со состојба на мерилата на топлина во 24:00 часот во последниот ден во месецот, кај мерните уреди каде што има вградена мемориска единица или се поврзани на систем за далечинско отчитување на параметрите. При промена на цената на топлинската енергија се врши дополнително читање.
- (2) Записникот за отчитаните состојби на мерните уреди на влез во дистрибутивната мрежа е даден на образец во Анекс 2 кој е составен дел на овие Мрежни правила.
- (3) Отчитувањето на мерните уреди во топлинските потстанции се врши од страна на операторот на системот за дистрибуција, далечински преку мониторинг систем или со отчитување на лице место, а при промена на цената се врши дополнително читање.
- (4) По исклучок од став (3) на овој член, на мерни места на кои не се врши далечинско отчитување на мерните уреди од страна на операторот на системот за дистрибуција, односно кај индивидуалните и деловните објекти, отчитување на мерните уреди може да вршат и потрошувачите, при што состојба ја доставуваат до операторот на системот за дистрибуција, по електронски пат, во форма на фотографија, најдоцна до третиот ден од наредниот месец. На фотографијата задолжително мора да се гледа серискиот број на мерниот уред за кој се пријавува состојбата. Операторот на системот за дистрибуција најмалку еднаш во грејната сезона врши отчитување на мерниот уред.
- (5) Снабдувачот може да изврши контрола на отчитаната топлинска енергија на мерните уреди во присуство на овластено лице од операторот на системот за дистрибуција.
- (6) Контрола на отчитаната топлинска енергија може да побара потрошувач или група на потрошувачи на мерното место со поднесување на писмено барање до снабдувачот кој контролата ја организира во договор со барателот и операторот на системот за дистрибуција.
- (7) Операторот на системот за дистрибуција до снабдувачот ги доставува податоци за отчитаните мерни уреди.

Член 41**Определување на испорачаната топлинска енергија на мерно место со пресметка**

- (1) Определување на испорачаната топлинска енергија на мерно место со пресметка се врши во случај:
 - 1) доколку на мерното место нема поставен мерен уред или мерниот уред е неисправен;
 - 2) на неисправно мерење;
 - 3) кога од оправдани причини, не се отчитани мерените големини на топлоносителот.
- (2) Во случајот од ставот (1), алинеја 3 на овој член, при првото следно читање надоместокот ќе се изедначи соодветно на потрошената топлинска енергија кај потрошувачите.

Член 42**Пресметка на испорачаната топлинска енергија на мерно место преку топлинска моќност**

- (1) Испорачаната топлинска енергија на мерно место со пресметка се врши преку топлинска моќност според следната формула:

$$E_{pre} = W_{an} \times [(20 - t_{nsr}) / (20 - t_{npr})] \times H$$

E_{pre}	- пресметана топлинска енергија;	[kWh]
W_{an}	- ангажирана топлинска моќност на мерното место;	[kW]

t_{nsr}	- средна надворешна температура на воздухот во периодот на пресметка, мерена од УХМР;	[°C]
t_{npr}	- надворешна проектна температура, (за Скопје -15°C);	[°C]
H	- часови на испорака на топлинска енергија во периодот на пресметка.	[h]

Член 43**Пресметка на преземената топлинска енергија од регулираниот производител**

- (1) Во случај на неисправност на верификуваниот мерен уред на влез во дистрибутивната мрежа кој е сопственост на операторот на системот за дистрибуција, испорачаната топлинска енергија во системот за дистрибуција од страна на регулираниот производител на топлинска енергија се определува пресметковно, по следната формула:

$$Q = Bg * Hd * \eta$$

- Bg** - потрошено гориво за пресметковниот период;
Hd - долна топлинска моќност на соодветното гориво, согласно сертификатот за квалитет на горивото за пресметковниот период;
 η - степен на ефикасност на производството на топлинска енергија на топланата, во истиот период претходната грејна сезона.

Член 44**Преземена топлинска енергија од производители**

- (1) Мерењето на преземената топлинска енергија од производители на топлинска енергија се врши со верификуван мерен уред на влез во системот за дистрибуција кој е сопственост на операторот на системот за дистрибуција.
- (2) Во случај на неисправност на верификуваниот мерен уред на влез во системот за дистрибуција кој е сопственост на операторот на системот за дистрибуција, преземената топлинска енергија се мери преку верификуван и исправен мерен уред кој е во сопственост на производителот.

6.1 НЕОВЛАСТЕНО ПРЕЗЕМАЊЕ НА ТОПЛИНСКА ЕНЕРГИЈА ОД СИСТЕМОТ ЗА ДИСТРИБУЦИЈА**Член 45****Случаи на неовластено преземање на топлинска енергија од системот за дистрибуција**

- (1) Неовластено преземање на топлинска енергија од системот за дистрибуција се следните случаи:
- 1) потрошувачот извршил приклучување на својот објект на системот за дистрибуција, без склучен договор за снабдување на топлинска енергија со снабдувачот;
 - 2) по исклучување на потрошувачот од системот за дистрибуција, истиот повторно самоволно се приклучил без согласност од операторот на системот за дистрибуција и снабдувачот;
 - 3) потрошувачот извршил манипулација, оштетување или премостување на мерниот уред;
 - 4) потрошувачот вградил мерна опрема која не е одобрена и/или вградена од операторот на системот за дистрибуција и/или
 - 5) потрошувачот ја отстрани заштитната пломба на мерниот уред или останатите елементи во топлинската потстанција;
- (2) Утврдувањето на надоместокот за неовластено преземената енергија се врши согласно Тарифниот систем за продажба на топлинска енергија.

Член 46**Постапка на утврдување на неовластено преземање на топлинска енергија**

- (1) Собирање на податоци за откривање на неовластено преземање на топлинска енергија се врши при отчитување на мерни уреди, анализа на потрошувачка на топлинска енергија, анализа на загуби на определени подрачја на системот за дистрибуција, анализа на оптоварувања на делови од системот за дистрибуција, одржување на системот за дистрибуција, редовна или вонредна контрола, како и пријава од страна на вработен кај операторот на системот за дистрибуција или трето лице.
- (2) Кога ќе се утврди неовластено преземање на топлинска енергија, при извршување на активностите од став (1) на овој член, од страна на двајца претставници на операторот на системот за дистрибуција се изготвува Записник за утврдување на неовластено преземање на топлинска енергија.
- (3) Потрошувачот или негов претставник има право да присуствува на контрола за неовластено преземање на топлинска енергија.
- (4) Записникот за утврдување на неовластено преземање на топлинска енергија содржи:
 - 1) податоци за локацијата/мерното место;
 - 2) датум на утврдување на неовластено преземање на топлинска енергија;
 - 3) податоци за лицата кои извршиле контрола;
 - 4) начин на кој е извршено неовластено преземање на топлинска енергија.
- (5) Записникот за утврдување на неовластено преземање на топлинска енергија треба да го потпишат најмалку двајца претставници на операторот на системот за дистрибуција и лицето кое врши неовластено преземање на топлинска енергија, односно негов претставник.
- (6) Доколку лицето кое врши неовластено преземање на топлинска енергија, односно негов претставник, одбие да го потпише Записникот за утврдување на неовластено преземање на топлинска енергија тогаш тоа се наведува во Записникот и истиот се смета за валиден.
- (7) Записникот се изготвува во две копии, една за операторот на системот за дистрибуција и една за лицето кое врши неовластено преземање на топлинска енергија.
- (8) Веднаш по утврдување на неовластеното преземање на топлинска енергија, операторот на системот за дистрибуција врши исклучување на инсталациите преку кои се врши неовластено преземање на топлинска енергија.
- (9) Операторот на системот за дистрибуција не е одговорен за настанување на евентуална материјална или нематеријална штета на потрошувачот како последица од исклучувањето.

Член 47**Определување на надоместокот за наплата на неовластено преземена топлинска енергија**

- (1) Неовластено преземената топлинска енергија на мерно место се пресметува преку топлинска моќност и се определува на следниот начин:

$$E_{pre} = W_{inst} \times [(20 - t_{nsr}) / (20 - t_{npr})] \times H$$

E_{pre}	- пресметана топлинска енергија;	[kWh]
W_{inst}	- инсталирана топлинска моќност зголемена за 50%;	[kW]
t_{nsr}	- средна надворешна температура на воздухот во периодот на неовластено преземање, измерена од УХМР;	[°C]
t_{npr}	- надворешна проектна температура (за Скопје -15°C);	[°C]
H	- часови на испорака на топлинска енергија во периодот на пресметка.	[h]

- (2) Максималниот период за пресметка на неовластеното преземање на топлинска енергија од системот за дистрибуција изнесува една година наназад од денот на утврдување на неовластеното преземање на топлинска енергија.
- (3) Периодот за пресметка на неовластено преземање на топлинска енергија од системот за дистрибуција може да биде пократок од една година доколку постои соодветен доказ за истото.
- (4) За периодот на неовластено преземање на топлинска енергија се применуваат важечките цени за топлинска енергија и моќност за соодветната категорија на потрошувач.
- (5) Операторот на системот за дистрибуција, врз основа на Записникот за утврдување на неовластено преземање на топлинска енергија од член 46 став (2) и пресметката од став (1) од овој член од овие Мрежни правила, изготвува фактура и ја доставува на лицето кое врши неовластено преземање на топлинска енергија.
- (6) Покрај финансиското задолжување, операторот на системот за дистрибуција на топлинска енергија може да покрене прекршочна и кривична постапка

6.2 НЕОВЛАСТЕНО ИСПУШТАЊЕ НА ТОПЛИНОНОСИТЕЛ

Член 48

Дефиниција за неовластено испуштање на топлоносител

- (1) Неовластено испуштање на топлоносител претставува секое испуштање на топлоносител од системот за дистрибуција, од заедничката грејна инсталација на објектот и/или од грејната инсталација на потрошувачот, без одобрување од операторот на системот за дистрибуција.

Член 49

Постапка за утврдување на неовластено испуштање на топлоносител

- (1) Собирање на податоци за откривање на неовластено испуштање на топлоносител се врши при отчитување на мерни уреди, анализа на загуби на определени подрачја на системот за дистрибуција, одржување на системот за дистрибуција, редовна или вонредна контрола, како и пријава од страна на вработен кај операторот на системот за дистрибуција или трето лице.
- (2) Кога ќе се утврди неовластено испуштање на топлоносител, при извршување на активностите од став (1) на овој член, од страна на двајца претставници на операторот на системот за дистрибуција се изготвува Записник за утврдување на неовластено испуштање на топлоносител.
- (3) Потрошувачот или негов претставник има право да присуствува на контрола за неовластено испуштање на топлоносител.
- (4) Записникот за утврдување на неовластено испуштање на топлоносител содржи:
 - 1) податоци за локацијата/мерното место;
 - 2) датум на утврдување на неовластено испуштање на топлоносител;
 - 3) количина на испуштен топлоносител во m³;
 - 4) податоци за лицата кои извршиле контрола;
 - 5) начин на кој е извршено неовластено испуштање на топлоносител.
- (5) Записникот за утврдување на неовластено испуштање на топлоносител треба да го потпишат најмалку двајца претставници на операторот на системот за дистрибуција и лицето кое врши неовластено испуштање на топлоносител, односно негов претставник.
- (6) Доколку лицето кое врши неовластено испуштање на топлоносител, односно негов претставник, одбие да го потпише Записникот за утврдување на неовластено испуштање на топлоносител тогаш тоа се наведува во Записникот и истиот се смета за валиден.
- (7) Записникот се изготвува во две копии, една за операторот на системот за дистрибуција и една за лицето кое врши неовластено испуштање на топлоносител.
- (8) Веднаш по утврдување на неовластеното испуштање на топлоносител, се врши исклучување на инсталациите преку кои се врши неовластено испуштање на топлоносител.

- (9) Операторот на системот за дистрибуција не е одговорен за настанување на евентуална материјална или нематеријална штета на потрошувачот како последица на неовластеното испуштање на топлоносител.

Член 50

Определување на надоместокот за наплата на неовластено испуштање на топлоносител

- (1) Надоместокот за наплата на неовластеното испуштање на топлоносител се определува на следниот начин:

$$N_{pre} = V \times C$$

каде што:

$$V = (Z_2 - Z_1) \times t$$

N_{pre}	- пресметан надоместок за наплата;	[ден]
V	- количина на неовластено испуштен топлоносител;	[m ³]
Z_1	- загуба на топлоносител пред неовластеното испуштање;	[m ³ /h]
Z_2	- загуба на топлоносител за време на неовластеното испуштање;	[m ³ /h]
t	- времетраење на неовластеното испуштање на топлоносител;	[h]
C	- цена за неовластено испуштање на топлоносител;	[ден/ m ³]

- (2) Загубата на топлоносител пред и за време на неовластеното испуштање, како и неговото времетраење го утврдува операторот на системот за дистрибуција преку системот за мониторинг и аквизиција на податоци на системот за дистрибуција.
- (3) Цената за неовластено испуштање на топлоносител е двојно повисока од цената за испуштање на топлоносител објавена во Одлуката за определување на трошоци за исклучување и приклучување на топлинска потстанција на потрошувач од системот за дистрибуција и трошоци за празнење на инсталација заради изведување на сервисни активности и приклучување и исклучување на грејна инсталација.
- (4) Операторот на системот за дистрибуција, врз основа на Записникот за утврдување на неовластено испуштање на топлоносител и пресметката од став (1) од овој член, изготвува фактура и ја доставува на лицето кое врши неовластено испуштање на топлоносител.

VII. ПЛАНОВИ ЗА ОДРЖУВАЊЕ, РАЗВОЈ И ПРОШИРУВАЊЕ НА СИСТЕМОТ ЗА ДИСТРИБУЦИЈА

Член 51

Содржина на плановите

- (1) Плановите за одржување на системот за дистрибуција вклучуваат мерки и активности со кои се врши редовна контрола и испитување на системот за дистрибуција во корелација со Одбранбениот план, и по потреба, замена на критичните делови од системот.
- (2) Плановите за развој на системот за дистрибуција вклучуваат мерки и активности со кои се врши надградба на делови од постоечкиот систем за дистрибуција, заради зголемување на неговиот капацитет, согласно генералниот и деталните урбанистички планови.
- (3) Плановите за проширување на системот за дистрибуција вклучуваат мерки и активности за изградба на нова дистрибутивна мрежа со цел приклучување на нови конзумни подрачја, согласно генералниот и деталните урбанистички планови.

Член 52**Насоки за планирање**

- (1) При планирањето на одржувањето, развојот и проширувањето на системот за дистрибуција се применуваат критериумите за проектирање согласно Посебните технички услови за проектирање, изведба и одржување на системот за дистрибуција на топлинска енергија, земајќи ги во предвид барањата и потребите на корисниците на системот за дистрибуција.
- (2) Плановите од член 51 на овие Мрежни правила се засноваат на следните принципи:
 - 1) **Адекватност**, односно способност на системот за дистрибуција на топлинска енергија да ја преземе и испорака потребната топлинска енергија до потрошувачите во дефинираното време за испорака. Ова вклучува изработка на анализа за влијанието на промената на конзумот врз системот за дистрибуција и негово прилагодување;
 - 2) **Сигурност**, односно стабилност во испораката на топлинска енергија, како и способност на системот за дистрибуција да ги надмине ненадејните пореметувања и непредвидените испади. Системот за дистрибуција се смета за стабилен кога после издвојување на одредена делница, во останатиот дел се врши непречена испорака на топлинска енергија до потрошувачите;
 - 3) **Рационалност**, односно техно-економска исплатливост, што се постигнува со воведување на енергетски ефикасни технологии за дистрибуција на топлинска енергија, овозможување на услови за приклучување на енергетски ефикасни постројки за производство на топлинска енергија, и анализа на економската исплатливост.

Член 53**Доставување на податоци за планирање**

Регулираниот производител, производителот, снабдувачот и потрошувачот се должни на барање на операторот на системот за дистрибуција да ги достават неопходните податоци за изготвување на плановите за одржување, развој и проширување на системот за дистрибуција.

Член 54**Грижа за системот за дистрибуција во ремонтниот период**

Со цел продолжување на векот на траење на системот за дистрибуција, заедничката грејна инсталација на објектите и грејните инсталации на потрошувачите, операторот на системот за дистрибуција е должен во соработка со регулираниот производител да го одржува системот под статички притисок од 5 бари со хемиски третирана вода и да обезбеди периодични циркулации.

Член 55**Реализација на плановите за развој и проширување на системот за дистрибуција**

- (1) Операторот на системот за дистрибуција ги одредува приоритетите на инвестиционите програми за реализација на плановите за развој и проширување на системот за дистрибуција.
- (2) Приоритетите од став (1) на овој член, операторот на системот за дистрибуција ги одредува особено земајќи ги во предвид должностите за обезбедување на сигурно, безбедно и доверливо функционирање на системот за дистрибуција, притоа грижејќи се за зголемување на енергетската ефикасност на истиот и континуитетот на испорака на топлинската енергија.
- (3) Плановите за развој и проширување на системот за дистрибуција се реализираат со финансиски средства од надоместокот за создавање на технички услови во системот за дистрибуција за приклучување, амортизацијата на дистрибутивната мрежа и други средства.
- (4) Плановите за инвестиционо одржување развој и проширување на системот за дистрибуција потребно е да бидат одобрени од страна на Регулаторната комисија за енергетика.

VIII. НАЧИН И ПОСТАПКА ЗА ОБЕЗБЕДУВАЊЕ НА СИСТЕМСКАТА РЕЗЕРВА И СИСТЕМСКИТЕ УСЛУГИ ОД СТРАНА НА РЕГУЛИРАНИОТ ПРОИЗВОДИТЕЛ

Член 56

Договор со регулираниот производител

- (1) Операторот на системот за дистрибуција, по претходно одобрение од Регулаторната комисија за енергетика согласно член 156 од Законот за енергетика, овие Мрежни правила и Правилата за снабдување со топлинска енергија, склучува Договор со регулираниот производител на топлинска енергија со времетраење не покусо од една година за:
 - 1) обезбедување на системска резерва;
 - 2) системски услуги за обезбедување на потребните работни параметри во системот;
 - 3) набавка на топлинска енергија за покривање на загубите во системот за дистрибуција;
 - 4) набавка на топлинска енергија за потребите на снабдувачите.

Член 57

Квалитет, регулација и контрола на квалитетот на топлинската енергија испорачана од регулираниот производител во системот за дистрибуција

- (1) Регулираниот производител на топлинска енергија испорачува топлинска енергија во системот за дистрибуција според климатските услови и потребите на потрошувачите за во периодот од 06.00 до 22.00 часот, во текот на грејната сезона, да се обезбеди минимална внатрешна температура од $20+1^{\circ}\text{C}$ во греените простории на потрошувачите.
- (2) Заради обезбедување на обврската од став (1) на овој член, регулираниот производител своите постројки треба да ги управува според Посебните технички и технолошки услови за работа на регулираниот производител, дадени во Анекс 3 кој е составен дел на овие Мрежни правила.
- (3) Регулацијата на испорачаната топлинска енергија во системот за дистрибуција регулираниот производител ја врши со регулација на температурите на топлоносителот во зависност од температурата на надворешниот воздух, согласно Анекс 3 од овие Мрежни правила.
- (4) Регулираниот производител врши постојан мониторинг на параметрите на топлоносителот на влез во системот за дистрибуција и податоците ги доставува до операторот на системот за дистрибуција.
- (5) Температурата на надворешниот воздух која се применува за температурниот дијаграм за испорака на топлинска енергија во системот за дистрибуција се мери со мерен уред калибриран со верификуван еталон, кој е во сопственост на регулираниот производител. Доколку температурната разлика помеѓу мерните уреди во различните топлани на регулираниот производител е поголема од 1°C , испораката на топлинска енергија во системот за дистрибуција се врши согласно пониската измерена температура.
- (6) Заради вршење испитувања на системот за дистрибуција, операторот на системот за дистрибуција може да побара од регулираниот производител измена на параметрите на топлоносителот на влез во системот за дистрибуција, во рамките на неговите технички можности.
- (7) На барање на операторот на системот за дистрибуција, а со претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика, регулираниот производител врши континуирана (24 часовна) испорака на топлинска енергија, со цел:
 - 1) да го намали ефектот од ноќниот прекин на греењето врз внатрешните температури на греените простории во објектите, зголемувајќи го комфорот за потрошувачите;
 - 2) да го намали ефектот од ноќниот прекин на греењето врз системот за дистрибуција, намалувајќи го стресот од температурните напрегања, со што директно се зголемува доверливоста на системот и работниот век на опремата (помал број на дефекти);
 - 3) да го обезбеди потребното количество на топлинска енергија при температури на надворешниот воздух пониски од проектните.

- (8) Континуираната испорака од став (7) на овој член, се состои од два грејни периода:
- 1) дневна испорака на топлинска енергија (дневен режим), за одржување на пропишаната внатрешна температура во греените простории на објектите, и
 - 2) ноќна, редуцирана испорака на топлинска енергија (ноќен режим), за намалување на температурниот пад на внатрешната температура во греените простории на објектите.

Член 58

Квалитет, регулација и контрола на квалитетот на топлинската енергија испорачана на ниво на мерно место

- (1) Регулација на испорачаната топлинска енергија на ниво на мерно место, во топлински потстанции каде има вградена опрема за далечинска квалитативна регулација со која што управува операторот на системот за дистрибуција, се врши преку регулација на температурата на топлоносителот на довод на секундарната страна во топлинската потстанција, во зависност од локално измерената температура на надворешниот воздух, согласно следнава табела:

Температурен дијаграм за испорака на топлинска енергија на мерно место

т.реж.	I	H	G	F	E	D	C	B	A
т.над.	температура на топлоносителот на довод на секундарна страна во топлинска потстанција								
15	44	42	40	38	36	34	32	31	30
14	45	43	41	40	37	36	34	32	31
13	46	45	43	41	39	37	35	34	33
12	48	46	44	42	40	39	37	35	34
11	49	47	45	44	42	40	38	37	36
10	50	49	47	45	43	42	40	38	37
9	52	50	48	46	44	43	41	39	38
8	53	51	49	48	46	44	42	41	39
7	54	52	50	49	47	46	44	42	41
6	55	54	52	50	48	47	45	43	42
5	56	55	53	52	50	48	46	45	43
4	58	56	54	53	51	49	47	46	44
3	59	57	55	54	52	51	49	47	46
2	60	58	57	55	53	52	50	49	47
1	61	60	58	56	54	53	51	50	48
0	62	61	59	58	56	54	52	51	49
-1	63	62	60	59	57	55	54	52	50
-2	65	63	61	60	58	57	55	53	51
-3	66	64	62	61	59	58	56	55	52
-4	67	65	63	62	60	59	57	56	53
-5	68	67	65	63	61	60	58	57	55
-6	69	68	66	64	63	61	59	58	56
-7	70	69	67	66	64	62	60	59	57
-8	71	70	68	67	65	64	62	60	58
-9	72	71	69	68	66	65	63	61	59
-10	73	72	70	69	67	66	64	63	60
-11	75	73	71	70	68	67	65	64	61
-12	76	74	72	71	69	68	66	65	62
-13	77	75	73	72	70	69	67	66	63
-14	78	76	74	73	71	70	68	67	64
-15	79	77	75	74	72	71	69	68	65

- (2) Температурниот дијаграм за одредено мерно место го дефинира снабдувачот и за тоа писмено го информира операторот на системот за дистрибуција.
- (3) Во зависност од потребите на потрошувачите и термо-техничките карактеристики на нивните објекти и инсталации, на барање од снабдувачот, може да се постави температурен дијаграм на испорака на топлинска енергија на мерно место, различен од наведените во став (1) на овој член.
- (4) Промена на температурниот дијаграм за одредено мерно место врши операторот на системот за дистрибуција по барање на снабдувачот.
- (5) Операторот на системот за дистрибуција најмалку еднаш месечно врши контрола на параметрите на топлоносителот во топлинските потстанции каде има вградена опрема за далечинска квалитативна регулација со која што тој управува.
- (6) Операторот на системот за дистрибуција врши вонредна контрола на параметрите на топлоносителот во топлинската потстанција по барање на снабдувачот.
- (7) Операторот на системот за дистрибуција треба да интервенира во рок од 24 часа од пристигната пријава за квалитет на греење.

IX. НАЧИН И ПОСТАПКА ЗА РАЗМЕНА НА ПОДАТОЦИТЕ МЕЃУ ОПЕРАТОРОТ НА СИСТЕМОТ ЗА ДИСТРИБУЦИЈА, РЕГУЛИРАНИОТ ПРОИЗВОДИТЕЛ, ПРОИЗВОДИТЕЛИТЕ И СНАБДУВАЧИТЕ

Член 59

Оперативни технички податоци за системот за дистрибуција

- (1) Операторот на системот за дистрибуција воспоставува, одржува и ажурира база која ги содржи податоци за:
 - 1) должините и димензиите на цевководите во дистрибутивната мрежа;
 - 2) параметрите на топлоносителот во системот за дистрибуција (проток, притисок, температура во потисниот и повратниот цевковод);
 - 3) оптовареноста на системот за дистрибуција;
 - 4) преземена и испорачаната топлинска енергија од системот за дистрибуција;
 - 5) загубите на енергија од истекување на топлоносителот;
 - 6) настаните во системот за дистрибуција на топлинска енергија.
- (2) Операторот на системот за дистрибуција ги определува условите и начинот на користење на техничките податоци од базата на податоци од ставот (1) на овој член.

Член 60

Постапување со доверливи податоци и информации

Операторот на системот за дистрибуција постапува во согласност со Законот за енергетика и Законот за заштита на лични податоци, со податоците и информациите кои корисниците на системот за дистрибуција ги доставуваат, во согласност со овие Мрежни правила.

Член 61

Параметри кои ги доставува регулираниот производител

- (1) Регулираниот производител и производителите формираат и одржуваат база на податоци на часовно, просечно дневно, просечно месечно и просечно годишно ниво, која содржи:
 - 1) Датум и час;
 - 2) Надворешна температура на воздухот [°C];
 - 3) Температура на топлоносител на потис [°C];
 - 4) Температура на топлоносител на поврат [°C];

- 5) Моментален проток на топлоносителот [m^3/h];
 - 6) Ангажирана моќност на котел/производна постројка [MW];
 - 7) Кумулативен проток на топлоносител [m^3];
 - 8) Кумулативна количина на произведена топлинска енергија [MWh];
 - 9) Притисок на топлоносител на потис [bar];
 - 10) Притисок на топлоносител на поврат [bar];
 - 11) Статички притисок на топлоносител [bar];
 - 12) Притисок после пумпи за циркулација на топлоносител [bar];
 - 13) Количина на топлоносител внесена во системот за дистрибуција [$\text{m}^3/\text{ден}$].
- (2) Регулаторниот производител и производителите, ги доставуваат податоците од став (1) од овој член, на барање на операторот на системот за дистрибуција или снабдувачот.

Член 62

Увид на податоци

Корисниците на системот за дистрибуција обострано обезбедуваат пристап до податоците и системите за мониторинг и аквизиција на податоци, со цел квалитетна, сигурна и ефикасна испорака на топлинска енергија, како и усогласување на работењето заради непречено вршење на дејностите.

Х. НАЧИН И ПОСТАПКА ЗА ИЗВЕСТУВАЊЕ НА КОРИСНИЦИТЕ НА СИСТЕМОТ

Член 63

Известување при планирани прекини

- (1) За планиран прекин во дистрибуцијата на топлинската енергија, операторот на системот за дистрибуција ги известува потрошувачите преку својата веб-страница и преку средствата за јавно информирање, најмалку три дена пред прекиноот.
- (2) За денот и часот на планираниот прекин операторот на системот за дистрибуција писмено ги известува снабдувачот, регулаторниот производител и производителите, најмалку три дена пред планираниот прекин.

Член 64

Известување при непланирани прекини

За непланиран прекин во дистрибуцијата на топлинската енергија операторот, на системот за дистрибуција ги известува потрошувачите преку својата веб-страница за околности на непланираниот прекин, како и за очекуваното времетраење потребно за воспоставување на нормална испорака на топлинска енергија.

ХИ. ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 65

Надоместок за создавање технички услови во системот за дистрибуција

- (1) Сите баратели за приклучување на системот за дистрибуција кои платиле комунална такса за уредување на градежно земјиште за топлификационен систем во единиците на локалната самоуправа заклучно со 05.05.2014 година, не плаќаат надоместокот за создавање технички услови во системот за дистрибуција за приклучување на нови потрошувачи.

Член 66**Поставување на мерен уред за топлинска енергија**

- (1) Потрошувачот кој презема топлинска енергија од системот за дистрибуција без поставено мерен уред за топлинска енергија на мерното место, на барање на операторот на системот за дистрибуција, во рок од 60 дена од денот на известувањето од страна на операторот, треба да овозможи услови за поставување на мерен уред на топлинска енергија.
- (2) Набавката, поставувањето и одржувањето на мерниот уред е на трошок на операторот на системот за дистрибуција.
- (3) Доколку потрошувачот не постапи по барањето на операторот на системот за дистрибуција во наведениот рок од став (1) на овој член, операторот на системот за дистрибуција ќе го исклучи потрошувачот од системот за дистрибуција на топлинска енергија.

Член 67**Владение, управување и одржување на приклучокот и топлинската потстанција**

- (1) Потрошувачите кои ги предадале приклучокот и/или топлинската потстанција во владение на операторот на системот за дистрибуција согласно претходните Мрежни правила за дистрибуција на топлинска енергија („Службен весник на Република Македонија“ бр.13/2017), ги задржуваат истите права, односно останува да важи обврската на операторот на системот за дистрибуција за одржување на истите.

Член 68**Престанување на важење на претходните Мрежни правила**

- (1) Со влегувањето во сила на овие Мрежни правила за дистрибуција на топлинска енергија, престануваат да важат Мрежни правила за дистрибуција на топлинска енергија за греење („Службен весник на Република Македонија“ бр.13/17).

Член 69**Влегување во сила на Мрежните правила**

- (1) Овие Мрежни правила влегуваат во сила со денот на објавувањето во („Службен весник на Република Македонија“), а по претходно добиено одобрение од Регулаторната комисија за енергетика

СОДРЖИНА

I. ОПШТИ ОДРЕДБИ	2
II. ТЕХНИЧКО-ТЕХНОЛОШКИ УСЛОВИ ЗА ПРИКЛУЧУВАЊЕ НА ПОТРОШУВАЧИТЕ И ПРОИЗВОДИТЕЛИТЕ НА СИСТЕМОТ ЗА ДИСТРИБУЦИЈА НА ТОПЛИНСКА ЕНЕРГИЈА	4
III. УСЛОВИ И НАЧИН ЗА ПРИСТАП НА ТРЕТА СТРАНА НА СИСТЕМОТ ЗА ДИСТРИБУЦИЈА НА ТОПЛИНСКА ЕНЕРГИЈА.....	5
3.1 ПОСТАПКА ЗА ПРИКЛУЧУВАЊЕ НА ПОТРОШУВАЧ НА СИСТЕМОТ ЗА ДИСТРИБУЦИЈА	5
3.2 НАДОМЕСТОК ЗА ПРИКЛУЧУВАЊЕ	10
3.3 ПОСТАПКА ЗА ИСКЛУЧУВАЊЕ НА ПОТРОШУВАЧ ОД СИСТЕМОТ ЗА ДИСТРИБУЦИЈА.....	10
3.4 ПОСТАПКА ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ НА ПРИКЛУЧОК И/ИЛИ ТОПЛИНСКА ПОТСТАНИЦА	12
3.5 ПОСТАПКА ЗА ДИСЛОКАЦИЈА НА ДЕЛ ОД СИСТЕМОТ ЗА ДИСТРИБУЦИЈА	13
IV. ТЕХНИЧКИ И ДРУГИ УСЛОВИ КОИ ТРЕБА ДА ГИ ОБЕЗБЕДАТ КОРИСНИЦИТЕ НА СИСТЕМОТ ЗА ДИСТРИБУЦИЈА НА ТОПЛИНСКА ЕНЕРГИЈА.....	15
V. МЕРКИ, АКТИВНОСТИ И ПОСТАПКИ ВО СЛУЧАЈ НА ХАВАРИИ.....	17
VI. ФУНКЦИОНАЛНИ БАРАЊА И КЛАСА НА ТОЧНОСТ НА МЕРНИТЕ УРЕДИ, КАКО И НАЧИН НА МЕРЕЊЕ И ПРЕСМЕТКА НА ПРЕЗЕМЕНА И ИСПОРАЧАНА ТОПЛИНСКА ЕНЕРГИЈА ВО И ОД СИСТЕМОТ ЗА ДИСТРИБУЦИЈА НА ТОПЛИНСКА ЕНЕРГИЈА	19
6.1 НЕОВЛАСТЕНО ПРЕЗЕМАЊЕ НА ТОПЛИНСКА ЕНЕРГИЈА ОД СИСТЕМОТ ЗА ДИСТРИБУЦИЈА ..	22
6.2 НЕОВЛАСТЕНО ИСПУШТАЊЕ НА ТОПЛИНОНОСИТЕЛ.....	24
VII. ПЛАНОВИ ЗА ОДРЖУВАЊЕ, РАЗВОЈ И ПРОШИРУВАЊЕ НА СИСТЕМОТ ЗА ДИСТРИБУЦИЈА.....	25
VIII. НАЧИН И ПОСТАПКА ЗА ОБЕЗБЕДУВАЊЕ НА СИСТЕМСКАТА РЕЗЕРВА И СИСТЕМСКИТЕ УСЛУГИ ОД СТРАНА НА РЕГУЛИРАНИОТ ПРОИЗВОДИТЕЛ.....	27
IX. НАЧИН И ПОСТАПКА ЗА РАЗМЕНА НА ПОДАТОЦИТЕ МЕЃУ ОПЕРАТОРОТ НА СИСТЕМОТ ЗА ДИСТРИБУЦИЈА, РЕГУЛИРАНИОТ ПРОИЗВОДИТЕЛ, ПРОИЗВОДИТЕЛИТЕ И СНАБДУВАЧИТЕ.....	29
X. НАЧИН И ПОСТАПКА ЗА ИЗВЕСТУВАЊЕ НА КОРИСНИЦИТЕ НА СИСТЕМОТ	30
XI. ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ.....	30

АНЕКС 1 – МЕТОДОЛОГИЈА ЗА ПРЕСМЕТКА НА НАДОМЕСТОКОТ ЗА ПРИКЛУЧУВАЊЕ НА СИСТЕМОТ
ЗА ДИСТРИБУЦИЈА.

АНЕКС 2 - ЗАПИСНИК ЗА ОТЧИТАНИТЕ СОСТОЈБИ НА МЕРНИТЕ УРЕДИ НА ВЛЕЗ ВО СИСТЕМОТ ЗА
ПРОИЗВОДИТЕЛ

АНЕКС 3 - ПОСЕБНИ ТЕХНИЧКИ И ТЕХНОЛОШКИ УСЛОВИ ЗА РАБОТА НА РЕГУЛИРАНИОТ

АНЕКС 1 - МЕТОДОЛОГИЈА ЗА ПРЕСМЕТКА НА НАДОМЕСТОК ЗА ПРИКЛУЧУВАЊЕ

1. Надоместокот за приклучување го плаќа барателот за приклучување и истиот се состои од:
 - 1) надоместок за проектирање и изградба на приклучок и топлинска потстанција;
 - 2) надоместок за создавање технички услови во системот за дистрибуција за приклучување на нови потрошувачи.

2. Надоместокот за приклучување се пресметува согласно следнава формула:

$$\text{НП} = \text{НИ} + \text{НТУ} \text{ [денари]}$$

каде што:

НП - надоместокот за приклучување	[денари]
НИ - надоместок за проектирање и изградба на приклучок и топлинска потстанција	[денари]
НТУ - надоместок за создавање технички услови во системот за дистрибуција за приклучување на нови потрошувачи	[денари]

3. Надоместокот за проектирање и изградба на приклучок и топлинска потстанција содржи:
 - 1) трошоци за изработка на анализа, проектна документација, прибирање на потребна документација и создавање на услови за изградба;
 - 2) трошоци за опрема, уреди, материјали и испитувања;
 - 3) трошоци за изведба на работите.
- 3.1 Кога приклучокот се гради исклучиво за потребите на објектот, трошоците за изградба на приклучокот се утврдуваат врз основа на трошоците кои се неопходни за вградување на опрема и уреди кои се димензионирани според инсталираната моќност за греење на објектот.
- 3.2 Доколку барателот на сопствен трошок ги изгради приклучокот и топлинската потстанција, во тој случај нема обврска да го уплати на операторот на системот за дистрибуција надоместокот за проектирање и изградба на приклучок и топлинска потстанција.
4. Надоместокот за создавање технички услови во системот за дистрибуција за приклучување на нови потрошувачи се користат за инвестиционо одржување и проширување на системот за дистрибуција.
- 4.1 Надоместокот за создавање технички услови во системот за дистрибуција за приклучување на нови потрошувачи се пресметува според следнава формула:

$$\text{НТУ} = \text{ЕТУ} \times \text{ИМ} \text{ [денари]}$$

каде што:

НТУ - надоместок за создавање на технички услови во системот за дистрибуција за приклучување на нови потрошувачи;	[денари]
ЕТУ - единечен трошок за создавање на технички услови;	[денари/kW]
ИМ - инсталирана моќност на објектот	[kW]

Единечниот трошок за создавање на технички услови во системот за дистрибуција за приклучување на нови корисници изнесува 2.000,00 денари/kW.

Новите потрошувачи кои покрај системи за греење, приклучуваат и системи за санитарна топла вода со употреба на комбинирани бојлери или сончеви колектори, плаќаат надоместок на трошоци за создавање на технички услови во системот за дистрибуција само за делот на инсталираната моќност за греење.

Кај објекти проектирани со подно греење, единечниот трошок за создавање на технички услови во системот за дистрибуција за приклучување на нови потрошувачи, за делот од објектот кој се загрева преку подно греење изнесува 1300,00 денари/kW.

АНЕКС 2 - ЗАПИСНИК ЗА ОТЧИТАНИ СОСТОЈБИ НА МЕРНИТЕ УРЕДИ НА ВЛЕЗ ВО СИСТЕМОТ ЗА ДИСТРИБУЦИЈА

Друштво за дистрибуција на топлинска енергија
ДИСТРИБУЦИЈА НА ТОПЛИНА БАЛКАН ЕНЕРЏИ ДООЕЛ Скопје

ЗАПИСНИК ЗА ОТЧИТАНИ СОСТОЈБИ НА
МЕРНИТЕ УРЕДИ НА ВЛЕЗ ВО СИСТЕМОТ ЗА ДИСТРИБУЦИЈА

ДАТА _____

РЕД. БРОЈ	ПАРАМЕТАР	МЕРНИ УРЕДИ - ОПЕРАТОР НА СИСТЕМ ЗА ДИСТРИБУЦИЈА						ПРОИЗВОДИТЕЛ	
		ТО ЗАПАД		ТО ИСТОК		ТЕ-ТО		ТЕ-ТО мерач 2	
		вредност	ед. мерка час : МИН	вредност	ед. мерка час : МИН	вредност	ед. мерка час : МИН	вредност	ед. мерка час : МИН
1	ВРЕМЕ НА ОТЧИТУВАЊЕ								
2	ВОЛУМЕН (кумул. проток)		m ³		m ³		m ³		m ³
3	КУМУЛАТИВНА ТОПЛИНСКА ЕНЕРГИЈА		MWh		MWh		MWh		MWh
4	ТЕМПЕРАТУРА НА ПОТИС		°C		°C		°C		°C
5	ТЕМПЕРАТУРА НА ПОВРАТ		°C		°C		°C		°C
6	МОМЕНТАЛЕН ПРОТОК		m ³ /h		m ³ /h		m ³ /h		m ³ /h
7	МОМЕНТАЛЕН МОЌНОСТ		kW		kW		kW		kW

ПРЕСТАВНИК	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	ПОТПИС	ЗАБЕЛЕШКА
Регулаторна комисија за енергетика			
Регулиран производител			
Производител			
Оператор на систем за дистрибуција			

Напомена:

АНЕКС 3 - ПОСЕБНИ ТЕХНИЧКИ И ТЕХНОЛОШКИ УСЛОВИ ЗА РАБОТА НА РЕГУЛИРАНИОТ ПРОИЗВОДИТЕЛ*Температурен дијаграм за испорака на топлинска енергија во системот за дистрибуција*

Надворешна температура (°C) *	Температури на топлоносителот на потис (°C) **			Температура на поврат (°C)
	Работен режим на испорака	Оптимизиран режим на испорака	Заштита на систем од замрзнување	
15	56	58		39
14	56	59		39
13	56	61		39
12	57	62		40
11	59	64		41
10	61	66		42
9	63	68		43
8	65	69		44
7	67	70		45
6	69	71		46
5	71	72		47
4	73	73		48
3	74	74		48
2	76	76		49
1	77	77		50
0	79	79		51
-1	80	80		52
-2	81	81		52
-3	82	82		53
-4	83	83		54
-5	84	84		55
-6	85	85		55
-7	86	86		56
-8	87	87	50	57
-9	88	88	50	57
-10	89	89	50	58
-11	90	90	50	58
-12	91	91	50	59
-13	92	92	50	59
-14	93	93	50	60
-15	94	94	50	60

- * Температурата на надворешниот воздух која се применува за температурниот дијаграм за испорака на топлинска енергија во системот за дистрибуција се мери со мерен уред калибиран со верификуван еталон, кој е во сопственост на регулираниот производител. Доколку температурната разлика помеѓу мерните уреди во различните топлани на регулираниот производител е поголема од 1°C, испораката на топлинска енергија во системот за дистрибуција се врши согласно пониската измерена температура.
- ** Регулираниот производител го следи работниот режим на испорака на топлинска енергија. Оптимизираниот режим на испорака на топлинска енергија се применува по барање од операторот на системот за дистрибуција, врз основа на претходно извршена анализа за очекувани придобивки и добиено одобрение од Регулаторната комисија за енергетика. Анализата за очекуваните придобивки од оптимизираниот режим на испорака ја изработуваат операторот на системот за дистрибуција и регулираниот производител, земајќи ги во предвид цените на електрична енергија и природен гас, на квартално ниво. Оптимизираниот режим на испорака се применува само за постројката која има подобар степен на ефикасност на производство на топлинска енергија.

1. Испорака и прекин на работа на топланите во текот на денот

1.1 Најран прекин на работа на топланите

Доколку е времето сончево и мирно, а надворешната температура според локалното мерење во топлана "Исток" и во топлана "Запад" во **08:30 часот**, порасне над **10 °C**, работата на котлите веднаш се прекинува, а циркулационите пумпи продолжуваат да работат уште **120 минути**.

Напомена: условот за прекин на испорака на топлинска енергија од точка 1.1 важи за периодот од 1-ви октомври до 15-ноември и од 15-ти март до 30-ти април.

Напомена: Сите останати исклучувања по критериумите наведени во наредните точки се прават после 09:00 часот.

1.2 Прекин во испорака на топлинска енергија при сончево време

1.2.1 Доколку времето е сончево и мирно, а надворешната температура достигне вредност поголема од **11 °C** согласно локалните мерењата во двете главни топлани ("Исток" и "Запад"), во периодот помеѓу **09:00** и **14:00** часот, се прекинува работата на котлите, а циркулационите пумпи продолжуваат да работат уште **120 минути**. Ако за време на работа на циркулационите пумпи надворешната температура порасне до **12 °C** и има тенденција на пораст, после **120 минути** се прекинува и работата на циркулационите пумпи. Доколку пак во период на работење на циркулационите пумпи температурата не порасне над **12 °C**, повторно се стартуваат котлите и топланите продолжуваат со испораката на топлинска енергија.

Напомена: условот за прекин на испорака на топлинска енергија од точка 1.2.1 важи за периодот од 1-ви октомври до 15-ноември и од 15-ти март до 30-ти април.

1.2.2 Доколку времето е сончево и мирно, а надворешната температура достигне вредност поголема од **12 °C** согласно локалните мерењата во двете главни топлани ("Исток" и "Запад"), во периодот помеѓу **09:00** и **14:00** часот, се прекинува работата на котлите, а циркулационите пумпи продолжуваат да работат уште **120 минути**. Ако за време на работа на циркулационите пумпи надворешната температура порасне до **13 °C** и има тенденција на пораст, после **120 минути** се прекинува и работата на циркулационите пумпи. Доколку пак во период на работење на циркулационите пумпи температурата не порасне над **13 °C**, повторно се стартуваат котлите и топланите продолжуваат со испораката на топлинска енергија.

Напомена: условот за прекин на испорака на топлинска енергија од точка 1.2.2 важи за периодот од 15-ти ноември до 15-ти март.

1.3 Прекин во испорака на топлинска енергија при облачно време

1.3.1 При облачно време, со или без дожд, котлите се гасат кога во двете главни топлани ("Исток" и "Запад"), надворешната температурата според локалното мерење порасне над **14°C**, додека циркулационите пумпи продолжуваат со работа уште **120 минути**. Ако за тоа време надворешната температура продолжи да расне и се приближува до **15 °C**, се гаснат и циркулационите пумпите. Во спротивно, доколку не е исполнет и условот од точка **1.3.2**, се продолжува со работа на котлите.

1.3.2 За климатските услови како во претходната точка, кога надворешната температура нема тенденција на пораст и во временскиот интервал од **07:00** до **10:30** часот истата се движи во граници од **13 °C** до **14 °C**, котлите се гасат во **10:30** часот, а циркулационите пумпите работат уште **120 минути**. Стартот на топланите по ваквиот прекин се врши согласно условите дефинирани во точка **2**.

1.4 Важност на условите од точките 1.2 и 1.3

Критериумите од точките **1.2** и **1.3** од ова упатство важат за периодот до **14:00 часот**. Топланите може да прекинат со испорака на топлинска енергија и после **14:00** часот, со тоа што границите на температурите наведени во точките **1.2** и **1.3** се зголемуваат за еден степен.

2. Стартување на топланите по направениот дневен прекин

- 2.1.** Топланите за време на дневниот прекин ќе стартуваат со испорака на топлинска енергија доколку во период од **2-3 часа** не се оствари тенденција на пораст на надворешната температура и таа се уште останува на нивото на кое е прекината испораката на топлинска енергија.
- 2.2.** За период од **15:30** до **18:00** часот, топланите ќе стартуваат ако во едната од двете главни топлани ("Исток" и "Запад") според локално измерената надворешната температурата истата падне под **15 °C**.
- 2.3.** Топланите нема да испорачуваат топлинска енергија после направениот дневен прекин, ако во **18:00** часот температурата е еднаква или поголема од **15 °C** и не е прогнозиран значителен пад на надворешната температура.
- 2.4.** Топланите може да стартуваат и во периодот од **18:00** часот до **18:30** часот доколку во тој период има тенденција на значително опаѓање на надворешната температура, зголемен број на рекламации или неповолна временска прогноза за попладневните часови.
- 2.5.** Доколку топланите не стартувале, а во текот на денот надворешната температура се движи во граници **15 °C** до **16 °C**, тогаш топланите стартуваат во **17:00** часот.
- 2.6.** По направениот дневен прекин, топланите имаат обврска да ја постигнат соодветната потисна температура од Температурниот дијаграм за испорака за топлинска енергија во системот за дистрибуција, најдоцна за **90 минути**.

3. Прекин во испораката на топлинската енергија на крајот од денот

- 3.1** Ако надворешната температура во **20:15 часот** е поголема од **-3°C**, котлите се гасат во **20:45 часот**, а циркулационите пумпи работат уште **120 минути**. Во петок, сабота и спроти државните празници котлите се гасат во **21:15 часот**, а циркулационите пумпи работат уште **120 минути**.
- 3.2** Ако надворешната температура во **20:15 часот** е помеѓу од **-3°C** и **-8°C**, котлите се гасат во **21:00 часот**, а циркулационите пумпи работат уште **120 минути**. Во петок, сабота и спроти државните празници котлите се гасат во **21:30 часот**, а циркулационите пумпи работат уште **120 минути**.

- 3.3** Ако надворешната температура во **20:15** часот е помала од **-8 °C**, топланите работат цела ноќ, со тоа што после **21:00 часот** се работи по ноќен режим. Тоа значи котлите да се изгаснат во **21:00 часот**, (во празничните и деновите на викенд во **21:30 часот**), а циркулационите пумпи продолжуваат да работат без прекин. Во моментот кога температурата на излез од топланата ќе се намали на **50 °C**, се стартува минимален број котли за да се одржува излезната температура од топланата на **50 °C**. Со редовен старт на останатите котли и потребно оптеретување се започнува согласно *Дијаграмот за време на старт на топлани по направен ноќен прекин* од точка 4.
- 3.4** Доколку во текот на денот има подолг прекин во испораката на топлинска енергија поради дефект, прекилот на работа на топланите се дефинира во договор со претпоставените.

4. Стартување на топланите по направениот ноќен прекин

- 4.1.** По направениот ноќен прекин, времето на стартување на топланите се одредува според локалните мерења на надворешна температура и временската прогноза. Според тоа, **раководителот на смена** донесува одлука за старт на сите топлани, а секоја топлана стартува согласно *Дијаграмот за време на старт на топлани по направен ноќен прекин*. За време на викенд и празници времето за старт на топланите се продолжува за 45 минути. За време на работни денови, доколку нема номинација за преземање на топлинска енергија од друг производител, стартот на ТО Исток се поместува до 30 минути порано.

Дијаграм за време на стартување по направен ноќен прекин - ТО Исток		
Време на проверка	Се стартува ако надворешната температура е:	Време на стартување
02:40	Помала или еднаква на -11°C	02:55
02:45	Помала или еднаква на -10°C	03:00
02:50	Помала или еднаква на -9°C	03:05
02:55	Помала или еднаква на -8°C	03:10
03:00	Помала или еднаква на -7°C	03:15
03:05	Помала или еднаква на -6°C	03:20
03:10	Помала или еднаква на -5°C	03:25
03:15	Помала или еднаква на -4°C	03:30
03:20	Помала или еднаква на -3°C	03:35
03:30	Помала или еднаква на -2°C	03:45
03:40	Помала или еднаква на -1°C	03:55
03:45	Помала или еднаква на 0°C	04:00
04:00	Помала или еднаква на +1°C	04:15
04:10	Помала или еднаква на +2°C	04:25
04:15	Помала или еднаква на +3°C	04:30
04:20	Помала или еднаква на +4°C	04:35

04:25	Помала или еднаква на +5°C	04:40
04:30	Помала или еднаква на +6°C	04:45
04:35	Помала или еднаква на +7°C	04:50
04:40	Помала или еднаква на +8°C	04:55
04:45	Помала или еднаква на +9°C	05:00
04:50	Помала или еднаква на +10°C	05:05
04:55	Помала или еднаква на +12°C	05:10
05:00	Помала или еднаква на +13°C	05:15
05:05	Помала или еднаква на +14°C на облачно време	05:20
Старт во 05:20	Ако претходниот ден попладне топланата не работела, а времето е облачно, се стартува ако надворешната температура е еднаква или помала од 15 °C	

Дијаграм за време на стартување по направен ноќен прекин - ТО Запад		
Време на проверка	Се стартува ако надворешната температура е:	Време на стартување
02:45	Помала или еднаква на -11°C	03:00
02:55	Помала или еднаква на -10°C	03:10
03:05	Помала или еднаква на -9°C	03:20
03:15	Помала или еднаква на -8°C	03:30
03:20	Помала или еднаква на -7°C	03:35
03:25	Помала или еднаква на -6°C	03:40
03:30	Помала или еднаква на -5°C	03:45
03:35	Помала или еднаква на -4°C	03:50
03:40	Помала или еднаква на -3°C	03:55
03:45	Помала или еднаква на -2°C	04:00
03:50	Помала или еднаква на -1°C	04:05
03:55	Помала или еднаква на 0°C	04:10
04:05	Помала или еднаква на +1°C	04:20
04:20	Помала или еднаква на +2°C	04:35
04:30	Помала или еднаква на +3°C	04:45
04:35	Помала или еднаква на +4°C	04:50
04:40	Помала или еднаква на +5°C	04:55

04:45	Помала или еднаква на +6°C	05:00
04:50	Помала или еднаква на +7°C	05:05
04:55	Помала или еднаква на +8°C	05:10
05:00	Помала или еднаква на +9°C	05:15
05:05	Помала или еднаква на +10°C	05:20
05:10	Помала или еднаква на +12°C	05:25
05:15	Помала или еднаква на +13°C	05:30
05:20	Помала или еднаква на +14°C на облачно време	05:35
Старт во 05:35	Ако претходниот ден попладне топланата не работела, а времето е облачно, се стартува ако надворешната температура е еднаква или помала од 15 °C	

Дијаграм за време на стартување по направен ноќен прекин - ТО 11 Октомври		
Време на проверка	Се стартува ако надворешната температура е:	Време на стартување
03:40	Помала или еднаква на -11°C	03:55
03:45	Помала или еднаква на -10°C	03:30
03:50	Помала или еднаква на -9°C	04:05
03:55	Помала или еднаква на -8°C	04:10
04:00	Помала или еднаква на -6°C	04:15
04:05	Помала или еднаква на -4°C	04:20
04:10	Помала или еднаква на -2°C	04:25
04:15	Помала или еднаква на -1°C	04:30
04:20	Помала или еднаква на 0°C	04:35
04:25	Помала или еднаква на +1°C	04:40
04:30	Помала или еднаква на +2°C	04:45
04:35	Помала или еднаква на +3°C	04:50
04:40	Помала или еднаква на +4°C	04:55
04:45	Помала или еднаква на +5°C	05:00
04:50	Помала или еднаква на +6°C	05:05
04:55	Помала или еднаква на +7°C	05:10

05:05	Помала или еднаква на +8°C	05:20
05:10	Помала или еднаква на +10°C	05:25
05:15	Помала или еднаква на +12°C	05:30
05:20	Помала или еднаква на +14°C на облачно време	05:35
Старт во 05:35	Ако претходниот ден попладне топланата не работела, а времето е облачно, се стартува ако надворешната температура е еднаква или помала од 15 °C	

- 4.2. При утринскиот старт, топланите треба да ја постигнат соодветната потисна температура од Температурниот дијаграм за испорака за топлинска енергија, најдоцна до 06:15 часот, без разлика на надворешната температура.
- 4.3. Во месеците октомври и април, доколку претходниот ден топланата работела во попладневните часови се до нокниот прекин, при прогнозирано сончево и тивко време и прогнозирана надворешна температура за наредниот ден во 07:00 часот еднаква или поголема од 8 °C со тенденција на пораст, топланата нема да се стартува.
- 4.4. Во месеците октомври и април, доколку претходниот ден топланата не работела во попладневните часови, при прогнозирано сончево и тивко време и прогнозирана надворешна температура за наредниот ден во 07:00 часот еднаква или поголема од 10 °C со тенденција на пораст, топланата нема да се стартува.
- 4.5. Временските прогнози ќе се контролираат во текот на нокниот прекин на интернет страните: www.weather.com, www.yr.no, www.foreca.com, www.accuweather.com и други (по потреба).

5. Завршни одредби

- 5.1. За одлуката за стартување или нестартување по точките 4.1, 4.2, 4.3 задолжително да се консултира раководителот на производство во период од 20:30 до 21:30 часот.
- 5.2. Сите одлуки за старт или прекин на работа по ова упатство, ги донесува раководителот на смена врз база на локално измерените надворешни температури во топлана Исток и топлана Запад. За сите работи кои не се регулирани со ова упатство, раководителот на смена е должен да изврши консултација со претпоставените согласно хиерархијата.
- 5.3. Согласно моменталните временски прилики, временската прогноза, состојбата на погонските постројки, евентуалните дефекти и барања од операторот на системот за дистрибуција на топлинска енергија, може да се менуваат параметрите во ова Упатството, но за тоа треба да побара одобрување од претпоставените.

СЛУЖБЕН ВЕСНИК

на Република Северна Македонија

www.slvesnik.com.mk

contact@slvesnik.com.mk

Издавач: ЈП СЛУЖБЕН ВЕСНИК НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА, ц.о. – Скопје
бул. „Партизански одреди“ бр. 29. Поштенски фах 51.
Директор и одговорен уредник – Мартин Костовски
телефон: +389-2-55 12 400
телефакс: +389-2-55 12 401

Претплатата за 2020 година изнесува 12.200,00 денари.
„Службен весник на Република Северна Македонија“ излегува по потреба.
Рок за рекламации: 15 дена.
Жиро-сметка: 300000000188798.
Депонент на Комерцијална банка, АД – Скопје.

ISSN 0354-1622

2020132